

About the Abisalovs' workers

Абысалты куджыты хабар

О работниках Абисаловых

Oral text from Isaev M.I. Digorskij dialekt osetinskogo jazyka. Moscow: Nauka, 1966. Recorded from Gussaova Olja, Kamunta village, 1958.

Устный текст из Исаев М.И. Дигорский диалект осетинского языка. М.: Наука, 1966. Записан со слов Гуссаовой Оли, с. Галиат, 1958.

Interlinearized by A.P. Vydrin

Глоссировал А.П. Выдрин

1	Ацы	хабар	уыд		иу	дæс	æмæ	цыппар	ынсæй
	ацы	хабар	уыд	-*0	иу	дæс	æмæ	цыппар	инсæй
	ацы	хабар	уыд	-*0 ₂	иу	дæс	æмæ	цыппар	инсæй
	DemProx	случай	быть	PST.INTR.3SG	приблизительно	десять	и	четыре	двадцать

анзы	разæй	.
анз -ы	раз -æй	
анз -ы	раз -æй	
год GEN	перед ABL	

Это (букв. 'эта весть') произошло около девяноста лет тому назад.

2.1	Уæрæсейы	закъон	ам	дæр	кусын
	Уæрæсе -йы	закъон	ам	=дæр	кус -ын
	Уæрæсе -ы	закъон	ам	=дæр	кус -ын
	Россия GEN	закон	DemProx.IN	=PTCL	работать INF
		здесь		FOC	

байдыдта		уымæ	гæсгæ	Абысалты
ба- йдыд	-т -а	уы -мæ	гæсгæ	Абысал -т -ы
ба- йдай	-т -а	уый ₁ -мæ	гæсгæ	Абысал -т -ы
PV начинать/ся	TR PST.TR.3SG	DemDist ALL	в соответствии	Абисал PL GEN

куджытæ	фæлыгъдысты	Зджыды	зæхмæ
кус -дж	-ытæ	Зджыд -ы	зæх -мæ
кус -æг	-тæ ₂	Зджыд -ы	зæхх -мæ
работать PTCP.PRS	PL	PV бежать PST.INTR.3PL	Згид GEN земля ALL

рабочий	фиййаутæн	уый	куы	балæдæрдысты	кæй	нæ
	фиййау -т -æн	уый	куы	ба- лæдæрд -ысты	кæй	нæ
	фиййау -т -æн	уый ₁	куы ₁	ба- лæдæр -ысты	кæй ₂	нæ
	пастух PL DAT	DemDist	когда	PV понимать PST.INTR.3PL	COMP	NEG

сæ	уæгъд	кæнынц	адæмæй	уæлдай	уæд
=сæ	уæгъд	кæн -ынц	адæм -æй	уæлдай	уæд
=сæ	уæгъд	кæн -ынц ₁	адæм -æй	уæлдай	уæд
=3PL.ENCL.GEN	свободный	делать PRS.3PL	люди ABL	подобно	тогда

Закон России начал действовать и здесь, поэтому работники Абисаловых сбежали на землю Згида, к

пастухам, когда они поняли, что их не освобождают в отличие от народа.

2.2 Аема ца	уырдыгай атардтой	фиййаутан
аема =ца	уырдыгай а- тард -т -ой	фиййау -т -аен
аема =са	уырдыгай а- тәр -т -ой	фиййау -т -аен
и =3PL.ENCL.GEN	оттуда PV гнать TR PST.TR.3PL	пастух PL DAT

дәр	хъабәр	банхьирән	кодтой	уәхимә	ма
=дәр	хъабәр	ба- нхьирән	код -т -ой	уә= химә	=ма
=дәр	хъабәр	ба- нхьирән	кән -т -ой	уә= химә	=ма
=PTCL	сильный	PV угроза	делать TR PST.TR.3PL	POSS.2PL= REFL.ALL	=ещё
FOC					

ца	куы бауадзат	уәд уә	хъуыддаг
=ца	куы ба- уадз -ат	уәд =уә	хъуыддаг
=са	куы ₁ ба- уадз -ат	уәд =уә	хъуыддаг
=3PL.ENCL.GEN	если PV разрешать SBJV.2PL	тогда =2PL.ENCL.GEN	дело

хорз	нә	уызән	зәгьгә
хорз	нә	уы -дзән	зәгь -гә
хорз	нә	уыд -дзән	зәгь -гә
хороший	NEG	быть FUT.3SG	сказать CONV

И их оттуда прогнали, и они (хозяева) угрожали также пастухам: "если еще их к себе пустите, то ваше дело будет плохо", говоря.

3.1 Уыцы закьонмә гәсгә	Абысалы	фыртгә	сфәнд
уыцы закьон -мә гәсгә	Абысал -ы	фырт -т -ә	с- фәнд
уыцы закьон -мә гәсгә	Абысал -ы	фырт -т -ә ₁	с- фәнд
тот закон ALL	в соответствии Абисал GEN	сын PL NOM	PV решение

кодтой	Туркмә	алидзын	әд	бинонтә	сә
код -т -ой	Турк -мә	а- лидз -ын	әд=	бинон -т -ә	сә=
кән -т -ой	Турк -мә	а- лидз -ын	әд=	бинон -т -ә ₁	сә=
делать TR PST.TR.3PL	Турция ALL	PV бежать INF	с=	семья PL NOM	POSS.3PL=

дзауматә	ластой	уәрдынты	сә
дзаума -т -ә	ласт -ой	уәрдын -т -ы	сә=
дзаума -т -ә ₁	лас -ой	уәрдон -т -ы	сә=
вещь PL NOM	возить PST.TR.3PL	повозка PL INESS	POSS.3PL=

кусджытән	сә	кьухтә	сбастой
кус -дж	-ыт -аен	кьух -т -ә	с- баст -ой
кус -әг	-т -аен	кьух -т -ә ₁	с- бәтт -ой
работать PTCP.PRS PL DAT	POSS.3PL=	рука PL NOM	PV связывать PST.TR.3PL
рабочий			
афтәмәй			
афтәмәй			
афтәмәй			
так			

Из-за этого закона Абисаловы решили переселиться в Турцию с семьей, отвезли свои вещи в арбах,

связав руки своим работникам.

3.2 Уыцы рæстæджы			Туркмæ	цæуыны	тыххæн	уыдон		
уыцы	рæстæдж	-ы	Турк	-мæ	цæу	-ын -ы	тыххæн	уыдон
уыцы	рæстæг	-ы	Турк	-мæ	цæу	-ын -ы	тыххæй ₁	уыдон
тот	время	INESS	Турция	ALL	идти	INF GEN	для	DemDist.PL.GEN

хъуыди		гæгъæдытæ		райсын		æмæ
хъуыд	-и	гæгъæд	-ыт -æ	ра- йс	-ын	æмæ
хъæу	-ис	гæгъæди	-т -æ ₁	ра- ис	-ын	æмæ
быть.нужным	PST.INTR.3SG	бумага	PL NOM	PV	брать	INF и

бацыдис		горæты		хицаумæ		
ба- цыд	-ис	горæт	-ы	хицау	-мæ	
ба- цæу	-ис	горæт	-ы	хицау	-мæ	
PV	идти	PST.INTR.3SG	город	GEN	хозяин	ALL

В то время им нужно было получить бумаги для поездки в Турцию и зашли они к городскому голове.

3.3 Куджытæн			сæ	хицау	сæ	разæй	куы
кус	-дж	-ыт -æн	сæ=	хицау	сæ=	раз	-æй куы
кус	-æг	-т -æн	сæ=	хицау	сæ=	раз	-æй куы ₁
работать	PTCP.PRS	PL DAT	POSS.3PL=	хозяин	POSS.3PL=	перед	ABL когда
рабочий							

фæиуварс	и	уæд	йæ	фæстæ	уыдон	дæр
фæ- иуварс	и	уæд	йæ=	фæстæ	уыдон	=дæр
фæ- иуварс	и	уæд	йæ=	фæстæ	уыдон	=дæр
PV	в стороне	EXST	тогда	POSS.3SG=	после	DemDist.PL.NOM =PTCL FOC

балæууыдысты		кæугæ		
ба- лæууыд	-ысты	кæу	-гæ	
ба- лæуу	-ысты	кæу	-гæ	
PV	стоять	PST.INTR.3PL	плакать	CONV

Когда хозяин отошел от работников, они тоже зашли за ним, плача

3.4 Хицау фæрсы			Абысалы	фырты	адон	цы	кæнынц	
хицау	фæрс	-ы	Абысал	-ы	фырт	-ы	адон цы кæн -ынц	
хицау	фæрс	-ы	Абысал	-ы	фырт	-ы	адон цы кæн -ынц ₁	
хозяин	спрашивать	PRS.3SG	Абисал	GEN	сын	GEN	эти что делать	PRS.3PL

зæгъгæ	уый	ницы	сдзырдта				
зæгъ	-гæ	уый	ницы с- дзырд -т -а				
зæгъ	-гæ	уый ₁	ницы с- дзур -т -а				
сказать	CONV	DemDist.NOM	ничто	PV	говорить	TR	PST.TR.3SG

лæдæрдти	йæ	хъуыддаг	хорз	кæй	нæ	уыд		
лæдæрдт	-и	йæ=	хъуыддаг	хорз	кæй	нæ уыд -*0		
лæдæр	-ис	йæ=	хъуыддаг	хорз	кæй ₂	нæ уыд -*0 ₂		
понимать	PST.INTR.3SG	POSS.3SG=	дело	хороший	COMP	NEG	быть	PST.INTR.3SG

уый
уый
уый₂
DemDist.GEN

Голова спросил Абисалова о том, чего они требуют, тот ничего не ответил (букв. 'не выговорил'), понял, что его дело плохо.

3.5 Фæлæ	кусджытæ		æмдзыхæй		загътой	- «	мæнæ		
фæлæ	кус	-дж	-ытæ	æм-	дзых	- æй	загът -ой	мæнæ	
фæлæ	кус	-æг	-тæ ₂	æм-	дзых		загъ -ой	мæнæ	
но	работать	PTCP.PRS	PL	вместе	рот		сказать	PST.TR.3PL	вот
	рабочий								

нæ	тыххæй	дæр	Туркмæ	ласы	»,	зæгъгæ			
=нæ	тыхх	-æй	=дæр	Турк	-мæ	лас -ы	зæгъ -гæ		
=нæ	тых	-æй	=дæр	Турк	-мæ	лас -ы	зæгъ -гæ		
=1PL.ENCL.GEN	сила	ABL	=PTCL	Турция	ALL	возить	PRS.3SG	сказать	CONV
			FOC						

Но работники сказали в один голос: "Вот, нас насильно везет в Турцию".

3.6 Уый	фехъусгæйæ		хицау	хъæбæр	бафхæрдта					
уый	фе-	хъус	-гæ	-йæ	хицау	хъæбæр	ба-	фхæрд	-т	-а
уый ₂	фæ-	хъус	-гæ	-æй	хицау	хъæбæр	ба-	æфхæр	-т	-а
DemDist.GEN	PV	слышать	CONV	ABL	хозяин	сильный	PV	ругать	TR	PST.TR.3SG

Абысалы	-	фырты	æмæ	тæвдæй	рандæ	и	Туркмæ				
Абысал	-ы	фырт	-ы	æмæ	тæвд	-æй	ра- ндæ	и	Турк	-мæ	
Абысал	-ы	фырт	-ы	æмæ	тæвд	-æй	ра- æндæ	и	Турк	-мæ	
Абисал	GEN	сын	GEN	и	горячий	ABL	PV	вне, снаружи	EXST	Турция	ALL

Услышав это, начальник сильно поругал Абисалова, и тот, разгневанный, уехал в Турцию.

3.7 Кусджытæн		та	бамбарын	кодта						
кус	-дж	-ыт	-æн	=та	ба-	мбар	-ын	код	-т	-а
кус	-æг	-т	-æн	=та	ба-	æмбар	-ын	кæн	-т	-а
работать	PTCP.PRS	PL	DAT	=же	PV	понимать	INF	делать	TR	PST.TR.3SG
рабочий										

уыдон	ныр	кæй	сты	хибар	,	æмæ	уыдон
уыдон	ныр	кæй	сты	хибар		æмæ	уыдон
уыдон	ныр	кæй ₂	сты	хибар		æмæ	уыдон
DemDist.PL.NOM	сейчас	COMP	быть.PRS.3PL	независимый		и	DemDist.PL.NOM

дæр	ныффардæг	сты	Сындзыхъæумæ		
=дæр	ныф-	фардæг	сты	Сындзыхъæу	-мæ
=дæр	ны-	фардæг	сты	Сындзыхъæу	-мæ
=PTCL	PV	отправление	быть.PRS.3PL	Синдзикау	ALL
FOC					

А работникам объяснил он, что они теперь свободны, и они тоже отправились в селение Синдзикау.

3.8 Айфонмæ	дæр	ма	цæрынц	æмæ	хæрынц
айфонмæ	=дæр	=ма	цæр -ынц	æмæ	хæр -ынц
айфонмæ	=дæр	=ма	цæр -ынц ₁	æмæ	хæр -ынц ₁
сейчас	=PTCL	=ещё	жить PRS.3PL	и	есть PRS.3PL
	FOC				

И до сих пор они там живут-поживают.

Recent event

Æрыгон хабар

Недавний случай ("Предание")

Oral text from Isaev M.I. Digorskij dialekt osetinskogo jazyka. Moscow: Nauka, 1966. Recorded from Gussaova Olja, Galiat village, 1958.

Устный текст из Исаев М.И. Дигорский диалект осетинского языка. М.: Наука, 1966. Записан со слов Гуссаовой Оли, с. Галиат, 1958.

Interlinearized by A.P. Vydrin

Глоссировал А.П. Выдрин

1.1 Ацы	хабар	уыд		бынтон	æрæджы	, августы
ацы	хабар	уыд	-*0	бынтон	æрæджы	август -ы
ацы	хабар	уыд	-*0 ₂	бынтон	æрæджы	август -ы
DemProx	случай	быть	PST.INTR.3SG	совершенно	поздно, недавно	август GEN

фæстаг	бæнтты	1958	азы	
фæстаг	бæн -тг -ы		аз -ы	
фæстаг	бон ₁ -т -ы		аз -ы	
последний	день PL GEN		год GEN	

Этот случай произошел совсем недавно, в последние дни августа 1958 года.

1.2 Гæлиатæй	Саугъæдмæ	фæцыди	иу	къорд
Гæлиат -æй	сау гъæд -мæ	фæ- цыд -и	иу	къорд
Гæлиат -æй	сау хъæд -мæ	фæ- цæу -ис	иу	къорд
Галиат ABL	чёрный лес ALL	PV идти PST.INTR.3SG	приблизительно	группа

адæймаджы	хоскæрдынмæ
адæймадж -ы	хос кæрд -ын -мæ
адæймаг -ы	хос кæрд -ын -мæ
человек GEN	сено резать INF ALL

Из с. Галиат в Черный лес пошли несколько человек косить сено.

1.3 Иу	рæфтыгон	уыдон	æрбацæйцыдысты	рæфтад
иу	рæфтыгон	уыдон	æрба- цæй- цыд -ысты	рæфтад
иу	рæфтигон	уыдон	æрба- цæй- цæу -ысты	рæфтад
один	в полдень	DemDist.PL.NOM	PV PV идти PST.INTR.3PL	обед

хæрынмæ	бынатмæ	(усонгмæ)	æмæ	цыл	надыл
хæр -ын -мæ	бынат -мæ	усонг -мæ	æмæ =цыл		над -ыл
хæр -ын -мæ	бынат -мæ	мусонг -мæ	æмæ =сыл		над -ыл
есть INF ALL	место ALL	шалаш ALL	и =3PL.ENCL.SUPER		дорога SUPER

фембæлд		цавæрдæр	адæймаг	, уый	уыдон
фе- мбæлд -*0		цавæр -дæр	адæймаг	уый	уыдон
фæ- æмбæл -*0 ₂		цавæр -дæр ₂	адæймаг	уый ₁	уыдон
PV встречать PST.INTR.3SG		какой INDEF	человек	DemDist.NOM	DemDist.PL.GEN

фенгæйæ		йæхи		къуылыхы	рæууон
фен -гæ -йæ		йæ= хи		къуылых -ы	рæууон
фен ₁ -гæ -æй		йæ= хи		къуылых -ы	рæууон
PV+видеть CONV ABL		POSS.3SG= REFL.GEN		хромой GEN	чистый

скодта

с- код -т -а
с- кæн -т -а
PV делать TR PST.TR.3SG

Однажды во время обеда они шли на место (в шалаш) обедать и им на дороге повстречался какой-то человек, которых, увидев их, прикинулся хромым.

2.1 Хосдзаутæн	сæхи	дзыбандытæн	гæсгæ	хъæбæр
хосдзау -т -æн	сæ= хи	дзыбанды -т -æн	гæсгæ	хъæбæр
хосдзау -т -æн	сæ= хи	дзыбанды -т -æн	гæсгæ	хъæбæр
косарь PL DAT	POSS.3PL= REFL.GEN	речь PL DAT	в соответствии	сильный

фæтарстысты

фæ- тарст -ысты
фæ- тæрс -ысты
PV бояться PST.INTR.3PL

По рассказам самих работавших на сенокосе, они сильно напугались.

2.2 Уымæн	йæ	уæлæ	уыди	сылгоймаджы
уымæн	йæ=	уæлæ	уыд -и	сылгоймадж -ы
уымæн	йæ=	уæлæ	уыд -ис	сылгоймаг -ы
3SG.PRON.DAT	POSS.3SG=	вон наверху	быть PST.INTR.3SG	женщина GEN

хъæппæлтæ	, йæ	къаба	скъуыдтæ	, бæгъæнвад
хъæппæл -т -æ	йæ=	къаба	скъуыд -т -æ	бæгъæнвад
хъæппæл -т -æ ₁	йæ=	къаба	скъуыд -т -æ ₁	бæгъæнвад
одежда PL NOM	POSS.3SG=	платье	порванный PL NOM	босой

йе	'ккойы	та	уыд	дыууæ	дзæкъулы	(хуырдынтæ
йе=	'ккой -ы	=та	уыд -*0	дыууæ	дзæкъул -ы	
йæ=	æккой -ы	=та	уыд -*0 ₂	дыууæ	дзæкъул -ы	
POSS.3SG=	спина INESS	=же	быть PST.INTR.3SG	два	мешочек GEN	

).

[Человек] был босиком, одет в женскую одежду, платье его было разодрано, а на спине - два мешочка (хурджина).

2.3 Йæ	дывылты æхсæнæй	та	зынди	цыдæр
йæ=	æхсæн	-æй	=та зынд	-и цы -дæр
йæ=	æхсæн	-æй	=та зын	-ис цы -дæр ₂
POSS.3SG=	между, среди	ABL	=же виднеться	PST.INTR.3SG что INDEF

стаэджы	муртæ	фæстагмæ	куыд	рабæрæг	и
стаэдж -ы	мур -т -æ	фæстагмæ	куыд	ра- бæрæг	и
стаæg -ы	мур -т -æ ₁	фæстагмæ	куыд ₂	ра- бæрæг	и
кость GEN	частица PL NOM	наконец	как	PV известный	EXST

уымæ	гæсгæ	уыдон	уыдысты	конд
уы -мæ	гæсгæ	уыдон	уыд -ысты	конд
уый ₁ -мæ	гæсгæ	уыдон	уыд -ысты	конд
DemDist ALL	в соответствии	DemDist.PL.NOM	быть PST.INTR.3PL	делать.PTCP.PST

дæндагтæ	йæ	хуырдынтæй	иуы	та
дæндаг -т -æ	йæ=	хуырдын -т -æй	иу -ы	=та
дæндаг -т -æ ₁	йæ=	-т -æй	иу -ы	=та
зуб PL NOM	POSS.3SG=	PL ABL	один INESS	=же

уыд	цавæрдæр	къартæтæ	конд	иннæй
уыд -*0	цавæр -дæр	къартæ -т -æ	конд	иннæ -й
уыд -*0 ₂	цавæр -дæр ₂	къартæ -т -æ ₁	конд	иннæ -й ₂
быть PST.INTR.3SG	какой INDEF	карта PL NOM	делать.PTCP.PST	другой INESS

та	уыд	хом	картæфтæ
=та	уыд -*0	хом	картæф -т -æ
=та	уыд -*0 ₂	хом	картæф -т -æ ₁
=же	быть PST.INTR.3SG	сырой	картофель PL NOM

Из-под лохмотьев видны были какие-то косточки, как потом оказалось, это были искусственные зубы, а в одном из хурджинов были карты, в другом - сырой картофель.

2.4 Æрахстой	йæ	фарстой	йæ
æр- ахст -ой	=йæ	фарст -ой	=йæ
æр- ахс ₁ -ой	=æй	фарс -ой	=æй
PV ловить PST.TR.3PL	=3SG.ENCL.GEN	спрашивать PST.TR.3PL	=3SG.ENCL.GEN

фæлæ	уый	ницы	дзурдта	йæхи
фæлæ	уый	ницы	дзурд -т -а	йæ= хи
фæлæ	уый ₁	ницы	дзур -т -а	йæ= хи
но	DemDist.NOM	ничто	говорить TR PST.TR.3SG	POSS.3SG= REFL.GEN

ныддур	кодта
ныд- дур	код -т -а
ны- дур	кæн -т -а
PV камень	делать TR PST.TR.3SG

Задержали его, допрашивали, но он ничего не говорил, молчал (букв. 'сделался камнем').

2.5 Уæд æн	лæппутæй	иу	топп	ныддæрдта
уæд =æн	лæппу -т -æй	иу	топп	ныд- дард -т -а
уæд =ын	лæппу -т -æй	иу	топп	ны- дар -т -а
тогда =3SG.ENCL.DAT	мальчик PL ABL	один	ружье PV	содержать TR PST.TR.3SG

уæддæр	нæй	æмæ	нæй
уæд =дæр	нæй	æмæ	нæй
уæд =дæр	нæй	æмæ	нæй
тогда =PTCL	EXST.NEG	и	EXST.NEG

Тогда на него один из парней навел ружье, но и это не помогло.

2.6 Уыдон	дæр	та	йæ	нæмын
уыдон	=дæр	=та	=йæ	нæм -ын
уыдон	=дæр	=та	=æй	нæм -ын
DemDist.PL.NOM	=PTCL	=же	=3SG.ENCL.GEN	бить INF
они	FOC			

райдыттой	стæй	йын	йæ
ра- йдыд -т -ой	стæй	=йын	=йæ
ра- йдай -т -ой	стæй	=ын	=æй
PV начинать/ся TR	PST.TR.3PL	потом	=3SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN

хъæппæлтæ	раластой	æмæ	разынд	æрыгон
хъæппæл -т -æ	ра- ласт -ой	æмæ	ра- зынд -*0	æрыгон
хъæппæл -т -æ ₁	ра- лас -ой	æмæ	ра- зын -*0 ₂	æрыгон
одежда PL NOM	PV снимать PST.TR.3PL	и	PV казаться PST.INTR.3SG	молодой

лæппу	уый	йæхи	скодта	зæронды
лæппу	уый	йæ= хи	с- код -т -а	зæронд -ы
лæппу	уый ₁	йæ= хи	с- кæн -т -а	зæронд -ы
мальчик	DemDist.NOM	POSS.3SG= REFL.GEN	PV делать TR	PST.TR.3SG старый GEN

рæууон
 рæууон
 рæууон
 чистый

И они опять его начали бить, затем его раздели и оказался он молодым парнем, а себя выдавал за старуху.

3 Уыцы рæстæджы	уыдон	хъавыдысты	бынаты	чи
уыцы рæстæдж -ы	уыдон	хъавыд -ысты	бынат -ы	чи
уыцы рæстæг -ы	уыдон	хъав -ысты	бынат -ы	чи
тот время INESS	DemDist.PL.NOM	намереваться PST.INTR.3PL	место INESS	кто

уыд	уыдонæн	фехъусын	кæнынмæ	æмæ
уыд -*0	уыдон -æн	фæ- хъус -ын	кæн -ын -мæ	æмæ
уыд -*0 ₂	уыдон -æн	фæ- хъус -ын	кæн -ын -мæ	æмæ
быть PST.INTR.3SG	DemDist.PL DAT	PV слушать INF	делать INF ALL	и

йæ	фæуагътой	иу	дыууæ	æрыгон	лæппуйы	бар
=йæ	фæ- уагът -ой	иу	дыууæ	æрыгон	лæппу -йы	бар
=æй	фæ- уадз -ой	иу	дыууæ	æрыгон	лæппу -ы	бар ₁
=3SG.ENCL.GEN	PV оставлять PST.TR.3PL	один	два	молодой	мальчик GEN	воля

æмæ сын	ралыгъд
æмæ =сын	ра- лыгъд -*0
æмæ =сын	ра- лидз -*0 ₂
и =3PL.ENCL.DAT	PV бежать PST.INTR.3SG

В это время они собирались сообщить тем, кто был на месте (ночевки) и оставили его с двумя молодыми парнями, и он у них сбежал.

4.1 Гъе афтæ сæ	цæф	сырд	фæуæлбыл	, « цуанонтæ	» ма
гъе афтæ сæ=	цæф	сырд	фæ- уæлбыл	цуанон -т -æ	=ма
гъе афтæ сæ=	цæф	сырд	фæ-	цуанон -т -æ ₁	=ма
ну так POSS.3PL=	раненый	зверь	PV	охотник PL NOM	=ещё

бæргæ райагуырдой	сæ	сырды	, фæлæ ницуал
бæргæ рай- агуырды -т -ой	сæ=	сырд -ы	фæлæ ниц уал
бæргæ ра- агур -т -ой	сæ=	сырд -ы	фæлæ ницы уал
конечно PV искать TR PST.TR.3PL	POSS.3PL=	зверь GEN	но ничто больше

Вот так улизнул "раненый зверь", "охотники" еще поискали своего зверя, но увы!

4.2 Æвæдзы уый	уыд	шпъион
æвæдзы уый	уыд -*0	шпъион
æвæдзы уый ₁	уыд -*0 ₂	шпъион
очевидно DemDist.NOM	быть PST.INTR.3SG	шпион

Видимо, это был шпион.

Minta

Минтæ

Минта

Recorded from Minta and Musabi Baysongurovs. Permanent residents of Dunta village. About 80 years old.

Записано от Минты и Мусаби Байсонгуровых. Постоянные жители села Дунта. Возраст - около 80 лет.

Recorded by A.P. Vydrin, Ju.V. Mazurova, O.I. Belyaev in Dunta village in 2009. Interlinearized by A.P. Vydrin.

Записывали А.П. Выдрин, Ю.В. Мазурова, О.И. Беляев в селе Дунта в 2009 г. Разбирала М.В. Дарчиева. Глоссировал А.П. Выдрин.

1.1 Минтæ : Мæ	фыд	рухсаг	уæд	, фарны
Минтæ мæ=	фыд	рухс -аг	уæд	фарн -ы
Минтæ мæ=	фыд	рухс -аг ₂	уæд	фарн -ы
Минта POSS.1SG=	отец	свет SUF	быть.IMP.3SG	благодать GEN

койтæ		уæд	ам	, гыщцыл	чызг	ма
кой	-т -æ	уæд	ам	гыщцыл	чызг	=ма
кой	-т -æ ₁	уæд	ам	гыщцыл	чызг	=ма
упоминание	PL NOM	быть.IMP.3SG	DemProx.IN	маленький	девочка	=ещё

здесь

уыдтæн	, æмæ	мын	ахæм	хабар
уыд -тæн	æмæ	=мын	ахæм	хабар
уыд -тæн	æмæ	=мын	ахæм	хабар
быть PST.INTR.1SG	и	=1SG.ENCL.DAT	такой	случай

дзырдта-иу

дзырд	-т -а	-	=иу
дзур	-т -а		=иу
говорить	TR PST.TR.3SG		=ITER

Минта: Мой отец, царствие ему небесное, пусть здесь только хорошее случается, я была еще маленькой, и он рассказывал мне такую историю.

1.2 Йер-иу	ацыдысты	куыстмæ	, искадæм	, особенно æхсæв
йер =иу	а- цыд -ысты	куыст -мæ	искадæм	æхсæв
гьер =иу	а- цæу -ысты	куыст -мæ	искадæм	æхсæв
сейчас =ITER	PV идти PST.INTR.3PL	работа ALL	куда-нибудь	ночь

, æхсæв	, гье	уæд-иу	федтой	хæйрæджытæ
æхсæв	гье	уæд =иу	фед -т -ой	хæйрæджы -т -æ
æхсæв	гье	уæд =иу	фен ₁ -т -ой	хæйрæг -т -æ ₁
ночь	ну	тогда =ITER	PV+видеть TR PST.TR.3PL	черт PL NOM

Вот они ходили на работу или еще куда-то, особенно ночью, ночью и видели чертей.

1.3 Астæуæй-иу	арт	скодтой	æмæ-иу	йæ
астæу -æй -	=иу арт	с- код -т -ой	æмæ =иу	йæ=
астæу ₂ -æй	=иу арт	с- кæн -т -ой	æмæ =иу	йæ=
середина ABL	=ITER огонь	PV делать TR PST.TR.3PL	и =ITER	POSS.3SG=

сæрты	рагæпп-багæпп	кодтой	хæйрæджытæ
сæрты	ра- гæпп - ба- гæпп	код -т -ой	хæйрæджы -т -æ
сæрты	ра- гæпп ба- гæпп	кæн -т -ой	хæйрæг -т -æ ₁
через PV прыжок	PV прыжок	делать TR PST.TR.3PL	черт PL NOM

Они (черти) в середине разжигали костер и прыгали через него черти.

1.4 Æмæ дзы	нæ	тарстысты
æмæ =дзы	нæ	тарст -ысты
æмæ =дзы ₃	нæ	тæрс -ысты
и =3PL.ENCL.ABL	NEG	бояться PST.INTR.3PL

И они не боялись их.

1.5	Стæй	уæд	,	дан	,	гъе	уый		фæстæ	,	двадцать	восьмой	год	куы
	стæй	уæд		=дан		гъе	уый		фæстæ		двадцать			куы
	стæй	уæд		=дан		гъе	уый ₂		фæстæ		двадцать			куы ₁
	потом	тогда		=мол		ну	DemDist.GEN		после		двадцать			когда

уыди	,	уæд	уыди		стыр	землетрясени	,	æмæ	,
уыд -и		уæд	уыд -и		стыр	землетрясени		æмæ	
уыд -ис		уæд	уыд -ис		стыр	землетрясени		æмæ	
быть PST.INTR.3SG		тогда	быть PST.INTR.3SG		большой	землетрясение		и	

дан	,	гъе	уæд	фæдæлзæхх	сты	.
=дан		гъе	уæд	фæ- дæл- зæхх	сты	
=дан		гъе	уæд	фæ- дæл- зæхх	сты	
=мол		ну	тогда	PV под земля	быть.PRS.3PL	

А потом, говорит, в двадцать восьмом году случилось сильное землетрясение, и, говорит, тогда они провались под землю.

1.6 **Поняли** , **нæ** ?
 нæ
 нæ₅
 PTCL

Поняли, да?

1.7	Гъе	уæд	,	дам	,	фæдæлзæхх	сты	.
	гъе	уæд		=дам		фæ- дæл- зæхх	сты	
	гъе	уæд		=дам		фæ- дæл- зæхх	сты	
	ну	тогда		=мол		PV под земля	быть.PRS.3PL	

Тогда, говорит, они провалились под землю.

1.8 **И** с **тех** **пор** **их** **нету** .
 и с их нету

1.9 **Но** **после** **этого** ... **По-осетински** .
 но

1.10	Уыйфæстæ		ма-иу		федтой	.
	уый	фæстæ	=ма =иу		фед -т -ой	
	уый ₂	фæстæ	=ма =иу		фен ₁ -т -ой	
	DemDist.GEN	после	=ещё =ITER		PV+видеть TR PST.TR.3PL	

Потом тоже их видели.

1.11	Мæ	мадыфсымæр	гъе	ардыгæй	цыди	,	далæ
	мæ=	мад -ы фсымæр	гъе	ардыгæй	цыд -и		далæ
	мæ=	мад -ы æфсымæр	гъе	ардыгæй	цæу -ис		далæ
	POSS.1SG=	мать GEN брат	ну	отсюда	идти PST.INTR.3SG		там.внизу
		дядя					

Фаснаэлы	цардысты	,	Фаснаэлмаэ	,	æмаэ	Фаснаэлмаэ	наэма
Фаснаэл -ы	цард -ысты		Фаснаэл -маэ		æмаэ	Фаснаэл -маэ	наэма
Фаснаэл -ы	цæр -ысты		Фаснаэл -маэ		æмаэ	Фаснаэл -маэ	наэма
Фаснал INESS	жить PST.INTR.3PL		Фаснал ALL		и	Фаснал ALL	ещё.не

ныххæццæ	и	,	гъе уæд	гъе уым	уæлнад
ных- хæццæ	и		гъе уæд	гъе уым	уæлнад
ны- хæццæ ₁	и		гъе уæд	гъе уым	уæлнад
PV смешанный	EXST		ну тогда	ну DemDist.IN	над дорогоу, у дороги

достигнутый

уыди	,	кæддæр	Бельги	куыста	ам	,	æмаэ
уыд -и		кæд -дæр	Бельги	куыст -а	ам		æмаэ
уыд -ис		кæд -дæр ₂	Бельги	кус -а	ам		æмаэ
быть PST.INTR.3SG		когда INDEF	Бельгия	работать PST.TR.3SG	DemProx.IN		и

здесь

дзы	...	бани уыди	цыдæр	,	уæлбыл	.
=дзы		бани уыд -и	цы -дæр		уæл- был	
=дзы		бани уыд -ис	цы -дæр ₂		уæл- был ₁	
=3SG.ENCL.INESS		баня быть PST.INTR.3SG	что INDEF		наверху край	

Мой дядя шел отсюда, они жили в Фаснале, в Фаснал, и он не добрался еще до Фаснала, и там над дорогой, когда-то здесь Бельгия работала, и там... баня была, что-то такое, над обрывом.

2 **Мусаби** : **На** , **столовый** ...

	на	столовый
	на	столовый
	PRED.NEG	столовая

Неизв.: Нет, столовая...

3.1 **Минтæ** : **Сталовойтæ** , **дуканитæ** **йедтæ** **кæм**

Минтæ	Сталовой -т -æ	, дукани -т -æ	йед -т -æ	кæм
Минтæ	столовый -т -æ ₁	дукани -т -æ ₁	ед ₁ -т -æ ₁	кæм
Минта	столовая PL NOM	магазин PL NOM	HES PL NOM	где

уыди	,	гъе уырдаэм	куы	ныххæццæ	ис	,	гъе уæд
уыд -и		гъе уырдаэм	куы	ных- хæццæ	ис		гъе уæд
уыд -ис		гъе уырдаэм	куы ₁	ны- хæццæ ₁	и		гъе уæд
быть PST.INTR.3SG		ну туда	когда PV	смешанный EXST			ну тогда

достигнутый

йæ	размæ	æргæпп	кодтой	æртæ	чызджы	.
=йæ	раз -маэ	æр- гæпп	код -т -ой	æртæ	чыздж -ы	
=æй	раз -маэ	æр- гæпп	кæн -т -ой	æртæ	чызг -ы	
=3SG.ENCL.GEN	перед ALL	PV прыжок	делать TR PST.TR.3PL	три	девочка GEN	

вперёд

Минта: Столовые, магазины, что-то такое там было, и когда он дошел туда, ему навстречу выскочили три девушки.

3.2	О	, æртæ	чызджы	,	æмæ	сыл		уыди		ирон
	о	æртæ	чыздж	-ы	æмæ	=сыл		уыд	-и	ирон
	о	æртæ	чызг	-ы	æмæ	=сыл		уыд	-ис	ирон
	да	три	девочка	GEN	и	=3PL.ENCL.SUPER		быть	PST.INTR.3SG	осетин

формæ
 формæ
 формæ
 форма

Да, три девушки, и на них была осетинская форма.

3.3	Ну	, ирон	формæ	,	бамбардзысты		дæ	
	ну	ирон	формæ		ба- мбар	-дзысты	=дæ	
		ирон	формæ		ба- æмбар	-дзысты	=дæ	
		осетин	форма		PV	знать	FUT.3PL	=2SG.ENCL.GEN

Ну, осетинская форма, поймут тебя.

4	Мусаби	:	Ирон	дарæс	.
			ирон	дарæс	
			ирон	дарæс	
			осетин	одежда	

Неизв.: Осетинская одежда.

5.1	Минтæ	:	Æмæ	сæ		куы	федта		, ну	,
	Минтæ		Æмæ	=сæ		куы	фед	-т	-а	ну
	Минтæ		æмæ	=сæ		куы ₁	фен ₁	-т	-а	
	Минта		и	=3PL.ENCL.GEN		когда	PV+видеть	TR	PST.TR.3SG	

фæтарсти		,	конечно	,	молодой	лæппу	,	фæлæ	хæдзармæ	куы
фæ- тарст	-и		конечно		молодой	лæппу		фæлæ	хæдзар	-мæ куы
фæ- тæрс	-ис		конечно		молодой	лæппу		фæлæ	хæдзар	-мæ куы ₁
PV	бояться	PST.INTR.3SG	конечно		молодой	мальчик		но	дом	ALL

ныххæццаæ	и	,	уæд	рахаудта	,	ну	,	æвзæр
ных- хæццаæ	и		уæд	ра- хауд	-т -а	ну		æвзæр
ны- хæццаæ ₁	и		уæд	ра- хау	-т -а			æвзæр ₁
PV	смешанный	EXST	тогда	PV	падать	PL	PST.TR.3SG	плохой

фæци	æмæ	рахаудта	.
фæци	æмæ	ра- хауд	-т -а
фæци	æмæ	ра- хау	-т -а
PV+быть.PRS.3SG	и	PV	падать

Минта: И когда он их увидел, ну, испугался, конечно, молодой человек, но когда он дошел домой, он упал в обморок, ну, ему стало плохо, и он упал.

5.2	Æмæ йæхи		куы	рæмбæрста		куы
	æмæ йæ=	хи	куы	р- æмбæрст	-а	куы
	æмæ йæ=	хи	куы ₁	æр- æмбар	-а	куы ₁
	и	POSS.3SG= REFL.GEN	когда	PV осознать	PST.TR.3SG	когда

рчыццдта		уæд æй	фарстой
р- чыццд	-т -а	уæд =æй	фарст -ой
æр- чыцц	-т -а	уæд =æй	фæрс -ой
PV приходит в сознание	TR PST.TR.3SG	тогда =3SG.ENCL.GEN	спрашивать PST.TR.3PL

цы кæныс
цы кæн -ыс
цы кæн -ыс
что делать PRS.2SG

И когда он пришел в себя, его спросили, что с тобой.

5.3	Æмæ , дам , гъе афтæ , афтæ фæдтон		æртæ чызджы	
	æмæ =дам	гъе афтæ	афтæ фæд -т -он	æртæ чыздж -ы
	æмæ =дам	гъе афтæ	афтæ фæн ₁ -т -он ₁	æртæ чызг -ы
	и =мол	ну так	так PV+видеть TR PST.TR.1SG	три девочка GEN

И, говорит, так и так, я видел трех девушек.

5.4	Гъе уыдонæн дæр афтæ сæ	чъылтæ	размæ	
	гъе уыдон -æн =дæр	афтæ =сæ	чъыл -т -æ	раз -мæ
	гъе уыдон -æн =дæр	афтæ =сæ	чъыл -т -æ ₁	раз -мæ
	ну DemDist.PL DAT =PTCL	так =3PL.ENCL.GEN	загиб PL NOM	перед ALL
		FOC		вперёд

сæ	æнгуылдзытæ	фæстæмæ
=сæ	æнгуылдз -ыт -æ	фæстæмæ
=сæ	æнгуылдз -т -æ ₁	фæстæмæ
=3PL.ENCL.GEN	палец PL NOM	обратно

У них пятки вперед были, а пальцы – назад.

5.5	Ну , потом я расскажу по-русски .
	ну я

6	Мусаби : Къæхтæ фæстæмæ , къæхтæ
	къæх -т -æ фæстæмæ къæх -т -æ
	къæх -т -æ ₁ фæстæмæ къæх -т -æ ₁
	нога PL NOM обратно нога PL NOM

Неизв.: Ноги вывернуты, ноги.

7.1	Минтæ : О , уыди бирæ , гъе афтæ-ну сæ
	Минтæ о уыд -и бирæ гъе афтæ =иу =сæ
	Минтæ о уыд -ис бирæ гъе афтæ =иу =сæ
	Минта да быть PST.INTR.3SG много ну так =ITER =3PL.ENCL.GEN

федтой		мæ	фыдыхо	дæр-иу
фед	-т -ой	мæ=	фыд -ы хо	=дæр =иу
фен ₁	-т -ой	мæ=	фыд -ы хо	=дæр =иу
PV+видеть TR	PST.TR.3PL	POSS.1SG=	отец GEN сестра	=PTCL =ITER
			тетя	
мын	дзырдта		гъе уый	дæр-иу
=мын	дзырд -т -а		гъе уый	=дæр =иу
=мын	дзур -т -а		гъе уый ₁	=дæр =иу
=1SG.ENCL.DAT	говорить TR	PST.TR.3SG	ну DemDist.NOM	=PTCL =ITER
сæ	афтæ	куыд	федтой	
=сæ	афтæ	куыд	фед	-т -ой
=сæ	афтæ	куыд ₂	фен ₁	-т -ой
=3PL.ENCL.GEN	так	как	PV+видеть TR	PST.TR.3PL

Минта: Да, было много, их видели, моя тетя (сестра моего отца) мне тоже рассказывала, как их видели

7.2 Ме	фсин	дæр	мын	дзырдта
ме=	фсин	=дæр	=мын	дзырд -т -а
мæ=	æфсин	=дæр	=мын	дзур -т -а
POSS.1SG=	свекровь	=PTCL	=1SG.ENCL.DAT	говорить TR
		FOC		PST.TR.3SG

йæ	фыдимæ	кæмдæр	галуæрдоны	дæлæ	кæмтты
йæ=	фыд -имæ	кæм -дæр	галуæрдон -ы	дæлæ	кæм -тт -ы
йæ=	фыд -имæ	кæм -дæр ₂	галуæрдон -ы	дæлæ	ком -т -ы
POSS.3SG=	отец COMIT	где INDEF	арба.для.быков INESS	там.внизу	ущелье PL INESS

цыдысты	æмæ	æхсæвы	арт	ныккодтой	æмæ
цыд -ысты	æмæ	æхсæв -ы	арт	нык- код -т -ой	æмæ
цау -ысты	æмæ	æхсæв -ы	арт	ны- кæн -т -ой	æмæ
идти PST.INTR.3PL	и	ночь INESS	огонь	PV	делать TR
					PST.TR.3PL
					и

арты	сæрты	гæппытæ	кæнынц
арт -ы	сæрты	гæпп -ыт -æ	кæн -ынц
арт -ы	сæрты	гæпп -т -æ ₁	кæн -ынц ₁
огонь GEN	через	прыжок PL	NOM
			делать PRS.3PL

Моя свекровь тоже рассказывала, как она со своим отцом где-то в запряженной быками повозке ехала в ущелье, и ночью они [черти] разожгли костер и прыгают через костер.

Нужно отметить здесь употребление формы комитатива. В грамматике [Исаев 1966] замечает, что в уаллагкомском диалекте отсутствует морфологический комитатив, значение совместности передается так же, как и в дигорском диалекте, с помощью послелого хæцца.

7.3 Æмæ	гыццыл	чызг	уыди	æмæ	йæ	фыды
æмæ	гыццыл	чызг	уыд -и	æмæ	йæ=	фыд -ы
æмæ	гыццыл	чызг	уыд -ис	æмæ	йæ=	фыд -ы
и	маленький	девочка	быть PST.INTR.3SG	и	POSS.3SG=	отец GEN

фарста		, уыдон	, дан	, цы сты	
фарст	-а	уыдон	=дан	цы сты	
фæрс	-а	уыдон	=дан	цы сты	
спрашивать	PST.TR.3SG	DemDist.PL.NOM	=мол	что	быть.PRS.3PL

И она была маленькой девочкой, и спрашивала своего отца, что, говорит, это такое.

7.4 Æмæ	, дан	, тæрсгæ	ма	кæн	, бад	
æмæ	=дан	тæрс -гæ	ма	кæн -*0	бад -*0	
æмæ	=дан	тæрс -гæ	ма	кæн -*0 ₁	бад ₁ -*0 ₁	
и	=мол	бояться CONV	NEG	делать IMP.2SG	сидеть IMP.2SG	

А он, мол, не бойся, сиди.

8 Мусаби :	Уыдон	, дам	, уæртæ хæйрæджытæ	
	уыдон	=дам	уæртæ хæйрæджы -т -æ	
	уыдон	=дам	уæртæ хæйрæг -т -æ ₁	
	DemDist.PL.NOM	=мол	вон черт	PL NOM

сæхицæн	æртытæ	кæнынц	
сæ= хицæн	æр -тыт -æ	кæн -ынц	
сæ= хицæн	гъер -т -æ ₁	кæн -ынц ₁	
POSS.3PL= REFL.DAT	сейчас PL NOM	делать PRS.3PL	

Неизв.: Это, говорит, черти себе костры разжигают.

9.1 Минтæ :	О	, сæхицæн	, дам	, æртытæ	
Минтæ	о	сæ= хицæн	=дам	æр -тыт -æ	
Минтæ	о	сæ= хицæн	=дам	гъер -т -æ ₁	
Минта	да	POSS.3PL= REFL.DAT	=мол	сейчас PL NOM	

скодтой	æмæ	, дам	, сæхи	тавынц	
с- код -т -ой	æмæ =дам	сæ= хи	тав -ынц		
с- кæн -т -ой	æмæ =дам	сæ= хи	тав -ынц ₂		
PV делать TR PST.TR.3PL	и =мол	POSS.3PL= REFL.GEN	греть PRS.3PL		

Минта: Да, себе, мол, костры разожгли и, мол, греются.

9.2 Ахæм йедтæ	уыди	
ахæм йед -т -æ	уыд -и	
ахæм ед ₁ -т -æ ₁	уыд -ис	
такой HES PL NOM	быть PST.INTR.3SG	

Такое всякое было.

9.3 Иннæ	хатт та	ма	мæ	фыдæн	йæ
иннæ хатт =та =ма мæ=	фыд -æн йæ=				
иннæ хатт =та =ма мæ=	фыд -æн йæ=				
другой раз =же =ещё	POSS.1SG= отец DAT	POSS.3SG=			

фыдыфсымæры		лæппу	къолхозы	бригадирæй	куыста
фыд -ы фсымæр -ы		лæппу	къолхоз -ы	бригадир -æй	куыст -а
фыд -ы æфсымæр -ы		лæппу	къолхоз -ы	бригадир -æй	кус -а
отец GEN брат	GEN	мальчик	колхоз INESS	бригадир ABL	работать PST.TR.3SG

æмæ	куыстæй	цыди	изæрæй	талынджы
æмæ	куыст -æй	цыд -и	изæр -æй	талындж -ы
æмæ	куыст -æй	цау -ис	изæр -æй	талынг -ы
и	работа ABL	идти PST.INTR.3SG	вечер ABL	темнота INESS

А в другой раз моего отца двоюродный брат работал в колхозе бригадиром и возвращался с работы поздно вечером.

9.4	Æмæ йæ	разæй	къуыбылой	бафтыди	къуыбылой
	æмæ йæ=	раз -æй	къуыбылой	ба- фтыд -и	къуыбылой
	æмæ йæ=	раз -æй	къуыбылой	ба- æфтау -ис	къуыбылой
	и POSS.3SG=	перед ABL	клубок	PV прибавлять PST.INTR.3SG	клубок

И перед ним покатился клубок, клубок.

9.5	Æмæ-иу	къуыбылойы	куы	федта	уæд-иу
	æмæ =иу	къуыбылой -ы	куы	фед -т -а	уæд =иу
	æмæ =иу	къуыбылой -ы	куы ₁	фен ₁ -т -а	уæд =иу
	и =ITER	клубок GEN	когда	PV+видеть TR PST.TR.3SG	тогда =ITER

æрлæууыди	æмæ та-иу	къуыбылой дæр
æр- лæууыд -и	æмæ =та =иу	къуыбылой =дæр
æр- лæуу -ис	æмæ =та =иу	къуыбылой =дæр
PV стоять PST.INTR.3SG	и =же =ITER	клубок =PTCL FOC

æрлæууыди
æр- лæууыд -и
æр- лæуу -ис
PV стоять PST.INTR.3SG

И когда он видел этот клубок, останавливался, и клубок тоже останавливался.

Интересно нехарактерное для литературного языка употребление генитива с неодушевленным прямым дополнением.

9.6	Æмæ та-иу	йер	Хъауырбег	хуынди	ам
	æмæ =та =иу	йер		хуынд -и	ам
	æмæ =та =иу	гъер		хуин -ис	ам
	и =же =ITER	сейчас		зваться PST.INTR.3SG	DemProx.IN здесь

фарны	койтæ	уæд	рухсаг	уæд	æмæ
фарн -ы кой -т -æ		уæд	рухс -аг	уæд	æмæ
фарн -ы кой -т -æ ₁		уæд	рухс -аг ₂	уæд	æмæ
благодать GEN	упоминание PL NOM	быть.IMP.3SG	свет SUF	быть.IMP.3SG	и

та-иу	...	куы-иу		ракъахдзæф	кодта		уæд
=та =иу		куы - =иу		ра- къахдзæф	код -т -а		уæд
=та =иу		куы ₁ =иу		ра- къахдзæф	кæн -т -а		уæд
=же =ITER		когда =ITER		PV шаг	делать TR PST.TR.3SG		тогда

та-иу	къуыбылой дæр	ракъахдзæф	кодта
=та =иу	къуыбылой =дæр	ра- къахдзæф	код -т -а
=та =иу	къуыбылой =дæр	ра- къахдзæф	кæн -т -а
=же =ITER	клубок =PTCL	PV шаг	делать TR PST.TR.3SG

FOC

И опять вот... Каурбег его звали, пусть здесь случается только хорошее, царствие ему небесное и... когда он делал шаг, и клубок тоже катился (букв. делал шаг).

9.7 **Æмæ та-иу æрлæууыдис** , **цы у** , **зæгъгæ**

æмæ =та =иу	æр- лæууыд -ис	цы у	зæгъ -гæ
æмæ =та =иу	æр- лæуу -ис	цы у ₁	зæгъ -гæ
и =же =ITER	PV стоять PST.INTR.3SG	что быть.PRS.3SG	сказать CONV

И он останавливался опять, что, мол, это такое.

9.8 **Афтæмæй цыди** , **цыди** , **æмæ фæцыдæр**

афтæмæй цыд -и	цыд -и	æмæ фæцыдæр
афтæмæй цæу -ис	цæу -ис	æмæ фæцыдæр
так идти PST.INTR.3SG	идти PST.INTR.3SG	и спрятанный, исчезнувший

и , æмæ куыддæр	хæдзармæ	æрхæцца	и æмæ афтæ дуар
и æмæ куыд -дæр	хæдзар -мæ	æр- хæцца	и æмæ афтæ дуар
и æмæ куыд ₂ -дæр ₂	хæдзар -мæ	æр- хæцца ₁	и æмæ афтæ дуар
EXST и как INDEF	дом ALL	PV смешанный	EXST и так дверь

байгом	кодта	æмæ бацыди	афтæ
бай- гом	код -т -а	æмæ ба- цыд -и	афтæ
ба- гом	кæн -т -а	æмæ ба- цæу -ис	афтæ
PV открытый	делать TR PST.TR.3SG	и PV идти PST.INTR.3SG	так

рахаудта	йæхи	нал	бамбæрста
ра- хауд -т -а	йæ= хи	нал	ба- мбæрст -а
ра- хау -т -а	йæ= хи	нал	ба- æмбар -а
PV падать PL PST.TR.3SG	POSS.3SG= REFL.GEN	больше.не	PV осознавать PST.TR.3SG

æмæ рахаудта

æмæ ра- хауд -т -а
æмæ ра- хау -т -а
и PV падать PL PST.TR.3SG

Так он шел, шел, и он [клубок] куда-то делся, и как только он дошел домой и открыл дверь, и вошел, так упал в обморок, потерял сознание и упал.

9.9	Æмæ	цас	фæци	афтæ	стæй	йæхи	куы
	æмæ	цас	фæци	афтæ	стæй	йæ= хи	куы
	æмæ	цас	фæци	афтæ	стæй	йæ= хи	куы ₁
	и	сколько	PV+быть.PRS.3SG	так	потом	POSS.3SG= REFL.GEN	когда

рæмбæрста	уæд	та	йæ	бафарстой
р- æмбæрст -а	уæд =та	=йæ		ба- фарст -ой
æр- æмбар -а	уæд =та	=æй		ба- фæрс -ой
PV осознать PST.TR.3SG	тогда =же	=3SG.ENCL.GEN		PV спрашивать PST.TR.3PL

гъе	уый	дæр	цы	кодтай	цы	рцыди
гъе	уый	=дæр	цы	код -т -ай	цы	р- цыд -и
гъе	уый ₂	=дæр	цы	кæн -т -ай	цы	æр- цæу -ис
ну	DemDist.GEN	=PTCL	что	делать TR PST.TR.2SG	что	PV ийти PST.INTR.3SG
		FOC				

И сколько он пробыл в таком состоянии [неизвестно], затем, когда пришел в себя, его тоже спросили, что с тобой, что случилось.

9.10	Æмæ	йæ	радзырдта	афтæ	æмæ	дам
	æмæ	=йæ	ра- дзырд -т -а	афтæ	æмæ	=дам
	æмæ	=æй	ра- дзур -т -а	афтæ	æмæ	=дам
	и	=3SG.ENCL.GEN	PV говорить TR PST.TR.3SG	так	и	=мол

афтæ	федтон
афтæ	фед -т -он
афтæ	фен ₁ -т -он ₁
так	PV+видеть TR PST.TR.1SG

И он рассказал, так, мол, и так, я видел.

9.11	Ну	...	Йер	...	Могу перевести на	русский	язык
	ну		йер		на	русский	язык
			гъер			русский	
			сейчас				

Foundation of Wallagkom

Основание Уаллагкома

Recorded from Borakhan Karginova (Russian language school teacher, about 80 years old, permanent resident of Kamunta village) in Kamunta village in 2009.

Записано в селе Камунта от Борахан Каргиновой (учительницы русского языка в средней школе, около 80 лет, постоянная жительница с. Камунта) в 2009 г.

Recorded by A.P. Vydrin, Ju.V. Mazurova, O.I. Belyaev in Kamunta village in 2009. Interlinearized by A.P. Vydrin.

Записывали А.П. Выдрин, Ю.В. Мазурова, О.И. Беляев в с. Камунта в 2009 г. Разбирала М.В. Дарчиева. Глоссировал А.П. Выдрин.

1.1 **Борæхан** : ... **Уæллагкомы** **равзæрд** .
 Борæхан Уæллагком -ы ра- взæрд
 Борæхан Уæллагком -ы ра- æвзæрд
 Борахан Уаллагком INESS PV возникнуть

Борахан: ...Основание Уаллагкома.

1.2 **Буду** **говорит вообще по-уаллагкомски** .
 буду вообще
 вообще
 вообще

2 **Арсений** : **Да** , **говорите** , **мы что-то понимаем уже по-осетински** .
 Арсений Да мы уже
 Арсений мы уже
 Арсений уже
 уже

3 **Борæхан** : **Да** ?
 Борæхан Да
 Борæхан
 Борахан

4 **Арсений** : **а потом по-русски перевести** .
 Арсений а
 Арсений а
 Арсений

5.1 **Борæхан** : **Уæллагком равзæрди** **фыццаг дæр** ...
 Борæхан Уæллагком ра- взæрд -и фыццаг =дæр
 Борæхан Уæллагком ра- æвзæрд -ис фыццаг =дæр
 Борахан Уаллагком PV возникнуть PST.INTR.3SG первый =PTCL
 FOC

Рацыдысты **Мызуры** **комæй** **æртæ** ‘ **фсымæры** .
 ра- цыд -ысты Мызур -ы ком -æй æртæ фсымæр -ы
 ра- цæу -ысты Мызур -ы ком -æй æртæ æфсымæр -ы
 PV идти PST.INTR.3PL Мизур GEN ущелье ABL три брат GEN

Борахан: Уаллагком появился в первую очередь... Из Мизурского ущелья вышли три брата.

5.2 **Уым** **фæтудджын** **сты** , **æмæ ралыгъдысты**
 уым фæ- тудджын сты æмæ ра- лыгъд -ысты
 уым фæ- тудджын сты æмæ ра- лидз -ысты
 DemDist.IN PV кровник быть.PRS.3PL и PV переселяться PST.INTR.3PL

Уæллагкоммæ , ардæм .
 Уæллагком -мæ ардæм
 Уæллагком -мæ ардæм
 Уаллагком ALL сюда

Спасаясь от кровной мести, они пришли сюда, в Уаллагком.

5.3 **Æмæ сæ** иу хуындис **Гæнис** , **иннæ** – **Дунис** ,
 æмæ =сæ иу хуынд -ис Гæнис иннæ Дунис
 æмæ =сæ иу хуин -ис Гæнис иннæ Дунис
 и =3PL.ENCL.GEN один зватьсæ PST.INTR.3SG Ганис другой Дунис
 и

иннæ та – **Къæмас** .
 иннæ =та Къæмас
 иннæ =та Къæмас
 другой =же Камис

И одного из них звали Ганис, другого – Дунис, другого – Камас.

5.4 **Æмæ Гæнис чи хуынди** , **уый æрцарди**
 æмæ Гæнис чи хуынд -и уый æр- цард -и
 æмæ Гæнис чи хуин -ис уый₁ æр- цæр -ис
 и Ганис кто зватьсæ PST.INTR.3SG DemDist.NOM PV жить PST.INTR.3SG
 и

Гæлиаты , **æмæ Гæлиат ном рахаста** **Гæлиат йомæн**
 Гæлиат -ы æмæ Гæлиат ном ра- хаст -а Гæлиат йомæн
 Гæлиат -ы æмæ Гæлиат ном ра- хæсс -а Гæлиат йомæн
 Галиат INESS и Галиат имя PV носить PST.TR.3SG Галиат ну.3SG.PRON.DAT

– **Гæнис** .
 Гæнис
 Гæнис
 Ганис

И тот, которого звали Ганис, поселился в Галиате, и Галиат назвали поэтому – Ганис.

5.5 **Дунис та æрцарди** **дæлæ Дунты** , **æмæ уыцы хъæу**
 Дунис =та æр- цард -и дæлæ Дунт -ы æмæ уыцы хъæу
 Дунис =та æр- цæр -ис дæлæ Дунт -ы æмæ уыцы хъæу
 Дунис =же PV жить PST.INTR.3SG там.внизу Дунта INESS и тот село

дæр хонын райдыдтой **Дунтæ** , **Къæмис та**
 =дæр хон -ын ра- йдыд -т -ой Дунт -æ Къæмис =та
 =дæр хон -ын ра- йдай -т -ой Дунт -æ₁ Къæмис =та
 =PTCL приглашать INF PV начинать/ся TR PST.TR.3PL Дунта NOM Камис =же
 FOC

æрцард Къæминты , **æмæ хъæу схуыдтой** **Къæминтæ**
 æр цард Къæминт -ы æмæ хъæу с- хуыд -т -ой Къæминт -æ
 гъер цæр Къæминт -ы æмæ хъæу с- хон -т -ой Къæминт -æ₁
 сейчас жить Камунта INESS и село PV называть TR PST.TR.3PL Камунта NOM

А Дунис поселился вон в Дунта, и это село тоже стали называть Дунта; а Камис поселился в Камунта, и село назвали Камунта.

5.6 Три брата были .
были

6 Арсений : Поняли .
Арсений
Арсений
Арсений

7 Борæхан : Поняли ?
Борæхан
Борæхан
Борæхан

8 Арсений : Да .
Арсений Да
Арсений
Арсений

9.1 Борæхан : Так .
Борæхан
Борæхан
Борæхан

9.2 Афтæмæй равзæрдысты гъе уыцы æртæ хъæуы .
афтæмæй ра- взæрд -ысты гъе уыцы æртæ хъæу -ы
афтæмæй ра- æвзæрд -ысты гъе уыцы æртæ хъæу -ы
так PV возникнуть PST.INTR.3PL ну тот три село GEN
так

Так появились эти три села.

9.3 Стæй дзы , куыд фæстæмæ , уже цауын
стæй =дзы куыд фæстæмæ уже цау -ын
стæй =дзы куыд₂ фæстæмæ уже цау -ын
потом =3SG.ENCL.ABL как обратно уже идти INF

райдыдтой .

ра- йдыд -т -ой
ра- йдай -т -ой
PV начинать/ся TR PST.TR.3PL

А затем, чем дальше, тем больше стали они ходить.

9.4	Æмæ	тæтæр	æмæ	нæм	мангол	куы	рбалабурдтой
	æмæ	тæтæр	æмæ	=нæм	мангол	куы	рба- лабурд -т -ой
	æмæ	тæтæр	æмæ	=нæм	мангол	куы ₁	æрба- лабур -т -ой
	и	татары	и	=1PL.ENCL.ALL	монгол	когда	PV нападаты TR PST.TR.3PL
	и						

,	гъе	уæд дæр	ам	уыди	цæрджытæ	,
	гъе	уæд =дæр	ам	уыд -и	цæр -дж -ыт -æ	
	гъе	уæд =дæр	ам	уыд -ис	цæр -æг -т -æ ₁	
	ну	тогда =PTCL	DemProx.IN	быть PST.INTR.3SG	жить PTCP.PRS PL NOM	
			здесь		житель	

уæдмæ	сси	уже	бирæ	цæрджытæ
уæдмæ	сс- -и	уже	бирæ	цæр -дж -ыт -æ
уæдмæ	с- -ис	уже	бирæ	цæр -æг -т -æ ₁
до.тех.пор	PV PST.INTR.3SG	уже	много	жить PTCP.PRS PL NOM
				житель

И когда напали татары и монголы, и в те времена здесь были жители, к тому времени уже много жителей стало.

9.5	Æмæ	дзы	ис	дæлæ	стыр	мæсыг	хуыйны	-
	æмæ	=дзы	ис	дæлæ	стыр	мæсыг	хуыйн -ы	
	æмæ	=дзы	и	дæлæ	стыр	мæсыг	хуин -ы	
	и	=3SG.ENCL.INESS	EXST	там.внизу	большой	башня	зваться PRS.3SG	
	и							

башни	мæсыг
башни	мæсыг
башни	мæсыг
башня	башня

И есть там высокая башня, называется масыг – башня.

9.6	Æмæ	уыцы	мæсгуытæ	та	бæрзонд	цалдæр	уæладзыджы	,
	æмæ	уыцы	мæсгу -ыт -æ	=та	бæрзонд	цал -дæр	уæладзыдж -ы	
	æмæ	уыцы	мæсыг -т -æ ₁	=та	бæрзонд	цал -дæр ₂	уæладзыг -ы	
	и	тот	башня PL NOM	=же	высокий	сколько INDEF	этаж GEN	
						несколько		

æмæ	дзы	и	гыццыл	мæнæ	ахæн	рудзгуытæ	мæнæ
æмæ	=дзы	и	гыццыл	мæнæ	ахæн	рудзгуы -т -æ	мæнæ
æмæ	=дзы ₁	и	гыццыл	мæнæ	ахæм	рудзынг -т -æ ₁	мæнæ
и	=3PL.ENCL.INESS	EXST	маленький	вот	такой	окно PL NOM	вот

ахæм
ахæм
ахæм
такой

А эти башни высокие, в несколько этажей, и есть в них такие небольшие окна, вот такие.

9.7	Æмæ	уыцы	рудзгуытæ	та	уымæн	уыдысты	,
	æмæ	уыцы	рудзгуы -т -æ	=та	уымæн	уыд -ысты	
	æмæ	уыцы	рудзынг -т -æ ₁	=та	уымæн	уыд -ысты	
	и	тот	окно PL NOM	=же	3SG.PRON.DAT	быть PST.INTR.3PL	

æмæ-иу	тæтæр	æмæ	мангол	куы	рбабырстой
æмæ =иу	тæтæр	æмæ	мангол	куы	рба- бырст -ой
æмæ =иу	тæтæр	æмæ	мангол	куы ₁	æрба- бырс -ой
чтобы =ITER	татары	и	монгол	когда	PV влამываться PST.TR.3PL

уæд-иу	уым	гæстæ	уыди
уæд =иу	уым	гæс -т -æ	уыд -и
уæд =иу	уым	гæс -т -æ ₁	уыд -ис
тогда =ITER	DemDist.IN	сторож PL NOM	быть PST.INTR.3SG

А эти окна нужны были для того, чтобы, когда напали татаро-монголы, там находились наблюдатели.

9.8 Æмæ та-иу	факел	скодтой	æмæ-иу	адæм
æмæ =та =иу	факел	с- код -т -ой	æмæ =иу	адæм
æмæ =та =иу	факел	с- кæн -т -ой	æмæ =иу	адæм
и =же =ITER	факел	PV делать TR	чтобы =ITER	люди

зыдтой	уже	æрбаæунцæ	гъе ныр	æмæ
зыд -т -ой	уже	æрба- цæ -унцæ	гъе ныр	æмæ
зон -т -ой	уже	æрба- цæу -унцæ	гъе ныр	æмæ
знать TR	PST.TR.3PL	уже	PV идти PRS.3PL	ну сейчас и

сæхи	цæттæ	кодтой	хæцæнгарзæй	алцæмæй
сæ= хи	цæттæ	код -т -ой	хæцæнгарз -æй	алцæмæй
сæ= хи	цæттæ	кæн -т -ой	хæцæнгарз -æй	алцæмæй
POSS.3PL= REFL.GEN	готовый	делать TR	оружие ABL	всё.ABL

Они зажигали факел, и люди уже знали, уже идут они, и они готовились, оружие, все остальное.

9.9 Афтæмæй тухитæ	фæкодтой	афтæмæй
афтæмæй тухи -т -æ	фæ- код -т -ой	афтæмæй
афтæмæй тухи -т -æ ₁	фæ- кæн -т -ой	афтæмæй
так страдание PL NOM	PV делать TR	PST.TR.3PL
так		так

цардысты

цард -ысты
цæр -ысты
жить PST.INTR.3PL

Так мучились, так и жили.

10.1 Фæлæ Уæллагкоми	Къæминтæ	Дымтæ	æмæ Гæлиаты	цы
фæлæ Уæллагком -и	Къæминт -æ	Дымт -æ	æмæ Гæлиат -ы	цы
фæлæ Уæллагком -и ₁	Къæминт -æ ₁	Дунт -æ ₁	æмæ Гæлиат -ы	цы
но Уаллагком INESS	Камунта NOM	Дунта NOM	и Галиат INESS	что
но			и	

фæсивæд	уыди	уæхæн	фæсивæд	мидхæхты	никæмæ
фæсивæд	уыд -и	уæхæн	фæсивæд	мид- хæх -т -ы	никæмæн
фæсивæд	уыд -ис	уæхæн	фæсивæд	мид- хох -т -ы	никæмæн
молодежь	быть PST.INTR.3SG	такой	молодежь	внутри гора PL INESS	никто.DAT

уыди	:	уæздан	,	мæнæ	куыд	фæзæгъынц	,	саджы
уыд -и		уæздан		мæнæ	куыд	фæ- зæгъ -ынц		садж -ы
уыд -ис		уæздан		мæнæ	куыд ₂	фæ- зæгъ -ынц ₁		саг -ы
быть PST.INTR.3SG		благородный		вот	как	PV сказать PRS.3PL		олень GEN

фисынтыл		амад	,	ахæмтæ	.
фисын -т -ыл		амад		ахæм -т -æ	
фисын -т -ыл		амад		ахæм -т -æ ₁	
угол PL SUPER		строить.PART.PST		такой PL NOM	

Но молодежь, которая была в Уаллагкоме, в Камунта, Дунта и Галиате, такой молодежи нигде в горах не было: благородная, красивая (букв. как говорится, стройная, как олень).

10.2 Бирæ	адæм	,	цæрджытæ		дæр	дзы		тынг	бирæ
бирæ	адæм		цæр -дж	-ыт -æ	=дæр	=дзы		тынг	бирæ
бирæ	адæм		цæр -æг	-т -æ ₁	=дæр	=дзы		тынг	бирæ
много	люди		жить PTCP.PRS PL NOM	=PTCL	=3SG.ENCL.INESS			очень	много
	люди		житель		FOC				

уыди		ам	,	фæлæ	хæст	куы	райдытæ	
уыд -и		ам		фæлæ	хæст	куы	ра- йдыд	-т -а
уыд -ис		ам		фæлæ	хæст ₁	куы ₁	ра- йдай	-т -а
быть PST.INTR.3SG		DemProx.IN		но	война	когда	PV начинать/ся	TR PST.TR.3SG
		здесь		но				

уæд	дзы		бирæ	молодой	адæмы	акодтой
уæд =дзы			бирæ	молодой	адæм -ы	а- код -т -ой
уæд =дзы			бирæ	молодой	адæм -ы	а- кæн -т -ой
тогда	=3SG.ENCL.ABL	много	молодой	люди	GEN	PV делать TR PST.TR.3PL
						похитить

хæстмæ	,	æмæ	дзы		чи	ма	сыздæхти	
хæст -мæ		æмæ	=дзы		чи	=ма	с- ыздæх	-т -и
хæст ₁ -мæ		æмæ	=дзы ₃		чи	=ма	с- аздæх	-т -ис
война ALL		и	=3PL.ENCL.ABL	кто	=ещё	PV	возвращаться	PL PST.INTR.3SG
		и						

чи	та	нал		сыздæхти
чи =та	нал	с- ыздæх	-т -и	
чи =та	нал	с- аздæх	-т -ис	
кто =же	больше.не	PV	возвращаться	PL PST.INTR.3SG

Много людей, жителей очень много здесь было, но когда началась война, то отсюда много молодых людей забрали на фронт, и кто-то вернулся из них, кто-то нет.

10.3 Стæй	иу	рæстæджы		мæхъæлы		сыстын
стæй	иу	рæстæдж -ы		мæхъæл -ы		сы- ст -ын
стæй	иу	рæстæг -ы		мæхъхъæл -ы		с- ст -ын
потом	один	время	INESS	ингуш	GEN	PV вставать INF

кодтой		æмæ	мæхъæлы		зæххытæм	ардыгæй
код -т -ой		æмæ	мæхъæл -ы		зæхх -ыт -æм	ардыгæй
кæн -т -ой		æмæ	мæхъхъæл -ы		зæхх -т -мæ	ардыгæй
делать TR	PST.TR.3PL	и	ингуш	GEN	земля PL ALL	отсюда
		и				

æрвыстой	, æмæ дзы	бирæ	адæм	ацыди	,
æрвыст -ой	æмæ =дзы	бирæ	адæм	а- цыд -и	
æрвит -ой	æмæ =дзы	бирæ	адæм	а- цау -ис	
слать PST.TR.3PL	и =3SG.ENCL.ABL	много	люди	PV идти PST.INTR.3SG	
	и				

æмæ мæхъæлы	дæр	нæ	ныллаууыдысты	,	фæлæ фæстæмæ
æмæ мæхъæл -ы	=дæр	нæ	ныл- лаууыд -ысты		фæлæ фæстæмæ
æмæ мæхъхъæл -ы	=дæр	нæ	ны- лауу -ысты		фæлæ фæстæмæ
и ингуш INESS	=PTCL	NEG	PV оставаться PST.INTR.3PL		но обратно
	FOC				но

нæхи	Осетимæ	æрбздæхтысты	
нæ= хи	Осети -мæ	æрба- здæхт -ысты	
нæ= хи	Осети -мæ	æрба- здах -ысты	
POSS.1PL= REFL.GEN	Осетия ALL	PV поворачивать PST.INTR.3PL	

А когда-то выселили ингушей, и отсюда отправляли на их земли жителей, и многие уехали, и на землях ингушей они не остались жить, а вернулись они обратно в нашу Осетию.

10.4 Фæлæ дзы	хохмæ	ничуал	æрбацыди
фæлæ =дзы	хох -мæ	ничи уал	æрба- цыд -и
фæлæ =дзы ₃	хох -мæ	ничи уал	æрба- цау -ис
но =3PL.ENCL.ABL	гора ALL	никто больше	PV идти PST.INTR.3SG

Но в горы из них никто уже не вернулся.

10.5 Æмæ цæрджытæ	æстæмæй	æстæмдæр
æмæ цæр -дж -ыт -æ	æст -æм -æй	æст -æм =дæр
æмæ цæр -æг -т -æ ₁	аст -æм ₃ -æй	аст -мæ =дæр
и жить PTCP.PRS PL NOM	восемь ORD ABL	восемь ALL =PTCL
житель		

кодтой

код -т -ой
кæн -т -ой
делать TR PST.TR.3PL

И жителей становилось все меньше и меньше.

11.1 Уæздан	фæсивæд	та	дзы	ахæм	уæздан
уæздан	фæсивæд	=та	=дзы	ахæм	уæздан
уæздан	фæсивæд	=та	=дзы	ахæм	уæздан
благородный	молодежь	=же	=3SG.ENCL.ABL	такой	благородный

уыди	, æмæ йын	йæ	хъæр ныхас	дæр	никуы
уыд -и	æмæ =йын	йæ=	хъæр	ныхас =дæр	никуы
уыд -ис	æмæ =ын	йæ=	хъæр	ныхас =дæр	никуы
быть PST.INTR.3SG	и =3SG.ENCL.DAT	POSS.3SG=	крик	слово =PTCL	никогда
	и			FOC	

нич фехъуыстаидæ	
нич	фе- хъуыст -айдæ
нич	фæ- хъус -айдæ
никто	PV слушать CNTRF.3SG

А воспитанная молодежь была настолько воспитана, что никогда никто бы не услышал от них громкого слова.

11.2 **Маәнә ам Бекмырзтә , зәгьгә , уәртә йом**
 маәнә ам зәгь -гә уәртә й ом
 маәнә ам зәгь -гә уәртә гье уым
 вот DemProx.IN сказать CONV вон ну DemDist.IN
 здесь

цардысты , әмә дзы әхсәз әфсымәры , әмә
 цард -ысты әмә =дзы әхсәз әфсымәр -ы әмә
 цар -ысты әмә =дзы₁ әхсәз әфсымәр -ы әмә
 жить PST.INTR.3PL и =3PL.ENCL.INESS шесть брат GEN и
 и и

хәстмә рандә сты әхсәз әфсымәры , әмә
 хәст -мә ра- ндә сты әхсәз әфсымәр -ы әмә
 хәст₁ -мә ра- әндә сты әхсәз әфсымәр -ы әмә
 война ALL PV вне, снаружи быть.PRS.3PL шесть брат GEN и
 уходить и

дзы иу дәр нал сыздәхти
 =дзы иу =дәр нал с- ыздәх -т -и
 =дзы₃ иу =дәр нал с- аздәх -т -ис
 =3PL.ENCL.ABL один =PTCL больше.не PV возвращаться PL PST.INTR.3SG
 FOC

Вот здесь Бекмурзовы, вон там жили, и было их шесть братьев, и все шестеро ушли на фронт, и ни один из них не вернулся.

11.3 **Зәронд ләгтә та дзы гье уохән ләгтә**
 зәронд ләг -т -ә =та =дзы гье уохән ләг -т -ә
 зәронд ләг -т -ә₁ =та =дзы гье уәхән ләг -т -ә₁
 старый человек PL NOM =же =3SG.ENCL.INESS ну такой человек PL NOM
 ну

уьди , әмә уәздандәр адамән скәнән нә
 уьд -и әмә уәздан -дәр адәм -ән с- кән -ән нә
 уьд -ис әмә уәздан -дәр₁ адәм -ән с- кән -ән нә
 быть PST.INTR.3SG и благородный COMPAR люди DAT PV делать INF2 NEG
 и

уьди , кәстәртән әгьдау ләвәрдтой ,
 уьд -и кәстәр -т -ән әгьдау ләвәрд -т -ой
 уьд -ис кәстәр -т -ән әгьдау дәтт -т -ой
 быть PST.INTR.3SG младший PL DAT почетное подношение давать TR PST.TR.3PL

кәстәртә дәр сын әгьдау ләвәрдтой
 кәстәр -т -ә =дәр =сын әгьдау ләвәрд -т -ой
 кәстәр -т -ә₁ =дәр =сын әгьдау дәтт -т -ой
 младший PL NOM =PTCL =3PL.ENCL.DAT почетное подношение давать TR PST.TR.3PL
 FOC

А старики были такие, что нельзя было найти благороднее их людей, младшим оказывали честь, и младшие их уважали.

12.1	Уыди		дзы	...	Сауджын	дæр	нæн
	уыд	-и	=дзы		сауджын	=дæр	нæн
	уыд	-ис	=дзы		сауджын	=дæр	нæн
	быть	PST.INTR.3SG	=3SG.ENCL.INESS		священник	=PTCL FOC	1PL.ENCL.ALL

уыди	,	сауджын	.
уыд	-и	сауджын	
уыд	-ис	сауджын	
быть	PST.INTR.3SG	священник	

Был и... Был у нас и священник.

12.2	Мæнæ Цопантæй	уыди	.
	мæнæ	Цопант	-æй уыд -и
	мæнæ	-æй	уыд -ис
	вот	ABL	быть PST.INTR.3SG

Он был из фамилии Цопановых.

12.3	Æмæ уыди	тынг хорз	лæг	дæр	гъе	уый
	æмæ	уыд -и	тынг хорз	лæг	=дæр	гъе уый
	æмæ	уыд -ис	тынг хорз	лæг	=дæр	гъе уый ₁
	и	быть PST.INTR.3SG	очень хороший	мужчина	=PTCL	ну DemDist.NOM
	и				FOC	ну

дæр
=дæр
=дæр
=PTCL
FOC

И он тоже был очень хороший человек.

12.4	Мæхи	фыд	-	Гаврил	,	уыди	,	дыууадæсæм
	мæ=	хи	фыд	Гаврил		уыд -и		дыууадæс -æм
	мæ=	хи	фыд	Гаврил		уыд -ис		дыууадæс -æм ₃
	POSS.1SG=	REFL.GEN	отец	Гаврил		быть PST.INTR.3SG		двенадцать ORD

азы	хæст	куы	цыди	,	уæд	гъе	уым	дæр	,	уæд
аз	-ы	хæст	куы	цыд	-и	уæд	гъе	уым	=дæр	уæд
аз	-ы	хæст ₁	куы ₁	цау	-ис	уæд	гъе	уым	=дæр	уæд
год	INESS	война	когда	идти	PST.INTR.3SG	тогда	ну	DemDist.IN	=PTCL	тогда
									FOC	

та	мæнæ	Отечественный	хæсты	дæр	уыди	.
=та	мæнæ		хæст -ы	=дæр	уыд -и	
=та	мæнæ		хæст ₁ -ы	=дæр	уыд -ис	
=же	вот		война INESS	=PTCL	быть PST.INTR.3SG	
					FOC	

Мой отец – Гаврил, был, когда в двенадцатом году шла война, и на ней он был, и на Отечественной войне был.

12.5	Фæлæ	двенадцатый год	куы	уыди	,	гъе	уæд	Ленинимæ
	фæлæ		куы	уыд -и		гъе	уæд	Ленин -имæ
	фæлæ		куы ₁	уыд -ис		гъе	уæд	Ленин -имæ
	но		когда	быть PST.INTR.3SG		ну	тогда	Ленин COMIT
						ну		

дæр	уже	бадти	,	ныхас	кодта	,	Толстойимæ
=дæр	уже	бадт -и		ныхас	код -т -а		Толстой -имæ
=дæр	уже	бад ₁ -ис		ныхас	кæн -т -а		Толстой -имæ
=PTCL	уже	сидеть PST.INTR.3SG		слово	делать TR PST.TR.3SG		Толстой COMIT
FOC	уже						

тынг	лымæн	уыди	,	афтæ	лымæнæй	царди
тынг	лымæн	уыд -и		афтæ	лымæн -æй	цард -и
тынг	лымæн	уыд -ис		афтæ	лымæн -æй	цæр -ис
очень	друг	быть PST.INTR.3SG		так	друг ABL	жить PST.INTR.3SG

Толстойимæ

Толстой -имæ

Толстой -имæ

Толстой COMIT

Но, когда был двенадцатый год, он и с Лениным сидел, разговаривал, он очень дружил с Толстым, дружно жил с Толстым.

12.6	Æмæ	куы	рцыди	гъе	уырдыгæй	,	уæд	иронау
	æмæ	куы	р- цыд -и	гъе	уырдыгæй		уæд	ирон -ау
	æмæ	куы ₁	æр- цæу -ис	гъе	уырдыгæй		уæд	ирон -ау
	и	когда	PV идти PST.INTR.3SG	ну	оттуда		тогда	осетинский EQU
	и			ну				

дæр	нал	зыдта	,	æрмæстдæр	дзырдта
=дæр	нал	зыд -т -а		æрмæстдæр	дзырд -т -а
=дæр	нал	зон -т -а		æрмæстдæр	дзур -т -а
=PTCL	больше.не	знать TR PST.TR.3SG		только	говорить TR PST.TR.3SG
FOC					

уырыссагау

уырыссаг -ау

уырыссаг -ау

русский EQU

И когда он пришел оттуда, он уже не умел по-осетински разговаривать, только по-русски говорил.

12.7	Фæлæ	та	куы	ацарди	нæхимæ	,	уæд
	фæлæ	=та	куы	а- цард -и	нæ= химæ		уæд
	фæлæ	=та	куы ₁	а- цæр -ис	нæ= химæ		уæд
	но	=же	когда	PV жить PST.INTR.3SG	POSS.1PL= REFL.ALL		тогда
	но						

райдыдта		дзурын		иронау		дæр
ра- йдыд	-т -а	дзур	-ын	ирон	-ау	=дæр
ра- йдай	-т -а	дзур	-ын	ирон	-ау	=дæр
PV	начинать/ся TR PST.TR.3SG	говорить	INF	осетинский	EQU	=PTCL
						FOC

А потом, когда уже пожил здесь немного, начал опять по-осетински говорить.

13.1	Ахæм	рæвдз	адæм	дзы	уыди	ахæм
	ахæм	рæвдз	адæм	=дзы	уыд -и	ахæм
	ахæм	рæвдз	адæм	=дзы	уыд -ис	ахæм
	такой	быстрый	люди	=3SG.ENCL.INESS	быть PST.INTR.3SG	такой

æмæ-иу	заргæ	куы	рацыдысты	Уæллагкомы	фæсивæд
æмæ =иу	зар -гæ	куы	ра- цыд -ысты	Уæллагком -ы	фæсивæд
æмæ =иу	зар -гæ	куы ₁	ра- цæу -ысты	Уæллагком -ы	фæсивæд
чтобы =ITER	петь CONV	когда	PV идти PST.INTR.3PL	Уаллагком GEN	молодежь

уæд	сæ	зæрдæ	хъæлдзæг	кодта	хæхтæ
уæд =сæ		зæрдæ	хъæлдзæг	код -т -а	хæх -т -æ
уæд =сæ		зæрдæ	хъæлдзæг	кæн -т -а	хох -т -æ ₁
тогда =3PL.ENCL.ABL		сердце	веселый	делать TR PST.TR.3SG	гора PL NOM

дæр	сæм	хъуыстой	гуæрдæнтæ	дæр	ма
=дæр	=сæм	хъуыст -ой	гуæрдæн -т -æ	=дæр	=ма
=дæр	=сæм	хъус -ой	гуæрдæн -т -æ ₁	=дæр	=ма
=PTCL	=3PL.ENCL.ALL	слушать PST.TR.3PL	пашня PL NOM	=PTCL	=ещё
FOC				FOC	
сыл					
=сыл					
=сыл					
=3PL.ENCL.SUPER					

Такие расторопные люди здесь были, что когда молодежь Уаллагкома шла и пела, сердце радовалось, горы их слушали, пашни им...

13.2	Дидинджытæ	дæр	ма	сыл	цин	кодтой
	дидиндж -ыт -æ	=дæр	=ма	=сыл	цин	код -т -ой
	дидинаг -т -æ ₁	=дæр	=ма	=сыл	цин	кæн -т -ой
	цветок PL NOM	=PTCL	=ещё	=3PL.ENCL.SUPER	радость	делать TR PST.TR.3PL
		FOC				

фæлæ	дзы	ничуал	ыссыди
фæлæ =дзы		ничи уал	ыс- сыд -и
фæлæ =дзы ₃		ничи уал	с- цæу -ис
но =3PL.ENCL.ABL		никто больше	PV идти PST.INTR.3SG
но			

И цветы им радовались, но никто из них не вернулся.

13.3	Уæздан	лæгтæ	та	наем	уыди
	уæздан	лæг -т -æ	=та	=наем	уыд -и
	уæздан	лæг -т -æ ₁	=та	=наем	уыд -ис
	благородный	человек PL NOM	=же	=1PL.ENCL.ALL	быть PST.INTR.3SG

Бекмыртæн – Самсон , Бекмыртæн – Сандыр , Бекмыртæн – Сидр , Бекмыртæн – Басила , Бекмыртæн – Габран , Бекмыртзы Микъала .

А благородных людей у нас было... У Бекмурзовых – Самсон, у Бекмурзовых – Сандыр, у Бекмурзовых – Сидр, у Бекмурзовых – Басила, у Бекмурзовых – Габран, Бекмурзов Николай.

13.4	Магкæтæн	дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæгтæ	– Дотти ,		
	магкæт	-æн	=дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæг	-т	-æ
		-æн	=дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæг	-т	-æ ₁
	DAT	=PTCL	ну	такой	хороший	человек	PL	NOM	
		FOC	ну						

уый	дæр	хæстæй	нал	ыссыди	фæлæ
уый	=дæр	хæст	-æй	нал	ыс- сыд -и
уый ₁	=дæр	хæст ₁	-æй	нал	с- цæу -ис
DemDist.NOM	=PTCL	война	ABL	больше.не	PV идти PST.INTR.3SG
	FOC				но

йын	базайæггаг	тынг	хорз	баззаци	
=йын	баз- зай	-æггаг	тынг	хорз	ба- ззад -и
=ын	ба- зай	-æггаг	тынг	хорз	ба- зай -ис
=3SG.ENCL.DAT	PV	оставаться	DEST	очень	хороший
				PV	оставаться
					PST.INTR.3SG

абон	цæрынцæ	уыдон	дæр	быдыры
абон	цæр	-ынцæ	уыдон	=дæр
абон	цæр	-ынц ₂	уыдон	=дæр
сегодня	жить	PRS.3PL	DemDist.PL.NOM	=PTCL
			они	FOC
				поле
				INESS

У Магкеевых тоже такие хорошие мужчины были – Дотти, и он тоже не вернулся с войны, но у него остались очень хорошие младшие, они сегодня тоже живут на равнине.

13.5	Фæлæ	йын	гъе	уохæн	хорз	фæстагæд	...
	фæлæ	=йын	гъе	уохæн	хорз	фæстагæд	
	фæлæ	=ын	гъе	уæхæн	хорз		
	но	=3SG.ENCL.DAT	ну	такой	хороший		
	но		ну				

Такие хорошие у него младшие...

13.6	Йæ	фæстæ	хорз	фæстаг	баззаци	æмæ	тынг
	йæ=	фæстæ	хорз	фæстаг	ба- ззад	-и	æмæ тынг
	йæ=	фæстæ	хорз	фæстаг	ба- зай	-ис	æмæ тынг
	POSS.3SG=	после	хороший	последний	PV	оставаться	PST.INTR.3SG
							и
							очень

æххуыс	кæнынцæ	зæрæдтæн	дæр	мæнæ	сæ	хъæубæстæ
æххуыс	кæн	-ынцæ	зæрæд	-т -æн	=дæр	мæнæ сæ=
æххуыс	кæн	-ынц ₂	зæронд	-т -æн	=дæр	мæнæ сæ=
помощь	делать	PRS.3PL	старый	PL DAT	=PTCL	вот
					FOC	POSS.3PL=
						село
						местность

бирæ	уарзынц	æмæ	хъæубæстæн	дæр	æххуыс	кæнынцæ
бирæ	уарз	-ынц	æмæ хъæу бæст	-æн	=дæр	æххуыс кæн -ынцæ
бирæ	уарз	-ынц ₁	æмæ хъæу бæстæ	-æн	=дæр	æххуыс кæн -ынц ₂
много	любить	PRS.3PL	и	село	местность	DAT
			и			=PTCL
						помощь
						делать
						PRS.3PL

После него такие хорошие потомки остались, что они очень помогают и старикам, и село это очень любят, и селу помогают.

13.7	Ныр	сæ	фæнды	уже	фæстæмæ	ам	чи
	ныр	=сæ	фæнд -ы	уже	фæстæмæ	ам	чи
	ныр	=сæ	фæнд -ы	уже	фæстæмæ	ам	чи
	сейчас	=3PL.ENCL.GEN	хотеть PRS.3SG	уже	обратно	DemProx.IN	кто

царди	уыдон	фæстæмæ	ам	куы	уаиккой
цард -и	уыдон	фæстæмæ	ам	куы	уаиккой
цæр -ис	уыдон	фæстæмæ	ам	куы ₂	уаиккой
жить PST.INTR.3SG	DemDist.PL.NOM	обратно	DemProx.IN	ведь	быть.OPT.3PL
	они		здесь		

уый
уый
уый₂
DemDist.GEN

Сейчас они хотят уже вернуться, те, кто жил здесь, они хотят вновь быть здесь.

13.8	Алчидæр	уарзы	йæ	фыдыуæзæг	алкайы
	алчи =дæр	уарз -ы	йæ=	фыд -ы уæзæг	алкай -ы
	алчи =дæр	уарз -ы	йæ=	фыд -ы уæзæг	алкай -ы
	каждый =PTCL	любить PRS.3SG	POSS.3SG=	отец GEN дом	каждый.GEN GEN

дæр	хъæуы	йæ	цæрæн	бынат	кæм
=дæр	хъæу -ы	йæ=	цæр -æн	бынат	кæм
=дæр	хъæу -ы	йæ=	цæр -æн	бынат	кæм
=PTCL	быть.нужным PRS.3SG	POSS.3SG=	жить INF2	место	где

райгуырди, **уый**
рай- гуырди -и уый
ра- гуыр -ис уый₂
PV рождаться PST.INTR.3SG DemDist.GEN

Каждый любит отчий дом, каждому нужен его дом, то место, где он родился.

13.9	Æмæ алчидæр	архайы	цæмæй	ам	исты	...
	æмæ алчи =дæр	архай -ы	цæмæй	ам	исты	
	æмæ алчи =дæр	архай -ы	цæмæй	ам	исты	
	и каждый =PTCL	стараться PRS.3SG	чтобы	DemProx.IN	что-нибудь	
	и			здесь		

йæхицæн	исты	скæна	хæдзар	уæдæ	фос	дæр
йæ=	-хицæн	с- кæн -а	хæдзар	уæдæ	фос	=дæр
йæ=	-хицæн	с- кæн -а	хæдзар	уæдæ	фос	=дæр
POSS.3SG=	REFL.DAT	что-нибудь PV	делать SBJV.3SG	дом	так	скот =PTCL
						FOC

æндæр дæр, **æнæуый дæр**
æндæр =дæр æнæуый =дæр
æндæр =дæр æнæуи₂ =дæр
другой =PTCL вообще =PTCL
FOC FOC

И каждый старается, чтобы здесь... что-то построить – дом, и скот, и все завести.

13.14	Мæнæ Советон	власт	куы	ралаæууыди	,	æмæ	куы
	мæнæ советон	власт	куы	ра- лæууыд -и		æмæ	куы
	мæнæ советон	власть	куы ₁	ра- лæуу -ис		æмæ	куы ₁
	вот советский	власть	когда	PV стоять PST.INTR.3SG		и	когда

нал	хъæртти	цард	,	уæд	сæ	фылдаер	уже	быдырмае	,
нал	хъæртт -и	цард		уæд	=сæ	фылдаер	уже	быдыр -мæ	
нал	-и ₂	цард		уæд	=сæ	фылдаер	уже	быдыр -мæ	
больше.не	GEN	жизнь		тогда	=3PL.ENCL.ABL	больше	уже	равнина ALL	

зæххытæ	сын	нæ	фаг	кодтой	,	æмæ
зæхх -ыт -æ	=сын	нæ	фаг	код -т -ой		æмæ
зæхх -т -æ ₁	=сын	нæ	фаг	кæн -т -ой		æмæ
земля PL NOM	=3PL.ENCL.DAT	NEG	достаточный	делать TR PST.TR.3PL		и

быдырмае	,	æмæ	быдыртæм	ралыгъдысты	–	Дигарамæ	,
быдыр -мæ		æмæ	быдыр -т -æм	ра- лыгъд -ысты		Дигара -мæ	
быдыр -мæ		æмæ	быдыр -т -мæ	ра- лидз -ысты		Дигорæ -мæ	
равнина ALL		и	равнина PL ALL	PV переселяться PST.INTR.3PL		Дигора ALL	

Сындзыхъæумæ	,	Сырх-Дыгурмæ	,	æмæ	дзы	ам	бирæ
Сындзыхъæу -мæ		Сырх- Дыгур -мæ		æмæ	=дзы	ам	бирæ
Сындзыхъæу -мæ		-мæ		æмæ	=дзы ₃	ам	бирæ
Синдзикау ALL		ALL		и	=3PL.ENCL.ABL	DemProx.IN	много

нал	баззади
нал	ба- ззад -и
нал	ба- зай -ис
больше.не	PV оставаться PST.INTR.3SG

Когда наступила Советская власть, и когда уже не было достатка, то большинство уже на равнину [переселилось], не хватало земель им, и на равнину, на равнины переселялись – в Дигору, в Синдзикау, Сурх-Дигору, и здесь остались немногие.

13.15	Фæлæ	ма	дзы	цы	адæм	баззади	,
	фæлæ	=ма	=дзы	цы	адæм	ба- ззад -и	
	фæлæ	=ма	=дзы ₃	цы	адæм	ба- зай -ис	
	но	=ещё	=3PL.ENCL.ABL	что	люди	PV оставаться PST.INTR.3SG	

уыдон	та	кæрæдзиуыл	,	мæнæ	санс	куыд	уа	,	афтæ
уыдон	=та	кæрæдзиу -ыл		мæнæ	санс	куыд	уа		афтæ
уыдон	=та	кæрæдзи -ыл		мæнæ	санс	куыд ₂	уа		афтæ
DemDist.PL.NOM	=же	RCP SUPER		вот	клей	как	быть.SBJV.3SG		так

–	æмзонд	,	æмвæнд	,	кæрæдзийы	бирæ	уарзтой	,
	æм- зонд		æмвæнд		кæрæдзи -йы	бирæ	уарзт -ой	
	æм- зонд		æмвæнд		кæрæдзи -ы	бирæ	уарз -ой	
	вместе ум		единомыслие		RCP GEN	много	любить PST.TR.3PL	

кæрæдзийы	зыныл		зын	кодтой		кæрæдзийы
кæрæдзи -йы	зын -ыл		зын	код -т -ой		кæрæдзи -йы
кæрæдзи -ы	зын -ыл		зын	кæн -т -ой		кæрæдзи -ы
RCP GEN	трудный SUPER		трудный	делать TR PST.TR.3PL		RCP GEN

циныл	цин	кодтой	афтæмæй æрцардысты
цин -ыл	цин	код -т -ой	афтæмæй æр- цард -ысты
цин -ыл	цин	кæн -т -ой	афтæмæй æр- цард -ысты
радость SUPER	радость	делать TR PST.TR.3PL	так PV жить PST.INTR.3PL

А те еще, кто остались, они были привязаны друг к другу, были единомышленны, одинаково мыслили, очень любили друг друга, огорчались, если у кого-то случалось горе, радовались успехам друг друга, так и жили.

13.16	Гъе ныр	ма	дзы	ис	мæнæ	цал	хæдзары	?
	гъе ныр	=ма	=дзы	ис	мæнæ	цал	хæдзар -ы	
	гъе ныр	=ма	=дзы	и	мæнæ	цал	хæдзар -ы	
	ну сейчас	=ещё	=3SG.ENCL.INESS	EXST	вот	сколько	дом GEN	

А теперь сколько еще здесь домов?

14.1	Къæмынты	ма	и	æртæ	хæдзары	Гæлиаты	вообще	дæр
	Къæмынт -ы	=ма	и	æртæ	хæдзар -ы	Гæлиат -ы	вообще	=дæр
	Къæмынт -ы	=ма	и	æртæ	хæдзар -ы	Гæлиат -ы	вообще	=дæр
	Камунта INESS	=ещё	EXST	три	дом GEN	Галиат INESS	вообще	=PTCL FOC

хæдзар нал	и	цæрæг	Дымты	дæр	ма	и	фараст
хæдзар нал	и	цæр -æг	Дымт -ы	=дæр	=ма	и	фараст
хæдзар нал	и	цæр -æг	Дунт -ы	=дæр	=ма	и	фараст
дом больше.не	EXST	жить PTCP.PRS	Дунта INESS	=PTCL	=ещё	EXST	девять
				FOC			

хæдзары
хæдзар -ы
хæдзар -ы
дом GEN

В Камунта есть еще три дома, в Галиате вообще не осталось ни одного жилого дома, в Дунта есть еще девять домов.

14.2	Æмæ гъе уыдон	дæр	йертæккæ	афтæ
	æмæ гъе уыдон	=дæр	йертæккæ	афтæ
	æмæ гъе уыдон	=дæр	йертæккæ	афтæ
	и ну DemDist.PL.NOM	=PTCL	ну.сейчас	так
	и ну они	FOC		

И они сейчас живут так.

14.3	Цæрынцæ	нæ	сæ	фæнды	сæ
	цæр -ынцæ	нæ	=сæ	фæнд -ы	сæ=
	цæр -ынц₂	нæ	=сæ	фæнд -ы	сæ=
	жить PRS.3PL	NEG	=3PL.ENCL.GEN	хотеть PRS.3SG	POSS.3PL=

фыдыуазæг	ныууадзын	нæ	сæ	фæнды
фыд -ы уазæг	ныу- уадз -ын	нæ =сæ		фæнд -ы
фыд -ы уазæг	ны- уадз -ын	нæ =сæ		фæнд -ы
отец GEN дом	PV оставлять INF	NEG =3PL.ENCL.GEN		хотеть PRS.3SG

Уæллагкомы	хъæздыг	угæрдæнтæ	хъæздыг	хуымтæ
Уæллагком -ы	хъæздыг	угæрдæн -т -æ	хъæздыг	хуым -т -æ
Уæллагком -ы	хъæздыг	угæрдæн -т -æ ₁	хъæздыг	хуым -т -æ ₁
Уаллагком GEN	богатый	пашня PL NOM	богатый	поле PL NOM

Уæллагкомы	рæсугъд	хæхтæ	ныууадзын	сæ	нæ
Уæллагком -ы	рæсугъд	хæх -т -æ	ныу- уадз -ын	=сæ	нæ
Уæллагком -ы	рæсугъд	хох -т -æ ₁	ны- уадз -ын	=сæ	нæ
Уаллагком GEN	красивый	гора PL NOM	PV оставлять INF	=3PL.ENCL.GEN	NEG

фæнды	Уæллагкомы	сыгъдæг	дæнтгæ
фæнд -ы	Уæллагком -ы	сыгъдæг	дæн -тт -æ
фæнд -ы	Уæллагком -ы	сыгъдæг	дон -т -æ ₁
хотеть PRS.3SG	Уаллагком GEN	чистый	река PL NOM

Живут, не хотят они оставить отчий дом, не хотят оставить богатые пашни Уаллагкома, благодатные поля, не хотят покинуть красивые горы Уаллагкома, чистые реки Уаллагкома.

14.4 Æмæ дзы	никайы	фæнды	уырдаем	цауын	чи
æмæ =дзы	никай -ы	фæнд -ы	уырдаем	цау -ын	чи
æмæ =дзы ₃	никай -ы	фæнд -ы	уырдаем	цау -ын	чи
и =3PL.ENCL.ABL	никто.GEN GEN	хотеть PRS.3SG	туда	идти INF	кто

фæцауы	уый	дæр	та	уæд	фæстаемæ
фæ- цау -ы	уый	=дæр	=та	уæд	фæстаемæ
фæ- цау -ы	уый ₁	=дæр	=та	уæд	фæстаемæ
PV идти PRS.3SG	DemDist.NOM	=PTCL	=же	тогда	обратно
		FOC			

æрыздахы
æры- здах -ы
æр- здах -ы
PV возвращаться PRS.3SG

И никто не хочет уезжать туда, а те, кто уезжают, все равно возвращаются.

14.5 Молодой адæм дæр гъе ныр фæстаемæ гъе ардаем сæ
молодой адæм =дæр гъе ныр фæстаемæ гъе ардаем =сæ
молодой адæм =дæр гъе ныр фæстаемæ гъе ардаем =сæ
молодой люди =PTCL ну сейчас обратно ну сюда =3PL.ENCL.GEN
FOC

фæндын	райдытæ	цаерынмæ	уый	тыххæй
фæнд -ын	ра- йдыд -т -а	цæр -ын -мæ	уый	тыххæй
фæнд -ын	ра- йдай -т -а	цæр -ын -мæ	уый ₂	тыххæй ₁
хотеть INF	PV начинать/ся TR PST.TR.3SG	жить INF ALL	DemDist.GEN	для

æмæ	кусын		хъæуы		ныртæккæ	уæлдайдæр	та	...
æмæ	кус	-ын	хъæу	-ы	ныртæккæ	уæлдай =дæр	=та	
æмæ	кус	-ын	хъæу	-ы	ныртæккæ	уæлдай =дæр	=та	
и	работатъ	INF	бытъ.нужным	PRS.3SG	сейчас	особый =PTCL	=же	

ныртæккæ	кусгæ		куы	нæ	кæнай	уæд	дзы
ныртæккæ	кус	-гæ	куы	нæ	кæн -ай	уæд	=дзы
ныртæккæ	кус	-гæ	куы ₁	нæ	кæн -ай	уæд	=дзы
сейчас	работатъ	CONV	если	NEG	делатъ	тогда	=3SG.ENCL.INESS

цард	нæй
цард	нæй
цард	нæй
жизнь	EXST.NEG

И молодые стремятся обратно сюда, хотят уже здесь снова жить, потому что сейчас нужно работатъ, а тем более... если сейчас не работатъ, то нельзя прожить.

14.6	Кæнæ	ахуыр	кæнæ	кусгæ
	кæнæ	ахуыр	кæнæ	кус -гæ
	кæнæ	ахуыр	кæнæ	кус -гæ
	или	учеба	или	работатъ CONV

Или учитъся, или работатъ.

14.7	Æмæ	ахуыр	чи	скæны	уыдонæн	та	нын
	æмæ	ахуыр	чи	с- кæн -ы	уыдон -æн	=та	=нын
	æмæ	ахуыр	чи	с- кæн -ы	уыдон -æн	=та	=нын
	и	учеба	кто	PV делатъ	PRS.3SG	DemDist.PL DAT	=же =1PL.ENCL.DAT

куыст	нæ	вæййы	æмæ	тухийæ	рахау-баху
куыст	нæ	вæйй -ы	æмæ	тухи -йæ	ра- хау ба- хау
куыст	нæ	вæйй -ы	æмæ	тухи -æй	ра- хау ба- хау
работа	NEG	быватъ	PRS.3SG	и	страдание ABL PV падатъ PV падатъ

кæнынцæ	æмæ	уæдæ	молодой	адæм	рæдийгæ	дæр
кæн -ынцæ	æмæ	уæдæ	молодой	адæм	рæдий -гæ	=дæр
кæн -ынц ₂	æмæ	уæдæ	молодой	адæм	рæдий -гæ	=дæр
делатъ	PRS.3PL	и	так	молодой	люди ошибатъся	CONV =PTCL

фæкæнынцæ	æндæр	дæр	фæкæнынцæ	фæлæ	гъе	ныртæккæ
фæ- кæн -ынцæ	æндæр	=дæр	фæ- кæн -ынцæ	фæлæ	гъе	ныртæккæ
фæ- кæн -ынц ₂	æндæр	=дæр	фæ- кæн -ынц ₂	фæлæ	гъе	ныртæккæ
PV делатъ	PRS.3PL	другой	=PTCL	PV делатъ	PRS.3PL	но ну сейчас

куыд	у	афтæмæй	хохы	хохæй	хуыздæр	цæрæн	никам
куыд	у	афтæмæй	хох -ы	хох -æй	хуыздæр	цæр -æн	никам
куыд ₂	у ₁	афтæмæй	хох -ы	хох -æй	хуыздæр	цæр -æн	никам
как	бытъ.PRS.3SG	так	гора	гора	лучше	жить	INF2 нигде

и гье ныр
 и гье ныр
 и гье ныр
 EXST ну сейчас

И те, кто выучился, оказываются без работы, и скитаются, а молодым людям и ошибаться случается, и тому подобное, но с тем, какое сейчас время, лучше в горах, нигде не лучше, чем в горах сейчас.

14.8 Йæ бон ма кæмæн у , молодой ма чи
 йæ= бон =ма кæмæн у молодой =ма чи
 йæ= бон₂ =ма кæмæн у₁ молодой =ма чи
 POSS.3SG= возможность =ещё кто.DAT быть.PRS.3SG молодой =ещё кто

у , гье уыдонæй , æмæ сæ фæнды ,
 у гье уыдон -æй æмæ =сæ фæнд -ы
 у₁ гье уыдон -æй æмæ =сæ фæнд -ы
 быть.PRS.3SG ну DemDist.PL ABL и =3PL.ENCL.GEN хотеть PRS.3SG
 ну

ам искуы скæниккой , гье уый
 ам искуы с- кæн -иккой гье уый
 ам искуы с- кæн -иккой гье уый₁
 DemProx.IN где-либо PV делать OPT.3PL ну DemDist.NOM
 здесь ну

Тот, кто может еще, тот, кто молод, из них, и им хочется обосноваться где-нибудь здесь.

15.1 Уæздан адæм уыди Уæллагкомы , æмæ-иу
 уæздан адæм уыд -и Уæллагком -ы æмæ =иу
 уæздан адæм уыд -ис Уæллагком -ы æмæ =иу
 благородный люди быть PST.INTR.3SG Уаллагком INESS и =ITER

исты хъуыддаг кæнгæйæ , уæд та-иу рауынаффæ
 исты хъуыддаг кæн -гæ -йæ уæд =та =иу ра- уынаффæ
 исты хъуыддаг кæн -гæ -æй уæд =та =иу ра- уынаффæ
 что-нибудь дело делать CONV ABL тогда =же =ITER PV решение, совет

кодтой

код -т -ой
 кæн -т -ой
 делать TR PST.TR.3PL

Воспитанные люди жили в Уаллагкоме, и делая какое-то дело, они советовались.

15.2 Уæлæ йом ныхас , стыр ныхас уыди ,
 уæлæ й ом ныхас стыр ныхас уыд -и
 уæлæ гье уым ныхас стыр ныхас уыд -ис
 вон наверху ну DemDist.IN слово большой слово быть PST.INTR.3SG

æмæ-иу изæрæй хос кæрдынаей куы ‘ рцыдысты
 æмæ =иу изæр -æй хос кæрд -ын -æй куы р- цыд -ысты
 æмæ =иу изæр -æй хос кæрд -ын -æй куы₁ æр- цау -ысты
 чтобы =ITER вечер ABL сено косить INF ABL когда PV идти PST.INTR.3PL

фæсивæд	, уæд-иу	гъе	уым	стыр	хъазт	сарæзтой	
фæсивæд	уæд =иу	гъе	уым	стыр	хъазт	с- арæзт	-ой
фæсивæд	уæд =иу	гъе	уым	стыр	хъазт	с- араз	-ой
молодежь	тогда =ITER	ну	DemDist.IN	большой	танцы	PV	делать PST.TR.3PL

Вон там был ныхас (совет), стыр ныхас, и когда вечером молодежь возвращалась с сенокоса, устраивали там массовые танцы.

15.3	Æмæ дзы	уыди	тынг	хорз
	æмæ =дзы	уыд -и	тынг	хорз
	æмæ =дзы ₃	уыд -ис	тынг	хорз
	и =3PL.ENCL.ABL	быть PST.INTR.3SG	очень	хороший
	и			

фæндырдзæгъдджытæ				– Бекмырзты Фаризæт , Бекмырзты
фæндыр	дзæгъд	-дж	-ыт -æ	
фæндыр	цæгъд	-æг	-т -æ ₁	
гармошка	играть (на инструменте)	PTCP.PRS	PL	NOM

Зæгæлон .

И были очень хорошие гармонистки – Бекмурзова Фариза, Бекмурзова Загалон.

15.4	Гъе уыдонæн	сæ	цот	дæр	афтæ	– чи	дзы
	гъе уыдон	-æн сæ=	цот	=дæр	афтæ	чи	=дзы
	гъе уыдон	-æн сæ=	цот	=дæр	афтæ	чи	=дзы ₃
	ну DemDist.PL	DAT POSS.3PL=	потомство	=PTCL	так	кто	=3PL.ENCL.ABL
				FOC			

кафгæ	кодта	, чи	дзы	заргæ
каф	-гæ код -т -а	чи	=дзы	зар -гæ
каф	-гæ кæн -т -а	чи	=дзы ₃	зар -гæ
танцевать	CONV	делать	TR PST.TR.3SG	петь CONV
		кто	=3PL.ENCL.ABL	

кодта

код	-т -а
кæн	-т -а
делать	TR PST.TR.3SG

И дети их тоже так – кто танцевал, кто пел.

15.5	Гъе уыцы фæллад-иу	уыдысты	, æмæ та-иу
	гъе уыцы фæллад -	=иу уыд -ысты	æмæ =та =иу
	гъе уыцы фæллад ₂	=иу уыд -ысты	æмæ =та =иу
	ну тот уставший	=ITER	быть PST.INTR.3PL
			и =же =ITER

сын	гъе	уым	изæрæй	хъазт	скодтой	
=сын	гъе	уым	изæр -æй	хъазт	с- код	-т -ой
=сын	гъе	уым	изæр -æй	хъазт	с- кæн	-т -ой
=3PL.ENCL.DAT	ну	DemDist.IN	вечер ABL	танцы	PV	делать TR PST.TR.3PL

æмæ-иу	сæ	фæллад	кафын	æмæ	зарына́й	цыдæр
æмæ =иу	сæ=	фæллад	каф -ын	æмæ зар -ын	-æй	цы =дæр
æмæ =иу	сæ=	фæллад ₂	каф -ын	æмæ зар -ын	-æй	цы =дæр
чтобы =ITER	POSS.3PL=	уоставший	танцевать INF	и петъ INF	ABL	что =PTCL

фæци

фæци

фæци

PV+быть.PRS.3SG

закончиться

Бывали они очень уставшими, и вечером устраивали им там танцы, и усталость их куда-то девалась от танцев и песен.

15.6 Дардæр

дард -дæр

дард -дæр₁

далекий COMPAR

Дальше.

16.1 Чындзхæстыгæ

чындз хæст -ыт -æ

чындз хаст -т -æ₁

невеста пленник PL NOM

свадьба

куывдыгæ

куывд -ыт -æ

куывд -т -æ₁

праздник PL NOM

– гъе уым

гъе уым

гъе уым

ну DemDist.IN

дæр

=дæр

=дæр

=PTCL

FOC

афтæ

афтæ

афтæ

так

: чындзхасты-иу

чындз хаст -ы - =иу

чындз хаст -ы =иу

невеста пленник GEN =ITER

свадьба

уæздандæр

уæздан -дæр

уæздан -дæр₁

благородный COMPAR

адæм нæ

адæм нæ

адæм нæ

люди NEG

уыди

уыд -и

уыд -ис

быть PST.INTR.3SG

, Уæллагкомæй

Уæллагком -æй

Уæллагком -æй

Уаллагком ABL

Свадьбы, праздники – и там так же: не бывало на свадьбах воспитаннее людей, чем из Уаллагкома.

16.2 Чындз-иу

чындз - =иу куы хаст -ой

чындз =иу куы₁ хæсс -ой

невеста =ITER когда уводитъ PST.TR.3PL

, уæд раздæр минæвæртгæ

уæд раздæр минæвæр -тт -æ

уæд раздæр минæвар -т -æ₁

тогда вначале посланник PL NOM

барвызтаиккой

ба- рвызт -аиккой

ба- æрвит -аиккой

PV посылать CNTRF.3PL

чызгмæ

чызг -мæ

чызг -мæ

девочка ALL

, чызджы

чыздж -ы хæдзар -мæ

чызг -ы хæдзар -мæ

девочка GEN дом ALL

Когда играли свадьбу, сначала отправляли сватов к невесте, в дом невесты.

16.3	Чызг	мæнæ	...	мæн	уымæ	фæнды	,	мæнæ	ныр	куыд
	чызг	мæнæ		мæн	уы	-мæ фæнд -ы		мæнæ	ныр	куыд
	чызг	мæнæ		мæн	уый ₁	-мæ фæнд -ы		мæнæ	ныр	куыд ₂
	девочка	вот		я.GEN	DemDist	ALL хотеть PRS.3SG		вот	сейчас	как

	ацæуынц	,	уæд	афтæ	нæ	уыди	.
a-	цæу -ынц		уæд	афтæ	нæ	уыд -и	
a-	цæу -ынц ₁		уæд	афтæ	нæ	уыд -ис	
PV	идти PRS.3PL		тогда	так	NEG	быть PST.INTR.3SG	

Девушка вот... мне за того хочется, как сейчас выходят, не так было.

16.4	Фæлæ-иу	мад	æмæ	фыд	,	хæстæджытæ	,	кæд	æй
	фæлæ =иу	мад	æмæ	фыд		хæстæджы -т -æ		кæд	=æй
	фæлæ =иу	мад	æмæ	фыд		хæстæг -т -æ ₁		кæд	=æй
	но =ITER	мать	и	отец		близкий PL NOM		если	=3SG.ENCL.GEN

	зыдтаиккой	,	чи	йæ	куырда	,	уый
зыд	-т -аиккой		чи	=йæ	куырда -т -а		уый
зон	-т -аиккой		чи	=æй	кур -т -а		уый ₁
знать	TR CNTRF.3PL		кто	=3SG.ENCL.GEN	просить TR PST.TR.3SG		DemDist.NOM

,	æмæ-иу	кæд	уыдон	фæндыди	,	мад	æмæ	фыды
	æмæ =иу	кæд	уыдон	фæндыд -и		мад	æмæ	фыд -ы
	æмæ =иу	кæд	уыдон	фæнд -ис		мад	æмæ	фыд -ы
	и =ITER	если	DemDist.PL.NOM	хотеть PST.INTR.3SG		мать	и	отец GEN
			они					и

,	уæд-иу	æй	радтой	.
	уæд =иу	=æй	рад -т -ой	
	уæд =иу	=æй	ратт -т -ой	
	тогда =ITER	=3SG.ENCL.GEN	дать TR PST.TR.3PL	

Но тот, которого бы знали мать и отец, родственники, тот, кто сватался, и если они были согласны, мать и отец, они ее выдавали замуж.

16.5	Уыди-иу		афтæ	,	æмæ-иу	чызджы	фæндон	,
	уыд -и	-	=иу	афтæ	æмæ =иу	чыздж -ы	фæндон	
	уыд -ис		=иу	афтæ	æмæ =иу	чызг -ы	фæндон	
	быть PST.INTR.3SG		=ITER	так	и =ITER	девочка GEN	желание	

наоборот	,	чызджы-иу		нæ	фæндыди	,	фæлæ-иу
		чыздж -ы	-	=иу	нæ фæндыд -и		фæлæ =иу
		чызг -ы		=иу	нæ фæнд -ис		фæлæ =иу
		девочка GEN		=ITER	NEG хотеть PST.INTR.3SG		но =ITER

æй	уæддæр	радтой	,	æмæ-иу	йæ	цард
=æй	уæд =дæр	рад -т -ой		æмæ =иу	йæ=	цард
=æй	уæд =дæр	ратт -т -ой		æмæ =иу	йæ=	цард
=3SG.ENCL.GEN	тогда =PTCL	дать TR PST.TR.3PL		и =ITER	POSS.3SG=	жизнь

тынг хорз	рауади		уый	тыххæй æмæ
тынг хорз	ра- уад	-и	уый	тыххæй æмæ
тынг хорз	ра- уай	-ис	уый ₂	тыххæй ₁ æмæ
очень хороший	PV получаться	PST.INTR.3SG	DemDist.GEN	для и

хистæртæ	йæ	рæдийын	нæ	уагътой
хистæр -т -æ	=йæ	рæдий -ын	нæ	уагът -ой
хистæр -т -æ ₁	=æй	рæдий -ын	нæ	уадз -ой
старший PL NOM	=3SG.ENCL.GEN	ошибаться INF	NEG	разрешать PST.TR.3PL

Бывало так, что желание невесты, наоборот, девушка была не согласна, но ее все равно выдавали замуж, и жизнь у не устраивалась хорошо, потому что старшие не давали ей ошибиться.

16.6 Афтамæй цардысты

афтамæй	цард	-ысты
афтамæй	цæр	-ысты
так	жить	PST.INTR.3PL
так		

Так и жили.

16.7 Ныртæккæ та	æндæр дуне	сси	æндæр хъуыддаг
ныртæккæ =та	æндæр дуне	сс- -и	æндæр хъуыддаг
ныртæккæ =та	æндæр дуне	с- -ис	æндæр хъуыддаг
сейчас =же	другой мир, вселенная	PV PST.INTR.3SG	другой дело

сси	æмæ мæнæ ацы	телевизортæ	чи сты
сс- -и	æмæ мæнæ ацы	телевизор -т -æ	чи сты
с- -ис	æмæ мæнæ ацы	телевизор -т -æ ₁	чи сты
PV PST.INTR.3SG	и вот DemProx	телевизор PL NOM	кто быть.PRS.3PL

гъе уыдон	фæсивæды	фехæлдтой	æмæ абон
гъе уыдон	фæсивæд -ы	фе- хæлд -т -ой	æмæ абон
гъе уыдон	фæсивæд -ы	фæ- хал -т -ой	æмæ абон
ну DemDist.PL.NOM	молодежь GEN	PV ломать TR PST.TR.3PL	и сегодня
они			

фæууайынцæ	райсом фæстæмæ æрыздæхынцæ	нæ
фæу- уай -ынцæ	райсом фæстæмæ æры- здæх	-ынцæ нæ=
фæ- уай -ынц ₂	райсом фæстæмæ æр- здæх	-ынц ₂ нæ=
PV скакать PRS.3PL	завтра обратно PV возвращаться PRS.3PL	POSS.1PL=

чызджытæ	дæр	нæ	лæппутæ	дæр	афтæ
чызджы -тт -æ	=дæр	нæ=	лæппу -т -æ	=дæр	афтæ
чызг -т -æ ₁	=дæр	нæ=	лæппу -т -æ ₁	=дæр	афтæ
девочка PL NOM	=PTCL	POSS.1PL=	мальчик PL NOM	=PTCL	так
	FOC			FOC	

А сейчас настало другое время, иначе все делается, и эти телевизоры испортили молодежь, и сегодня они выходят, завтра возвращаются наши девушки, и молодые люди точно так же.

16.8	Йер	ма	уын	цы	зæгъон	?
	йер	=ма	=уын	цы	зæгъ	-он
	гъер	=ма	=уын ₁	цы	зæгъ	-он ₂
	сейчас	=ещё	=2PL.ENCL.DAT	что	сказать	SBJV.1SG

Что еще вам сказать?

16.9 **Все** .

16.10 **Больше ничего не могу сказать** .
не сказать
не сказать

About the families

Про фамилии

Recorded from Borakhan Karginova (Russian language school teacher, about 80 years old, permanent resident of Kamunta village), her sister Zara (about 80 years old, permanent resident of Kamunta village) and their grandson (about 30 years old, lives in Vladikavkaz) in Kamunta village in 2009.

Записано в селе Камунта от Борахан Каргиновой (учительницы русского языка в средней школе, около 80 лет, постоянная жительница с. Камунта), ее сестры Зары (около 80 лет, постоянная жительница с. Камунта) и их внука (около 30 лет, живет во Владикавказе) в 2009 г.

Recorded by A.P. Vydrin, Ju.V. Mazurova, O.I. Belyaev in Kamunta village in 2009. Interlinearized by A.P. Vydrin.

Записывали А.П. Выдрин, Ю.В. Мазурова, О.И. Беляев в с. Камунта в 2009 г. Разбирала М.В. Дарчиева. Глоссировал А.П. Выдрин.

1.1	Борæхан	Ам	цардысты	Атайтæ	Хъæрджынтæ	Цопантæ
	Борæхан	ам	цард -ысты	Атайтæ	Хъæрджынт -æ	
	Борæхан	ам	цæр -ысты		Хъæрджынт -æ ₁	
	Борахан	DemProx.IN	жить PST.INTR.3PL		Каргиновы	NOM
		здесь				
	æмæ	уыдон	се	ппæт	дæр	рацыдысты
	æмæ	уыдон	се=	ппæт	=дæр	ра- цыд -ысты
	æмæ	уыдон	сæ=	æппæт	=дæр	ра- цæу -ысты
	и	DemDist.PL.NOM	POSS.3PL=	все	=PTCL	PV идти PST.INTR.3PL
		они		FOC		

Уæлладжыры

комæй

Уæлладжыр	-ы	ком	-æй
Уæлладжыр	-ы	ком	-æй
Алагирский	INESS	ущелье	ABL

Борахан: Здесь жили Атаевы, Каргиновы, Цопановы, и все они вышли из Алагирского ущелья.

1.2	Ам	йæхи	хуылфы	нич	царди
	ам	йæ=	хи	хуылф	-ы
	ам	йæ=	хи	хуылф	-ы
	DemProx.IN	POSS.3SG=	REFL.GEN	внутренняя.часть	INESS
	здесь			никто	жить PST.INTR.3SG

, ардæбон уын	куыд загътон	, афтæ : æртæ
ардæбон =уын	куыд загът -он	афтæ æртæ
ардæбон =уын ₁	куыд ₂ зæгъ -он ₁	афтæ æртæ
недавно =2PL.ENCL.DAT	как сказать PST.TR.1SG	так три

æфсымæры	рацыди	фыццагдæр	, уыйфæстæ	уже
æфсымæр -ы	ра- цыд -и	фыццаг =дæр	уый фæстæ	уже
æфсымæр -ы	ра- цæу -ис	фыццаг =дæр	уый ₂ фæстæ	уже
брат GEN	PV идти PST.INTR.3SG	первый =PTCL	DemDist.GEN	после уже

цæуын	райдытой	гъе	уыцы	комæй	, Уæлладжыры
цæу -ын	ра- йдыд -т -ой	гъе	уыцы	ком -æй	Уæлладжыр -ы
цæу -ын	ра- йдай -т -ой	гъе	уыцы	ком -æй	Уæлладжыр -ы
идти INF	PV начинать/ся TR PST.TR.3PL	ну тот	ущелье	ABL	Алагирский INESS

комæй

ком -æй
ком -æй
ущелье ABL

Здесь никто не жил, как я вам уже сказала: три брата вышли сначала, потом уже начали идти из того ущелья, из Алагирского ущелья.

1.3 Æмæ дзы	цардысты	Атайтæ	, Хъæрджынтæ
æмæ =дзы	цард -ысты	Атайтæ	Хъæрджынт -æ
æмæ =дзы	цæр -ысты		Хъæрджынт -æ ₁
и =3SG.ENCL.INESS	жить PST.INTR.3PL		Каргиновы NOM

Мамыкътæ	, Бозыртæ	, Бекмырзтæ	, Гæвдынтæ	, Тахохтæ	, Мæрзатæ	, Бытъæтæ
- гъе уыдон	се	ппæт	дæр	рацыдысты		
гъе уыдон	се=	ппæт =дæр		ра- цыд -ысты		
гъе уыдон	сæ=	æппæт =дæр		ра- цæу -ысты		
ну DemDist.PL.NOM	POSS.3PL=	все =PTCL		PV идти PST.INTR.3PL		
они		ФОС				

Уæлладжыры	комæй	рацыдысты	ардæм	, æмæ	гъе
Уæлладжыр -ы	ком -æй	ра- цыд -ысты	ардæм	æмæ	гъе
Уæлладжыр -ы	ком -æй	ра- цæу -ысты	ардæм	æмæ	гъе
Алагирский INESS	ущелье ABL	PV идти PST.INTR.3PL	сюда	и	ну

уыдон
уыдон
уыдон
DemDist.PL.NOM
они

цардысты
цард -ысты
цæр -ысты
жить PST.INTR.3PL

И жили здесь Атаевы, Каргиновы, Мамуковы, Бязровы, Бекмурзовы, Гавдиновы, Тахоховы, Марзаевы, Битиевы – все они вышли из Алагирского ущелья сюда, и они жили.

3.3 **Дзур-ма** , **Заре** , **ды дæр** !
 дзур - =ма Заре ды =дæр
 дзур =ма Заре ды =дæр
 говорить =ещё Заре ты =PTCL
 FOC

Говори ты тоже, Заре!

3.4 **Сметæ** , **Зæгæлтæ** , **Бæлæутæ** , **Гæглойтæ** , **Годызтæ** , **Арсæгтæ** .
 Сметовы, Загаловы, Балаевы, Гаглоевы, Годизовы, Арсаговы.

4 **Заре** : **Джыбызтæ** .
 Заре
 Заре
 Заре

Заре: Гибизовы.

5.1 **Борæхан** : **Чи** ?
 Борæхан чи
 Борæхан чи
 Борахан кто

Борахан: Кто?

5.2 **Джыбызтæ** .
 Гибизовы.

5.3 **Она с Галиата знает всех** .
 с

5.4 **Чи ма** ?
 чи =ма
 чи =ма
 кто =ещё

Кто еще?

6 **Внук** : **Она вам рассказала** , **в каких селах какие фамилии жили** , **и откуда**
 внук вам фамилии и
 внук
 внук

кто пришел .

7 **Арсений** : **А про свою фамилию можете рассказать** ?
 Арсений А
 Арсений
 Арсений

8 **Борæхан** : **Хъæрджынтæ** ?
 Борæхан Хъæрджынт -æ
 Борæхан Хъæрджынт -æ₁
 Борахан Каргиновы NOM

Борахан: Каргиновы?

9 **Арсений** : **Да** .
 Арсений Да
 Арсений
 Арсений

10.1 **Внук** : **Хъæрджынтæ** – **от слова « хъæр » крикуновы** .
 внук Хъæрджынт -æ слова хъæр
 внук Хъæрджынт -æ₁ хъæр
 внук Каргиновы NOM крик

10.2 **Хъæр** – **это крик** .
 хъæр это
 хъæр это
 крик

11.1 **Борæхан** : **Хъæрджынтæ** **Ал ... йед ... Мызуры бынай**
 Борæхан Хъæрджынт -æ йед Мызур -ы бын -ай
 Борæхан Хъæрджынт -æ₁ ед₁ Мызур -ы бын -ай
 Борахан Каргиновы NOM HES Мизур GEN низ ABL

ралыгъдысты , **æмæ ардæм афтæмæй æрæфтыдысты** .
 ра- лыгъд -ысты æмæ ардæм афтæмæй æр- æфтыд -ысты
 ра- лидз -ысты æмæ ардæм афтæмæй æр- æфт -ысты
 PV переселяться PST.INTR.3PL и сюда так PV попасть PST.INTR.3PL

Борахан: Каргиновы из Ал... выходцы из Мизура, так они оказались здесь.

11.2 **Цæразоны потомство сты** , **гъе уый фæдон** , **Цæразоны**
 Цæразон -ы сты , гъе уый фæдон Цæразон -ы
 -ы сты гъе уый₁ фæдон -ы
 GEN бытъ.PRS.3PL ну DemDist потомок GEN

фæдон .
 фæдон
 фæдон
 потомок

Они потомки Цæразона.

11.3 **Æмæ гъе уырдыгæй рацыдысты**
 æмæ гъе уырдыгæй ра- цыд -ысты
 æмæ гъе уырдыгæй ра- цау -ысты
 и ну оттуда PV идти PST.INTR.3PL

И оттуда они вышли.

11.4 **Гъе уæддæр та , гъе уыцы рæстæджы туджджынтæ**
 гъе уæд =дæр =та гъе уыцы рæстæдж -ы туджджын -т -æ
 гъе уæд =дæр =та гъе уыцы рæстæг -ы туджджын -т -æ₁
 ну тогда =PTCL =же ну тот время INESS кровник PL NOM

уыдысты , æмæ ардæм афтæмæй рафтыдысты
 уыд -ысты æмæ ардæм афтæмæй ра- фтыд -ысты
 уыд -ысты æмæ ардæм афтæмæй ра- æфт -ысты
 быть PST.INTR.3PL и сюда так PV попасть PST.INTR.3PL

И тогда тоже, в те времена были кровники, и так они оказались здесь.

11.5 **Æмæ Хъæрджынты фамили дæр ам бирæ уыди**
 æмæ Хъæрджынт -ы фамили =дæр ам бирæ уыд -и
 æмæ Хъæрджынт -ы фамили =дæр ам бирæ уыд -ис
 и Каргиновы GEN фамилия =PTCL DemProx.IN много быть PST.INTR.3SG
 FOC здесь

И фамилия Каргиновых была здесь многочисленная.

11.6 **Цардыстæн ам мах бирæ , ныр дæр ма мах**
 цард -ыстæн ам мах бирæ ныр =дæр =ма мах
 цæр -ыстæн ам мах₁ бирæ ныр =дæр =ма мах₁
 жить PST.INTR.1PL DemProx.IN мы.NOM много сейчас =PTCL =ещё мы.NOM
 FOC здесь

гъе ам цæрæн , Хъæрджынтæй , иунæг мах хæдзар ма
 гъе ам цæр -æн Хъæрджынт -æй иунæг мах хæдзар =ма
 гъе ам цæр -æн₁ Хъæрджынт -æй иунæг мах₂ хæдзар =ма
 ну DemProx.IN жить PRS.1PL Каргиновы ABL один мы.GEN дом =ещё
 здесь

дзы и Хъæрджытæй
 =дзы и Хъæрджыт -æй
 =дзы и Хъæрджынт -æй
 =3SG.ENCL.INESS EXST Каргиновы ABL

Нас здесь было много, и сейчас еще мы живем здесь, Каргиновых, один дом остался здесь Каргиновых.

11.7 **Так ... Цæры ма дзы Хъаратæ , ацы**
 так цæр -ы =ма =дзы Хъарат -æ ацы
 цæр -ы =ма =дзы Хъарат -æ₁ ацы
 жить PRS.3SG =ещё =3SG.ENCL.INESS Караевы NOM DemProx

Къæмынты ма цæры Хъаратæ
 Къæмынт -ы =ма цæр -ы Хъарат -æ
 Къæминт -ы =ма цæр -ы Хъарат -æ₁
 Камунта INESS =ещё жить PRS.3SG Караевы NOM

Так... Живут здесь еще Караевы, в Камунта живут еще и Караевы.

11.8 **Æмæ ма маенæ Къæмынты дæр дзурын**
æмæ =ма маенæ Къæмынт -ы =дæр дзур -ын
æмæ =ма маенæ Къæмынт -ы =дæр дзур -ын
и =ещё вот Камунта GEN =PTCL говорить PRS.1SG
FOC

А я еще про Камунта рассказываю.

Интересно самостоятельное употребление генитива с неодушевленным именем.

11.9 **Кацантæ , Хъаратæ**
Хъарат -æ
Хъарат -æ₁
Караевы NOM

Кацановы, Караевы.

12 **Заре : Хъæлатæ**
Заре
Заре
Заре

Заре: Калаевы.

13.1 **Борæхан : Хъæлатæ**
Борæхан
Борæхан
Борæхан

Борæхан: Калаевы.

13.2 **Она всех знает из Галиата** .

13.3 **Абæгатæ , Дзылыхтæ** .

Абагаевы, Дзылиховы.

13.4 **А в Дунте – Хыбызтæ , Байсогъуыртæ , Къуыбызтæ** .
а

13.5 **Чи ма дзы царди ?**
чи =ма =дзы цард -и
чи =ма =дзы цæр -ис
кто =ещё =3SG.ENCL.INESS жить PST.INTR.3SG

Кто еще здесь жил?

13.6 **Куыдзойтæ , Гæбутæ , Цæрæктæ , Джеджжытæ , Байсогъуыртæ**
Гæбут -æ
Гæбут -æ₁
Гæбуев NOM

загъта

загът -а
 зæгъ -а
 сказать PST.TR.3SG

Кудзоевы, Габуевы, Цараковы, Геккиевы, Байсонгурвых назвала.

13.7 **Æмæ гъе уыцы фам ... < неразборчиво > цы мыггæгтæ**
 æмæ гъе уыцы цы мыггæг -т -æ
 æмæ гъе уыцы цы мыггæг -т -æ₁
 и ну тот что род PL NOM

загътан , **гъе уыдон** **иууылдæр** **Уæлладжыры** **комæй**
 загът -ан гъе уыдон иууылдæр Уæлладжыр -ы ком -æй
 зæгъ -ан гъе уыдон иууылдæр Уæлладжыр -ы ком -æй
 сказать PST.TR.1SG ну DemDist.PL.NOM все Алагирский GEN ущелье ABL
 они

ардæн рафтыдысты , **мæнæ гъе уыцы æртæ æфсымæры** –
 ардæн ра- фтыд -ысты мæнæ гъе уыцы æртæ æфсымæр -ы
 ардæн ра- æфт -ысты мæнæ гъе уыцы æртæ æфсымæр -ы
 сюда PV попасть PST.INTR.3PL вот ну тот три брат GEN

Къæмынтæ , **Гæлиат æмæ Дымтæ** – **æртæ æфсымæры** **чи**
 Къæмынт -æ Гæлиат æмæ Дымт -æ æртæ æфсымæр -ы чи
 Къæминт -æ₁ Гæлиат æмæ Дунт -æ₁ æртæ æфсымæр -ы чи
 Камунта NOM Галиат и Дунта NOM три брат GEN кто

сты , **гъе уыдоны** **фæдыл** **рацыдысты** **ардæм**
 сты гъе уыдон -ы фæд -ыл ра- цыд -ысты ардæм
 сты гъе уыдон -ы фæд -ыл ра- цæу -ысты ардæм
 быть.PRS.3PL ну DemDist.PL.NOM GEN след SUPER PV идти PST.INTR.3PL сюда

И эти фам... те фамилии, которые я назвала, все они сюда пришли из Алагирского ущелья, эти три брата – Камунта, Галиат и Дунта – три брата, за ними пришли люди сюда.

13.8 **Æмæ гъе ам** **Уæллагком афтæмæй** **равзæрд** , **æмæ**
 æмæ гъе ам Уæллагком афтæмæй ра- взæрд -*0 æмæ
 æмæ гъе ам Уæллагком афтæмæй ра- æвзæрд -*0₂ æмæ
 и ну DemProx.IN Уаллагком так PV возникать PST.INTR.3SG и
 здесь

гъе афтæмæй цардысты **ам**
 гъе афтæмæй цард -ысты ам
 гъе афтæмæй цар -ысты ам
 ну так жить PST.INTR.3PL DemProx.IN
 здесь

И так появилось Уаллагкомское ущелье, так и жили здесь.

13.9	Æмæ дзы	бирæ	фамилитæ	уыди	æз
	æмæ =дзы	бирæ	фамили -т -æ	уыд -и	æз
	æмæ =дзы	бирæ	фамили -т -æ ₁	уыд -ис	æз
	и =3SG.ENCL.INESS	много	фамилия PL NOM	быть PST.INTR.3SG	я

дзы	кæй	нæ	хъуыды кæнын	æз	дзы	кæй
=дзы	кæй	нæ	хъуыды кæн -ын	æз	=дзы	кæй
=дзы ₃	кæй ₁	нæ	хъуыды кæн -ын	æз	=дзы ₃	кæй ₁
=3PL.ENCL.ABL	кто.GEN	NEG	мысль делать PRS.1SG	я	=3PL.ENCL.ABL	кто.GEN

ПОМНИТЬ

нæ	зонын	уæхæнтæ
нæ	зон -ын	уæхæн -т -æ
нæ	зон -ын	уæхæн -т -æ ₁
NEG	знать PRS.1SG	такой PL NOM

И было здесь много фамилий, таких, что я не помню, тех, что я не знаю.

14.1	Арсений	А	может	быть	про какие-то фамилии	вы знаете какие-то
	Арсений	А	может	быть	фамилии	
	Арсений		может			
	Арсений					

истории интересные ?

истории

14.2 **Откуда эти фамилии вышли .**
фамилии

14.3 **Может , какие-то случаи интересные ?**

может

может

15 **Заре : < неразборчиво >**

Заре

Заре

Заре

16.1	Борæхан	Иронау	уæллагкоймагау	сæ	дзурын
	Борæхан	ирон -ау	уæллагкойм -аг -ау	=сæ	дзур -ын
	Борæхан	ирон -ау	Уæллагком -аг ₂ -ау	=сæ	дзур -ын
	Борæхан	осетинский EQU	Уаллагком SUF EQU	=3PL.ENCL.GEN	говорить INF

кæнынцæ

кæн -ынцæ

кæн -ынц₂

делать PRS.3PL

16.2 **А так я никого не знаю .**
А так я не знаю
не знаю

17 **Арсений : Не знаете ?**
Арсений
Арсений
Арсений

18 **Борæхан : Не знаю .**
Борæхан знаю
Борæхан знаю
Борæхан

19 **Юлия : А про своих родителей ?**
Юлия А
Юлия
Юлия

20 **Борæхан : А , мои родители ?**
Борæхан А
Борæхан
Борæхан

21.1 **Юлия : Да .**
Юлия Да
Юлия
Юлия

21.2 **Можете рассказать ?**

21.3 **Кто они были ?**
они были

22.1 **Борæхан : Мæ фыд уыди ... Гъе уый дæр**
Борæхан мæ= фыд уыд -и гъе уый =дæр
Борæхан мæ= фыд уыд -ис гъе уый₁ =дæр
Борæхан POSS.1SG= отец быть PST.INTR.3SG ну DemDist.NOM =PTCL
FOC

Уәлладжыры	комәй	рафтыди	
Уәлладжыр -ы	ком -әй	ра- фтыд -и	
Уәлладжыр -ы	ком -әй	ра- әфт -ис	
Алагирский INESS	ущелье ABL	PV попасть PST.INTR.3SG	

Борахан: Мой отец был... Он тоже был выходцем из Алагирского ущелья.

22.2 Гаври Каргинов .

22.3 Мә	мад	та	хуынди	Елиса ,	Гасынты чызг ,
мә=	мад	=та	хуынд -и		чызг
мә=	мад	=та	хуин -ис		чызг
POSS.1SG=	мать	=же	зваться PST.INTR.3SG		девочка

Гәлиаттаг	чызг	
Гәлиатт -аг	чызг	
Гәлиат -аг ₂	чызг	
Галиат SUF	девочка	

А мою мать звали Елиса, девушка из фамилии Гасиновых, из Галиата.

22.4 Мә	фьд ,	дыууадәсәм	азы	хәст	куы	цыди
мә=	фьд	дыууадәс -әм	аз -ы	хәст	куы	цыд -и
мә=	фьд	дыууадәс -әм ₃	аз -ы	хәст ₁	куы ₁	цәу -ис
POSS.1SG=	отец	двенадцать ORD	год INESS	война	когда	идти PST.INTR.3SG

, уәд	гье	уыцы	хәсты	дәр	уыди	, уырдыгәй
уәд	гье	уыцы	хәст -ы	=дәр	уыд -и	уырдыгәй
уәд	гье	уыцы	хәст ₁ -ы	=дәр	уыд -ис	уырдыгәй
тогда	ну	тот	война INESS	=PTCL	быть PST.INTR.3SG	оттуда
				FOC		

әрцыди	... Отецественная	... двадцать	четыре	года	его	здесь	не	было
әр- цыд -и		двадцать		года	здесь	не		
әр- цәу -ис		двадцать				не		
PV идти PST.INTR.3SG		двадцать						

Мой отец, когда шла война в двенадцатом году, он воевал и на той войне, оттуда вернулся...

22.5 Әмә	уже ,	сорок	лет	ыл	куы	цыди	гье
әмә	уже	сорок	лет	=ыл	куы	цыд -и	гье
әмә	уже		лет	=ыл	куы ₁	цәу -ис	гье
и	уже		лет	=3SG.ENCL.SUPER	когда	идти PST.INTR.3SG	ну

уәд	әрцыд	ардәм
уәд	әр- цыд	ардәм
уәд	әр- цыд	ардәм
тогда	PV идти.PART.PST	сюда

И уже, когда ему было сорок лет, он вернулся сюда.

22.6	Æмæ	иронау		дæр	нал	зыдта		афтæмæй
	æмæ	ирон	-ау	=дæр	нал	зыд	-т -а	афтæмæй
	æмæ	ирон	-ау	=дæр	нал	зон	-т -а	афтæмæй
	и	осетинский	EQU	=PTCL	больше.не	знать	TR PST.TR.3SG	так
				FOC				

æрцыди

æр- цыд -и
 æр- цау -ис
 PV идти PST.INTR.3SG

И по-осетински он уже не умел разговаривать, так вернулся.

22.7	Уже	йыл		цыди		... сорок	иронау	куыд
	уже	=йыл		цыд	-и	сорок	ирон	-ау куыд
	уже	=ыл		цау	-ис		ирон	-ау куыд ₂
	уже	=3SG.ENCL.SUPER		идти	PST.INTR.3SG		осетинский	EQU как

у ?
 у
 у₁
 быть.PRS.3SG

Уже было ему... как будет сорок по-осетински?

23	Внук	: Дыуиссæдз	
	внук	дыуу	-и ссæдз
	внук	дыууæ	-и ₂ ссæдз
	внук	два	GEN двадцать
			сорок

Внук: Сорок.

24	Борæхан	: Дыуиссæдз		азы	уыл	цыди
	Борæхан	дыуу	-и ссæдз	аз	-ы =уыл	цыд -и
	Борæхан	дыууæ	-и ₂ ссæдз	аз	-ы =уыл	цау -ис
	Борæхан	два	GEN двадцать	год	GEN =2PL.ENCL.SUPER	идти PST.INTR.3SG
			сорок			

афтæмæй

афтæмæй
 афтæмæй
 так

Борæхан: Когда ему было сорок лет.

25	Арсений	: Цыппор
	Арсений	цыппор
	Арсений	цыппор
	Арсений	сорок

Арсений: Сорок.

дæлæ	Гæлиатаг	чызг	.
дæлæ	Гæлиат -аг	чызг	
дæлæ	Гæлиат -аг ₂	чызг	
там.внизу	Галиат	SUF	девочка

И тогда он женился на нашей матери, девушке из Галиата.

28.4	Æмæ	дан	,	Гæлиатмæ	куы	фæцыди	,	уæд	,	цы	
	æмæ	=дан		Гæлиат -мæ	куы	фæ- цыд -и		уæд		цы	
	æмæ	=дан		Гæлиат -мæ	куы ₁	фæ- цæу -ис		уæд		цы	
	и	=мол		Галиат	ALL	когда	PV	идти	PST.INTR.3SG	тогда	что

хъал	,	дан	,	у	,	кæй	,	дан	,	курдзæн	,
хъал		=дан		у		кæй		=дан		кур -дзæн	
хъал ₂		=дан		у ₁		кæй ₁		=дан		кур -дзæн	
гордый		=мол		быть.PRS.3SG		кто.GEN		=мол		просить	FUT.3SG

уымæ	,	дан	,	чи	‘	рцæудзæн	?	
уы	-мæ	=дан		чи		р- цæу -дзæн		
уый ₁	-мæ	=дан		чи		æр- цæу -дзæн		
DemDist	ALL	=мол		кто		PV	идти	FUT.3SG

И когда он шел в Галиат, то, какой он, мол, гордый, кого, мол, он будет сватать, кто, мол, за него выйдет?

28.5	Цы	хъал	у	,	зæгъгæ	.
	цы	хъал	у		зæгъ -гæ	
	цы	хъал ₂	у ₁		зæгъ -гæ	
	что	гордый	быть.PRS.3SG		сказать	CONV

Какой он гордый, мол.

28.6	Мæнæ	ацы	чызг	Гæлиаттаг	чызг	у	,	æмæ
	мæнæ	ацы	чызг	Гæлиатт -аг	чызг	у		æмæ
	мæнæ	ацы	чызг	Гæлиат -аг ₂	чызг	у ₁		æмæ
	вот	DemProx	девочка	Галиат	SUF	девочка	быть.PRS.3SG	и

йæ	ай	дæр	зоны	.
=йæ	ай	=дæр	зон -ы	
=æй	ай	=дæр	зон -ы	
=3SG.ENCL.GEN	DemProx.NOM	=PTCL	знать	PRS.3SG
		FOC		

Эта девушка из Галиата, и она тоже это знает.

28.7	Æмæ	афтæмæй	Гæлиаттаг	ракуырда	,	Елиса	–	мæ	
	æмæ	афтæмæй	Гæлиатт -аг	ра- куырда -т -а				мæ=	
	æмæ	афтæмæй	Гæлиат -аг ₂	ра- кур -т -а				мæ=	
	и	так	Галиат	SUF	PV	просить	TR	PST.TR.3SG	POSS.1SG=

мад
мад
мад
мать

И так он женился на девушке из Галиата, Елиса – моя мать.

28.8 Ахуыргонд	нæ	уыди	фьд	дæр
ахуыр гонд	нæ	уыд -и	фьд	=дæр
ахуыр конд	нæ	уыд -ис	фьд	=дæр
учеба делать.PTCP.PST	NEG	быть PST.INTR.3SG	отец	=PTCL
образованный				FOC

ахуыргонд	нæ	уыди
ахуыр гонд	нæ	уыд -и
ахуыр конд	нæ	уыд -ис
учеба делать.PTCP.PST	NEG	быть PST.INTR.3SG
образованный		

Она не была образованной, и отец не был образованным.

28.9 Уырыссагау	уæ	уый	рæсугъдæн	высши образовани
уырыссаг -ау	=уæ	уый	рæсугъд -æн	образовани
уырыссаг -ау	=уæ	уый ₁	рæсугъд -æн	образовани
русский EQU	=2PL.ENCL.ABL	DemDist.NOM	красивый DAT	образование

чи фæци	уыдон	дæр	нæ	дзырдтой
чи фæци	уыдон	=дæр	нæ	дзырд -т -ой
чи фæци	уыдон	=дæр	нæ	дзур -т -ой
кто PV+быть.PRS.3SG	DemDist.PL.NOM	=PTCL	NEG	говорить TR PST.TR.3PL
закончить	они	FOC		

Но те, кто получил высшее образование, не говорили так красиво по-русски, как он говорил.

28.10 Уæрæсейы	нæ	уыди	æмæ	гъе	афтæ	сыгъдаг
Уæрæсе -йы	нæ	уыд -и	æмæ	гъе	афтæ	сыгъдаг
Уæрæсе -ы	нæ ₅	уыд -ис	æмæ	гъе	афтæ	сыгъдаг
Россия INESS	PTCL	быть PST.INTR.3SG	и	ну	так	чистый

дзырдта

дзырд -т -а
дзур -т -а
говорить TR PST.TR.3SG

Он ведь был в России, и так чисто разговаривал.

28.11 Цыппар	æмæ	ссæдз	азы	Уæрæсейы	фæци	æмæ	гъе
цыппар	æмæ	ссæдз	аз -ы	Уæрæсе -йы	фæци	æмæ	гъе
цыппар	æмæ	ссæдз	аз -ы	Уæрæсе -ы	фæци	æмæ	гъе
четыре и		двадцать	год GEN	Россия INESS	PV+быть.PRS.3SG	и	ну

афтæ дзырдта

афтæ дзырд -т -а
афтæ дзур -т -а
так говорить TR PST.TR.3SG

Двадцать четыре года он провел в России и так разговаривал.

28.12 **Уырдыгæй Георгиевский крест** , **алы диссæгтæ схаста**
уырдыгæй алы диссæг -т -æ с- част -а
уырдыгæй алы диссаг -т -æ₁ с- хæсс -а
оттуда разный чудо PL NOM PV носить PST.TR.3SG

Оттуда он привез Георгиевский крест, всякие диковинки.

28.13 **Æмæ иу рæстæджы ... Мæгъа , куыддæртæ**
æмæ иу рæстæдж -ы мæгъа куыддæр -т -æ
æмæ иу рæстæг -ы мæгъа куыддæр -т -æ₁
и один время INESS не знаю как.только PL NOM

рауади , **æмæ сæ бамбæхста** ,
ра- уад -и æмæ =сæ ба- мбæхст -а
ра- уай -ис æмæ =сæ ба- æмбæхс -а
PV получаться PST.INTR.3SG и =3PL.ENCL.GEN PV прятать PST.TR.3SG

тæрсгæ кодта , **æмæ сæ бамбæхста**
тæрс -гæ код -т -а æмæ =сæ ба- мбæхст -а
тæрс -гæ кæн -т -а æмæ =сæ ба- æмбæхс -а
бояться CONV делать TR PST.TR.3SG и =3PL.ENCL.GEN PV прятать PST.TR.3SG

кæмдæр дурты амады .
кæм -дæр дур -т -ы амад -ы
кæм -дæр₂ дур -т -ы амай₁ -ы
где INDEF камень PL INESS складывать PRS.3SG

И однажды... Не знаю, как-то получилось, и он спрятал их, боялся, и спрятал их где-то в скале.

29 **Внук : Георгиевский крест спрятал , и вот ордена , медали .**
внук и вот
внук
внук

30.1 **Борæхан : Да .**
Борæхан Да
Борæхан
Борæхан

Борæхан: Да.

30.2 **Бирæ йæн уыди тынг .**
бирæ =йæн уыд -и тынг
бирæ =йæн уыд -ис тынг
много =3SG.ENCL.DAT быть PST.INTR.3SG очень

Много у него было всего.

30.3	Æмæ сæ		банымæхста		хуыры		хуылфы	
	æмæ =сæ		ба- нымæхст -а		хуыр -ы		хуылф -ы	
	æмæ =сæ		ба- нымæхс -а		хуыр -ы		хуылф -ы	
	и =3PL.ENCL.GEN	PV	прятать PST.TR.3SG		щебень GEN		внутренняя.часть INESS	

И он спрятал их в щебне.

30.4	Æмæ сæ		уыйфæстæ	...	хуыр		кæлгæ	
	æмæ =сæ		уый фæстæ		хуыр кæл -гæ			
	æмæ =сæ		уый ₂ фæстæ		хуыр кæл -гæ			
	и =3PL.ENCL.GEN	DemDist.GEN	после		щебень сыпаться CONV			

ракодта			цы уыди		нал сæ	...
ра- код -т -а			цы уыд -и		нал =сæ	
ра- кæн -т -а			цы уыд -ис		нал =сæ	
PV делать TR PST.TR.3SG			что быть PST.INTR.3SG		больше.не =3PL.ENCL.GEN	

И потом... то ли обвалилась галька, то ли что было, не...

31.1	Внук :	Хуыр	,	знаете	,	что такое ?
	внук	хуыр				что
	внук	хуыр				
	внук	щебень				

31.2	Хуыр	.
	хуыр	
	хуыр	
	щебень	

32	Арсений :	Хур	?
	Арсений	хур	
	Арсений	хур	
	Арсений	солнце	

33	Внук :	Это хур	,	а хуыр	–	это вот камни падают ...
	внук	Это хур		а хуыр		это вот
	внук	хур		а хуыр		это
	внук	солнце		щебень		

34	Олег :	Обвал	?
	Олег		
	Олег		
	Олег		

Записано в селе Камунта от Борахан Каргиновой (учительницы русского языка в средней школе, около 80 лет, постоянная жительница с. Камунта) в 2009 г.

Recorded by A.P. Vydrin, Ju.V. Mazurova, O.I. Belyaev in Kamunta village in 2009. Interlinearized by A.P. Vydrin

Записывали А.П. Выдрин, Ю.В. Мазурова, О.И. Беляев в с. Камунта в 2009 г. Разбирала М.В. Дарчиева. Глоссировал А.П. Выдрин

1.1 **Борæхан** : **Скъола арæзтой** ... **æртæ скъолайы сарæзтой**
 Борæхан скъола арæзт -ой æртæ скъола -йы с- арæзт -ой
 Борæхан скъола араз -ой æртæ скъола -ы с- араз -ой
 Борахан школа делать PST.TR.3PL три школа GEN PV делать PST.TR.3PL

: **мæнæ Къæмынты скъола** , **Дымты скъола æмæ Гæлиаты скъола** .
 мæнæ Къæмынт -ы скъола Дымт -ы скъола æмæ Гæлиат -ы скъола
 мæнæ Къæмынт -ы скъола Дунт -ы скъола æмæ Гæлиат -ы скъола
 вот Камунта GEN школа Дунта GEN школа и Гæлиат GEN школа

Борахан: Школу строили... три школы построили: вот, школу в Камунта, школу в Дунта и школу в Гæлиате.

1.2 **Гæлиаты скъола уже** ... **дымгæ йын йæ сæр**
 Гæлиат -ы скъола уже дымгæ =йын йæ= сæр
 Гæлиат -ы скъола уже дымгæ =ын йæ= сæр
 Гæлиат GEN школа уже ветер =3SG.ENCL.DAT POSS.3SG= голова

систа , **æгас нал у** , **фæлæ ма мæнæ**
 с- ист -а æгас нал у фæлæ =ма мæнæ
 с- ис -а æгас нал у₁ фæлæ =ма мæнæ
 PV снимать PST.TR.3SG живой больше.не быть.PRS.3SG но =ещё вот

Дымты скъола æгас у , **цæрынцæ дзы Хъæбыстæ**
 Дымт -ы скъола æгас у цæр -ынцæ =дзы
 Дунт -ы скъола æгас у₁ цæр -ынц₂ =дзы
 Дунта GEN школа живой быть.PRS.3SG жить PRS.3PL =3SG.ENCL.INESS

, **Фимитæ** .

В Гæлиате школа уже... ветром ее крышу снесло, она уже в непригодном состоянии, а в Дунта школа пригодна еще, живут здесь Кабисовы, Фимита.

1.3 **Сарæзтой сæ** ... **Гæбутæ къухджын**
 с- арæзт -ой =сæ Гæбут -æ къух -джын
 с- араз -ой =сæ Гæбут -æ₁ къух -джын
 PV строить PST.TR.3PL =3PL.ENCL.GEN Габуев NOM рука ADJ

уыдысты , **æмæ сæ** **Гæбутæй арæзтой** ,
 уыд -ысты æмæ =сæ Гæбут -æй арæзт -ой
 уыд -ысты æмæ =сæ Гæбут -æй араз -ой
 быть PST.INTR.3PL и =3PL.ENCL.GEN Габуев ABL строить PST.TR.3PL

Гæбутæй	,	афтæ	Гæбуты	адæм	.
Гæбут -æй		афтæ	Гæбут -ы	адæм	
Гæбут -æй		афтæ	Гæбут -ы	адæм	
Габуев ABL		так	Габуев GEN	люди	

Построили они... У Габуевых были золотые руки, и Габуевы их строили, из фамилии Габуевых, так Габуевы.

1.4 Цæуы	сыл	ныр	тынг	бирæ	анз	,	æнзтæ	.
цæу -ы	=сыл	ныр	тынг	бирæ	анз		æнз -т -æ	
цæу -ы	=сыл	ныр	тынг	бирæ	анз		анз -т -æ ₂	
идти PRS.3SG	=3PL.ENCL.SUPER	сейчас	очень	много	год		год PL IMPERS	

Им [школам] сейчас много лет.

1.5 Фæлæ дзы	гъе	уæхæн	адæмтæ	рацыд	гъе
фæлæ =дзы	гъе	уæхæн	адæм -т -æ	ра- цыд -*0	гъе
фæлæ =дзы	гъе	уæхæн	адæм -т -æ ₁	ра- цæу -*0 ₂	гъе
но =3SG.ENCL.ABL	ну	такой	люди PL NOM	PV идти PST.INTR.3SG	ну

ацы	скъолайæ
ацы	скъола -йæ		
ацы	скъола -æй		
DemProx	школа ABL		

Но такие люди вышли из стен этой школы...

1.6 Мах	нæхæдæг	дæр	ам	фестæм	,	ацы	скъолайы
мах	нæхæдæг	=дæр	ам	фе- стæм		ацы	скъола -йы
мах ₁	нæхæдæг	=дæр	ам	фæ- стæм		ацы	скъола -ы
мы.NOM	мы.сами	=PTCL	DemProx.IN	PV бытъ.PRS.1PL		DemProx	школа GEN
		FOC	здесь	закончить			

каст	фестæм	аст	къласы	,	стæй	та	Фæсналы
каст	фе- стæм	аст	кълас -ы		стæй	=та	Фæснал -ы
каст ₁	фæ- стæм	аст	кълас -ы		стæй	=та	Фæснал -ы
учеба	PV бытъ.PRS.1PL	восемь	класс GEN		потом	=же	Фаснал GEN
	закончить						

фестæм	дарддæр	,	дæс	къласы	нæ	уыди
фе- стæм	дард -дæр		дæс	кълас -ы	нæ	уыд -и
фæ- стæм	дард -дæр ₁		дæс	кълас -ы	нæ	уыд -ис
PV бытъ.PRS.1PL	далекий	COMPAR	десять	класс GEN	NEG	бытъ PST.INTR.3SG
закончить	дальше					

ам	махæн	.
ам	махæн	
ам	махæн	
DemProx.IN	мы.DAT	
здесь		

Мы и сами окончили восемь классов этой школы, а дальше учились в Фаснале, здесь у нас не было десяти классов.

1.7	Фæлæ йæ	скодтой	гъе уæд	уыцы	Гæбутæ
	фæлæ =йæ	с- код -т -ой	гъе уæд	уыцы	Гæбут -æ
	фæлæ =æй	с- кæн -т -ой	гъе уæд	уыцы	Гæбут -æ ₁
	но =3SG.ENCL.GEN	PV делать TR PST.TR.3PL	ну тогда	тот	Габуев NOM

æмæ дзы	ахуыр кæнын	райдыдтой
æмæ =дзы	ахуыр кæн -ын ра- йдыд -т -ой	
æмæ =дзы	ахуыр кæн -ын ра- йдай -т -ой	
и =3SG.ENCL.INESS	учеба делать INF PV начинать/ся TR PST.TR.3PL	

Но построили ее тогда эти Габуевы, и начали учиться в ней.

1.8	Æмæ дзы	бирæ фæсивæд уыди	тынг бирæ
	æмæ =дзы	бирæ фæсивæд уыд -и	тынг бирæ
	æмæ =дзы	бирæ фæсивæд уыд -ис	тынг бирæ
	и =3SG.ENCL.INESS	много молодежь быть PST.INTR.3SG	очень много

фæсивæд	дыгай сменæтæ	ахуыр кодтам	дыгай
фæсивæд	дыгай сменæ -т -æ	ахуыр код -т -ам	дыгай
фæсивæд	дыгай сменæ -т -æ ₁	ахуыр кæн -т -ам	дыгай
молодежь	по два смена PL NOM	учеба делать TR PST.TR.1PL	по два

И много было молодежи, очень много молодежи, в две смены мы учились, в две.

1.9	Ныр дзы	нал и сывæллæттæ	фæлæ уæд
	ныр =дзы	нал и сывæллæ -тт -æ	фæлæ уæд
	ныр =дзы	нал и сывæллон -т -æ ₁	фæлæ уæд
	сейчас =3SG.ENCL.INESS	больше.не EXST ребенок PL NOM	но тогда

дыууæ сменæйы	ахуыр кодтам
дыууæ сменæ -йы	ахуыр код -т -ам
дыууæ сменæ -ы	ахуыр кæн -т -ам
два смена GEN	учеба делать TR PST.TR.1PL

Сейчас нет здесь уже детей, а тогда мы учились в две смены.

1.10	Начальныйтæ	ахуыр кодтой	фыццаг ... дыккаг сменæйы
	начальный -т -æ	ахуыр код -т -ой	фыццаг дыккаг сменæ -йы
	-т -æ ₁	ахуыр кæн -т -ой	фыццаг дыккаг сменæ -ы
	PL NOM	учеба делать TR PST.TR.3PL	первый второй смена INESS

уæлдæртæ	та ... иннæтæ	та ахуыр кодтой
уæлдæр -т -æ	=та иннæ -т -æ	=та ахуыр код -т -ой
уæлдæр -т -æ ₁	=та иннæ -т -æ ₁	=та ахуыр кæн -т -ой
высший PL NOM	=же другой PL NOM	=же учеба делать TR PST.TR.3PL

фыццаг
 фыццаг
 фыццаг
 первый

Начальные учились в первую... а старшие во вторую смену... другие учились в первую.

1.11	Афтæмæй	дзы	тынг	бирæ	адæмтæ	рацыди
	афтæмæй	=дзы	тынг	бирæ	адæм -т -æ	ра- цыд -и
	афтæмæй	=дзы	тынг	бирæ	адæм -т -æ ₁	ра- цæу -ис
	так	=3SG.ENCL.INESS	очень	много	люди PL NOM	PV идти PST.INTR.3SG

ардыгæй .

ардыгæй
ардыгæй
отсюда

Так, очень много людей вышло отсюда.

1.12	Ахуыр	дзы	кодта	ирон	адæмы
	ахуыр	=дзы	код -т -а	ирон	адæм -ы	
	ахуыр	=дзы	кæн -т -а	ирон	адæм -ы	
	учеба	=3SG.ENCL.INESS	делать TR	осетин	люди GEN	

Учился здесь осетинского народа...

1.13	Легендарный сын	Осетии	Арсыгты	Горга	уый	дæр	ам
	сын	Осетии		Горга	уый	=дæр	ам
				Горга	уый ₁	=дæр	ам
				Горга	DemDist.NOM	=PTCL	DemProx.IN
						FOC	здесь
каст	фæци	мæнæ	ам	фарсыл	йæ	ном	дæр
каст	фæци	мæнæ	ам	фарс -ыл	йæ=	ном	=дæр
каст ₁	фæци	мæнæ	ам	фарс ₁ -ыл	йæ=	ном	=дæр
учеба	PV+быть.PRS.3SG	вот	DemProx.IN	стена SUPER	POSS.3SG=	имя	=PTCL
	закончить		здесь				FOC
фыст	и	уæлæ	æддейы				
фыст	и	уæлæ	æдде -йы				
фыст ₁	и	уæлæ	æддæ -ы				
писать.PART.PST	EXST	вон наверху	снаружи	INESS			

Легендарный сын Осетии Арсыгты Горга, он тоже эту школу окончил, здесь на стене его имя написано, вон снаружи.

1.14	Гъе	уый	дæр	ам	каст	фæци	стæй	уыцы
	гъе	уый	=дæр	ам	каст	фæци	стæй	уыцы
	гъе	уый ₁	=дæр	ам	каст ₁	фæци	стæй	уыцы
	ну	DemDist.NOM	=PTCL	DemProx.IN	учеба	PV+быть.PRS.3SG	потом	тот
			FOC	здесь		закончить		
Горга	чи	у	уыди	уый	дон			
Горга	чи	у	уыд -и	уый	дон			
Горга	чи	у ₁	уыд -ис	уый ₁	дон			
Горга	кто	быть.PRS.3SG	быть	PST.INTR.3SG	DemDist.NOM	вода		

рауагъта	уæлæ	Урс	хохы	бынæй
ра- уагът -а	уæлæ	урс	хох -ы	бын -æй
ра- уадз -а	уæлæ	урс	хох -ы	бын -æй
PV производить	PST.TR.3SG	вон наверху	белый	гора GEN
				низ ABL

Он тоже здесь окончил школу, потом этот Горга провел воду из подножия Белой горы.

1.15 **Дон нә уydi ам , æмæ-иу хастой**
 дон нә уyd -и ам æмæ =иу хаст -ой
 дон нә уyd -ис ам æмæ =иу хæсс -ой
 вода NEG быть PST.INTR.3SG DemProx.IN и =ITER носить PST.TR.3PL
 здесь

раджы ... кьуыстилтæ хуыйнынцæ , æмæ-иу сæ мæнæ
 раджы кьуыстил -т -æ хуыйн -ынцæ æмæ =иу =сæ мæнæ
 раджы кьуыстил -т -æ₁ хуин -ынц₂ æмæ =иу =сæ мæнæ
 давно кадка PL NOM зваться PRS.3PL и =ITER =3PL.ENCL.GEN вот

афтæ бæттæнæй бабастой æмæ гъе уый дзаг дон
 афтæ бæттæн -æй ба- баст -ой æмæ гъе уый дзаг дон
 афтæ бæттæн -æй ба- бæтт -ой æмæ гъе уый₁ дзаг дон
 так веревка ABL PV связывать PST.TR.3PL и ну DemDist полный вода

дæлæ цæугæдонæй хастой .
 дæлæ цæу -гæ дон -æй хаст -ой
 дæлæ цæу -гæ дон -æй хæсс -ой
 там.внизу идти CONV вода ABL носить PST.TR.3PL
 река

Воды не было здесь, и раньше носили в... они назывались кадками, и их перевязывали веревкой вот так и наполняли их у реки и оттуда носили воду.

1.16 **Æмæ Горга ам цæмæн уydi ?**
 æмæ Горга ам цæмæн уyd -и
 æмæ Горга ам цæмæн уyd -ис
 и Горга DemProx.IN почему быть PST.INTR.3SG
 здесь

А почему Горга здесь был?

1.17 **Гуыргæ дæр Гæлиаты ракодта Горга**
 гуыр -гæ =дæр Гæлиат -ы ра- код -т -а Горга
 гуыр -гæ =дæр Гæлиат -ы ра- кæн -т -а Горга
 рождаться CONV =PTCL Галиат INESS PV делать TR PST.TR.3SG Горга
 FOC

йæхæдæг дæр .
 йæ= хæдæг =дæр
 йæ= хæдæг =дæр
 POSS.3SG= REFL =PTCL
 FOC

Родился он тоже в Галиате.

1.18 **Æмæ революционер уydi тынг , æмæ йæ**
 æмæ революционер уyd -и тынг æмæ =йæ
 æмæ революционер уyd -ис тынг æмæ =æй
 и революционер быть PST.INTR.3SG очень и =3SG.ENCL.GEN

уыйфæстæ		æрцахстой		æмæ	кæм	амарди	
уый	фæстæ	æрц- ахст	-ой	æмæ	кæм	а- мард	-и
уый ₂	фæстæ	æр- ахс ₁	-ой	æмæ	кæм	а- мæл	-ис
DemDist.GEN	после	PV ловить	PST.TR.3PL	и	где	PV умирать	PST.INTR.3SG

уый	бæрæг	дæр	нæй
уый	бæрæг	=дæр	нæй
уый ₂	бæрæг	=дæр	нæй
DemDist.GEN	известный	=PTCL	EXST.NEG
		FOC	

И он был ярым революционером, а потом его арестовали, и даже не известно, где он погиб.

1.19	Æмæ дон	гъе уый	рауагъта	
	æмæ дон	гъе уый	ра- уагът	-а
	æмæ дон	гъе уый ₁	ра- уадз	-а
	и вода	ну DemDist.NOM	PV производить	PST.TR.3SG

И воду он провел.

1.20	Уæлæ	гъе уым	къранты	дон
	уæлæ	гъе уым	кърант -ы	дон
	уæлæ	гъе уым	кърант -ы	дон
	вон наверху	ну DemDist.IN	кран GEN	вода

Вон там водопровод.

1.21	Ныр ратыдта	ныртæккæ нæ	цæуы
	ныр ра- тыд	-т -а	ныртæккæ нæ цæу -ы
	ныр ра- тон	-т -а	ныртæккæ нæ цæу -ы
	сейчас PV	рвать TR PST.TR.3SG	сейчас NEG идти PRS.3SG

Сейчас прорвало его, вода там не течет.

1.22	Гъе уæхæн хорз	адæмтæ	уыди	ацы
	гъе уæхæн хорз	адæм -т -æ	уыд -и	ацы
	гъе уæхæн хорз	адæм -т -æ ₁	уыд -ис	ацы
	ну такой	хороший люди PL NOM	быть PST.INTR.3SG	DemProx

скъолаты	гъе ацы	скъолайы
скъола -т -ы	гъе ацы	скъола -йы
скъола -т -ы	гъе ацы	скъола -ы
школа PL INESS	ну DemProx	школа INESS

Такие хорошие люди были в этой школе, в этой школе.

1.23	Кастысты	дзы	мæнæ	каст	чи	фæци
	каст -ысты	=дзы	мæнæ	каст	чи	фæци
	кæс -ысты	=дзы	мæнæ	каст ₁	чи	фæци
	читать PST.INTR.3PL	=3SG.ENCL.INESS	вот	учеба	кто	PV+быть.PRS.3SG
						закончить

гъе уæхæнтæ
 гъе уæхæн -т -æ
 гъе уæхæн -т -æ₁
 ну такой PL NOM

Работали (букв. читали) здесь... те, кто окончил, они же.

1.24 Бекмырзтæ ахуыргæнджытæ систы æмæ хæстмæ
 ахуыргæндж -ыт -æ си- сты æмæ хæст -мæ
 ахуыргæнæг -т -æ₁ с- сты æмæ хæст₁ -мæ
 учитель PL NOM PV быть.PRS.3PL и война ALL

рандæ сты , æмæ хæстæй нал æрбацыдысты
 ра- ндæ сты æмæ хæст -æй нал æрба- цыд -ысты
 ра- æндæ сты æмæ хæст₁ -æй нал æрба- цæу -ысты
 PV вне, снаружи быть.PRS.3PL и война ABL больше.не PV идти PST.INTR.3PL
 уходить

Бекмурзовы стали учителями и ушли на фронт и не вернулись с войны.

1.25 Тынг бирæ фæсивæд дзы уыди ам
 тынг бирæ фæсивæд =дзы уыд -и ам
 тынг бирæ фæсивæд =дзы уыд -ис ам
 очень много молодежь =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG DemProx.IN
 здесь

Очень много молодежи было здесь.

1.26 Уæдæ дзы уæхæн ахуыргæнджытæ уыди
 уæдæ =дзы уæхæн ахуыргæндж -ыт -æ уыд -и
 уæдæ =дзы уæхæн ахуыргæнæг -т -æ₁ уыд -ис
 так =3SG.ENCL.INESS такой учитель PL NOM быть PST.INTR.3SG

уæхæн , æмæ диссаг – уæздан ахуыргæнджытæ
 уæхæн æмæ диссаг уæздан ахуыргæндж -ыт -æ
 уæхæн æмæ диссаг уæздан ахуыргæнæг -т -æ₁
 такой и чудо благородный учитель PL NOM

А такие учителя здесь были, такие, что чудо – благородные учителя.

1.27 Раджы цы хорз ахуыргæнджытæ уыди !
 раджы цы хорз ахуыргæндж -ыт -æ уыд -и
 раджы цы хорз ахуыргæнæг -т -æ₁ уыд -ис
 давно что хороший учитель PL NOM быть PST.INTR.3SG

Какие раньше хорошие учителя были!

1.28 Ныр дæр ахуыргæнджытæ хорз и , фæлæ ...
 ныр =дæр ахуыргæндж -ыт -æ хорз и фæлæ
 ныр =дæр ахуыргæнæг -т -æ₁ хорз и фæлæ
 сейчас =PTCL учитель PL NOM хороший EXST но
 ФОС

И сейчас хорошие учителя есть, но...

1.29	Толковый	сты	ныр	дæр	,	фæлæ	уæд	десятый	кълас	чи
		сты	ныр	=дæр		фæлæ	уæд	десятый	кълас	чи
		сты	ныр	=дæр		фæлæ	уæд		кълас	чи
		быть.PRS.3PL	сейчас	=PTCL		но	тогда		класс	кто

FOC

фæци	,	дæс	къласы	цы	ахуыргæнæг	фæци	,	цы
фæци		дæс	кълас -ы	цы	ахуыргæнæг	фæци		цы
фæци		дæс	кълас -ы	цы	ахуыргæнæг	фæци		цы
PV+быть.PRS.3SG		десять	класс GEN	что	учитель	PV+быть.PRS.3SG		что
закончить						закончить		

скъоладзау	фæци	,	гъе	уый	дæр	ахуыргæнæгæн
скъоладзау	фæци		гъе	уый	=дæр	ахуыргæнæг -æн
скъоладзау	фæци		гъе	уый ₁	=дæр	ахуыргæнæг -æн
школьник	PV+быть.PRS.3SG		ну	DemDist.NOM	=PTCL	учитель DAT
закончить					FOC	

бæззыди	,	гъе	уæхæн	толковый	уыдысты	гъе	уæд	,
бæззыд -и		гъе	уæхæн		уыд -ысты	гъе	уæд	
бæзз -ис		гъе	уæхæн		уыд -ысты	гъе	уæд	
годиться PST.INTR.3SG		ну	такой		быть PST.INTR.3PL	ну	тогда	

уый	тыххæй	æмæ	ахуыр	кодтой	,	ныр	та	ахуыр	нæ
уый	тыххæй	æмæ	ахуыр	код -т -ой		ныр	=та	ахуыр	нæ
уый ₂	тыххæй ₁	æмæ	ахуыр	кæн -т -ой		ныр	=та	ахуыр	нæ
DemDist.GEN	из-за	и	учеба	делать TR PST.TR.3PL		сейчас	=же	учеба	NEG

кæнынцæ

кæн	-ынцæ
кæн	-ынц ₂
делать	PRS.3PL

Они и сейчас толковые, но тогда те, кто оканчивал десятый класс, тот учитель, ученик, который оканчивал десять классов, он годился в учителя, такие толковые были тогда, потому что учились, а сейчас не учатся.

1.30	Æрмæстдæр	скъолайы	цы	фехъусой		ахуыргæнæгæй	,	гъе
	æрмæстдæр	скъола -йы	цы	фæ- хъус -ой		ахуыргæнæг -æй		гъе
	æрмæстдæр	скъола -ы	цы	фæ- хъус -ой		ахуыргæнæг -æй		гъе
	только	школа INESS	что	PV слушать SBJV.3PL		учитель ABL		ну

уый	сын	у	знанитæ	,	æндæр	сын
уый	=сын	у	знани -т -æ		æндæр	=сын
уый ₁	=сын	у ₁	-т -æ ₁		æндæр	=сын
DemDist.NOM	=3PL.ENCL.DAT	быть.PRS.3SG	PL NOM		другой	=3PL.ENCL.DAT

знанитæ	...	æндæр	сæхæдæг	дарддæр	нæ	кæсынцæ
знани -т -æ		æндæр	сæхæдæг	дард -дæр	нæ	кæс -ынцæ
-т -æ ₁		æндæр	сæхæдæг	дард -дæр ₁	нæ	кæс -ынц ₂
PL NOM		другой	они.сами	далекий COMPAR	NEG	читать PRS.3PL

Только те знания у них, которые они слышат от учителя, других знаний... больше они сами дальше не

читают.

1.31 Уæд та дæс къласы куы фæци , Байсогъуыртæй Дотти
уæд =та дæс кълас -ы куы фæци Байсогъуырт -æй
уæд =та дæс кълас -ы куы₁ фæци -æй
тогда =же десять класс GEN когда PV+быть.PRS.3SG ABL
закончить

, зæгъгæ , дæс къласы фæци , æмæ афтæ дæсны
зæгъ -гæ дæс кълас -ы фæци æмæ афтæ дæсны
зæгъ -гæ дæс кълас -ы фæци æмæ афтæ дæсны
сказать CONV десять класс GEN PV+быть.PRS.3SG и так мастер
закончить

уыди , æмæ ам директорæй куыста .
уыд -и æмæ ам директор -æй куыст -а
уыд -ис æмæ ам директор -æй кус -а
быть PST.INTR.3SG и DemProx.IN директор ABL работать PST.TR.3SG
здесь

А тогда, когда Байсангуров Дотти окончил десять классов, когда он окончил десять классов, он был настолько умелым, что работал здесь директором.

1.32 Æз куы ахуыр кодтон ам , гъе уæд дæр гъе
æз куы ахуыр код -т -он ам гъе уæд =дæр гъе
æз куы₁ ахуыр кæн -т -он₁ ам гъе уæд =дæр гъе
я когда учеба делать TR PST.TR.1SG DemProx.IN ну тогда =PTCL ну
здесь

уыцы Дотти куыста директорæй .
уыцы куыст -а директор -æй
уыцы кус -а директор -æй
тот работать PST.TR.3SG директор ABL

Когда я здесь училась, этот Дотти здесь работал директором.

1.33 Ахуыр никуы скодта , афтæмæй .
ахуыр никуы с- код -т -а афтæмæй
ахуыр никуы с- кæн -т -а афтæмæй
учеба нигде PV делать TR PST.TR.3SG так

При том что они нигде не учились больше.

1.34 Уæдæ дзы уыди уæхæн ахуыргæндтæ
уæдæ =дзы уыд -и уæхæн ахуыр гæнд -т -æ
уæдæ =дзы уыд -ис уæхæн ахуыр конд -т -æ₁
так =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG такой учеба делать.PTCP.PST PL NOM
ученый

, æмæ Гуыссаутæ .
æмæ Гуыссау -т -æ
æмæ -т -æ₁
и PL NOM

Или были такие учителя, например, Гусаловы.

1.35	Гуыссаутæ		математикæмæ	тынг	дæсны	уыдысты	
	Гуыссау	-т -æ	математикæ	-мæ	тынг	дæсны	уыд -ысты
		-т -æ ₁	математикæ	-мæ	тынг	дæсны	уыд -ысты
	PL NOM		математика	ALL	очень	мастер	быть PST.INTR.3PL

Гусаловым удавалась математика.

1.36	Æмæ	...	Ханджери	хуыйны	,	летчикæй	дæр
	æмæ		Ханджери	хуыйн -ы		летчик -æй	=дæр
	æмæ		Ханджери	хуин -ы		-æй	=дæр
	и		Ханджери	зваться PRS.3SG		ABL	=PTCL
							FOC

фæкуыста			хæсты	дæр	уыди	
фæ- куыс	-т -а		хæст -ы	=дæр	уыд -и	
фæ- кус	-т -а		хæст ₁ -ы	=дæр	уыд -ис	
PV	работать TR	PST.TR.3SG	война	INESS	=PTCL	быть PST.INTR.3SG
						FOC

институты	дæр	никам	сахуыр	кодта		афтæмæй
институт -ы	=дæр	никам	с- ахуыр	код -т -а		афтæмæй
институт -ы	=дæр	никам	с- ахуыр	кæн -т -а		афтæмæй
институт	INESS	=PTCL	нигде	PV	учеба	делать TR PST.TR.3SG
						так
						FOC

йæ	амæлæты	онг	математикæйы	ахуыргæнæгæй	куыста
йæ=	амæлæт -ы	онг	математикæ -йы	ахуыргæнæг -æй	куыст -а
йæ=	амæлæт -ы	онг	математикæ -ы	ахуыргæнæг -æй	кус -а
POSS.3SG=	смерть GEN	до	математика GEN	учитель ABL	работать PST.TR.3SG

И... Ханджери его зовут, он и летчиком работал, и на войне был, нигде институт не окончил, при этом до последних дней он работал учителем математики.

1.37	Æмæ	дæсны	та	гъе	афтæ	уыди	,	æмæ-иу	дæлæ
	æмæ	дæсны	=та	гъе	афтæ	уыд -и		æмæ =иу	дæлæ
	æмæ	дæсны	=та	гъе	афтæ	уыд -ис		æмæ =иу	дæлæ
	и	мастер	=же	ну	так	быть PST.INTR.3SG		что =ITER	там.внизу

Фæсналы	скъолаты		кæнæ	дарддæр		скъолаты
Фæснал -ы	скъола -т -ы		кæнæ	дард -дæр		скъола -т -ы
Фæснал -ы	скъола -т -ы		кæнæ	дард -дæр ₁		скъола -т -ы
Фаснал	GEN	школа PL	INESS	или	далекий COMPAR	школа PL
						INESS

математикæйы	экзаментæн	йед	куы	рырвыстой	... пакет ...
математикæ -йы	экзамен -т -æн	йед	куы	ры- рвыст -ой	
математикæ -ы	экзамен -т -æн	ед ₁	куы ₁	æр- æрвит -ой	
математика	GEN	экзамен PL	DAT	HES	когда
				PV	посылать PST.TR.3PL

задачæтæ		уæд-иу	сæ	ахуыргæнджытæ	кæнын
задачæ -т -æ		уæд =иу	=сæ	ахуыргæндж -ыт -æ	кæн -ын
-т -æ ₁		уæд =иу	=сæ	ахуыргæнæг -т -æ ₁	кæн -ын
PL NOM		тогда =ITER	=3PL.ENCL.GEN	учитель PL	NOM
				делать	INF

нæ зыдтой

нæ зыд -т -ой
 нæ зон -т -ой
 NEG знать TR PST.TR.3PL

А профессиональным был настолько, что когда присылали пакет экзаменационных задач по математике вон, в школу в селении Фаснал, или в другие дальние школы, учителя не могли их решить.

1.38 **Æмæ-иу по телефону позвонили мæнæ ацы Гуыссауты Ханджеримæ** ,
 æмæ =иу по мæнæ ацы Гуыссауты Ханджери -мæ
 æмæ =иу мæнæ ацы Гуыссауты Ханджери -мæ
 и =ITER вот DemProx Гусалов Ханджери ALL

æмæ-иу сын сæ телефонæй рарешат
 æмæ =иу =сын =сæ телефон -æй ра- решат
 æмæ =иу =сын =сæ телефон -æй ра- решат
 и =ITER =3PL.ENCL.DAT =3PL.ENCL.GEN телефон ABL PV решать

кодта , æмæ-иу сæ афтæмæй
 код -т -а æмæ =иу =сæ афтæмæй
 кæн -т -а æмæ =иу =сæ афтæмæй
 делать TR PST.TR.3SG и =ITER =3PL.ENCL.GEN так

скодтой

с- код -т -ой
 с- кæн -т -ой
 PV делать TR PST.TR.3PL

И по телефону звонили этому Гусалову Ханджери, и он решал по телефону все.

1.39 **Вот , гъе уæхæн йед уыди , зонджын** .
 вот гъе уæхæн йед уыд -и зонджын
 гъе уæхæн ед₁ уыд -ис зонджын
 ну такой HES быть PST.INTR.3SG умный

Вот, таким он был умным.

1.40 **Уæдæ ма сæм уыди гъе уымæн йæ**
 уæдæ =ма =сæм уыд -и гъе уымæн йæ=
 уæдæ =ма =сæм уыд -ис гъе уымæн йæ=
 так =ещё =3PL.ENCL.ALL быть PST.INTR.3SG ну 3SG.PRON.DAT POSS.3SG=

фыдыфсымæрæн Гуыссауты Хъазыбег , зæгъгæ .
 фыд -ы фсымæр -æн Гуыссауты Хъазыбег зæгъ -гæ
 фыд -ы æфсымæр -æн Гуыссауты Хъазбег зæгъ -гæ
 отец GEN брат DAT Гусалов Казбек сказать CONV

Был у них еще его двоюродный брат, Гусалов Казбек.

1.41 **Десятый кьлас фæци** , **æмæ гъе уый дæр тынг дæсны**
 десятый кьлас фæци æмæ гъе уый =дæр тынг дæсны
 кьлас фæци æмæ гъе уый₁ =дæр тынг дæсны
 класс PV+быть.PRS.3SG и ну DemDist.NOM =PTCL очень мастер
 закончить FOC

уыд алцæмæ дæр , **æмæ сæрæй куыддæр фæци**
 уыд алцæмæ =дæр æмæ сæр -æй куыд -дæр фæци
 уыд алцæмæ =дæр æмæ сæр -æй куыд₂ -дæр₂ фæци
 быть всякий, все.ALL =PTCL и голова ABL как INDEF PV+быть.PRS.3SG
 закончить FOC

Он окончил десятый класс, и он тоже успешно учился, но потом у него с головой что-то случилось.

1.42 **До того дæсны уыди** , **æмæ йæ сæрæй**
 до того дæсны уыд -и æмæ йæ= сæр -æй
 дæсны уыд -ис æмæ йæ= сæр -æй
 мастер быть PST.INTR.3SG и POSS.3SG= голова ABL

фæдзæгъæл и , **æмæ афтæмæй амарди уый**
 фæ- дзæгъæл и æмæ афтæмæй а- мард -и уый
 фæ- дзæгъæл и æмæ афтæмæй а- мæл -ис уый₁
 PV блуждающий EXST и так PV умирать PST.INTR.3SG DemDist.NOM

ахуыр дæр никæм скодта , **кусгæ дæр никæм**
 ахуыр =дæр никæм с- код -т -а кус -гæ =дæр никæм
 ахуыр =дæр никæм с- кæн -т -а кус -гæ =дæр никæм
 учеба =PTCL нигде PV делать TR PST.TR.3SG работать CONV =PTCL нигде
 FOC FOC

бакодта

ба- код -т -а
 ба- кæн -т -а
 PV делать TR PST.TR.3SG

Настолько он был умным, что тронулся умом, он так и умер, нигде уже не выучился, нигде не поработал.

1.43 **Фæлæ мæнæ гъе ацы Ханджери гъе афтæ** , **æмæ гъе ныр**
 фæлæ мæнæ гъе ацы Ханджери гъе афтæ æмæ гъе ныр
 фæлæ мæнæ гъе ацы Ханджери гъе афтæ æмæ гъе ныр
 но вот ну DemProx Ханджери ну так и ну сейчас

уымæн йæ цот дæр афтæ
 уымæн йæ= цот =дæр афтæ
 уымæн йæ= цот =дæр афтæ
 3SG.PRON.DAT POSS.3SG= потомство =PTCL так
 FOC

А этот Ханджери так, и его дети точно так же.

1.44 **Математикæмæ гъе афтæ дæсныйæ рацыдысты**
 математикæ -мæ гъе афтæ дæсны -йæ ра- цыд -ысты
 математикæ -мæ гъе афтæ дæсны -æй ра- цау -ысты
 математика ALL ну так мастер ABL PV идти PST.INTR.3PL

Им всем удавалась математика.

1.45	Уырыссаг æвзагмæ та дæсныяæ рацыдысты Бекмырзты
	уырыссаг æвзаг -мæ =та дæсны -йæ ра- цыд -ысты
	уырыссаг æвзаг -мæ =та дæсны -æй ра- цау -ысты
	русский язык ALL =же мастер ABL PV идти PST.INTR.3PL

фæсивæд Бекмырзтæй ...

фæсивæд
фæсивæд
молодежь

А русский язык удавался младшим из фамилии Бекмурзовых...

1.46	Гъе ныр дæр гъе уыдонæн сæ потомство чи у
	гъе ныр =дæр гъе уыдон -æн сæ= чи у
	гъе ныр =дæр гъе уыдон -æн сæ= чи у ₁
	ну сейчас =PTCL ну DemDist.PL DAT POSS.3PL= кто быть.PRS.3SG
	FOC

,	сæ баззайæггаг , гъе уый уырыссаг æвзагмæ тынг
	сæ= баз- зай -æггаг гъе уый уырыссаг æвзаг -мæ тынг
	сæ= ба- зай -æггаг гъе уый ₁ уырыссаг æвзаг -мæ тынг
	POSS.3PL= PV оставаться DEST ну DemDist.NOM русский язык ALL очень
	потомок

дæсны у
дæсны у
дæсны у₁
мастер быть.PRS.3SG

И сейчас их потомки имеют склонности к изучению русского языка.

1.47	Гъе ныр Гуыссаутæн та сæ потомство чи у
	гъе ныр Гуыссаут -æн =та сæ= чи у
	гъе ныр -æн =та сæ= чи у ₁
	ну сейчас DAT =же POSS.3PL= кто быть.PRS.3SG

уый мæнæ гъе ай йас дæр математикамæ тынг
уый мæнæ гъе ай йас =дæр математикамæ -мæ тынг
уый ₁ мæнæ гъе ай ас =дæр математикамæ -мæ тынг
DemDist.NOM вот ну DemProx.NOM возраст =PTCL математика ALL очень
FOC

дæсны у
дæсны у
дæсны у₁
мастер быть.PRS.3SG

Потомки Гусаловых с малолетства склонны к математике.

1.48	Мæнæ ам ныр цы лæппу и , уыдон та
	мæнæ ам ныр цы лæппу и уыдон =та
	мæнæ ам ныр цы лæппу и уыдон =та
	вот DemProx.IN сейчас что мальчик EXST DemDist.PL.NOM =же
	здесь они

Байсогъуыртæй	сты	,	æмæ	гъе	уый	дæр	математикæмæ
Байсогъуырт	-æй	сты	æмæ	гъе	уый	=дæр	математикæ -мæ
	-æй	сты	æмæ	гъе	уый ₁	=дæр	математикæ -мæ
	ABL	бытъ.PR.S.3PL	и	ну	DemDist.NOM	=PTCL	математика ALL
						FOC	

гъе	афтæ	дæсны	у
гъе	афтæ	дæсны	у
гъе	афтæ	дæсны	у ₁
ну	так	мастер	бытъ.PR.S.3SG

А этот мальчик, который был здесь (до того, как вы пришли), он Байсангуров, и ему тоже математика легко дается.

1.49	Æз	цалынмæ	объяснят	фæкæнын		условный	задачæтæ	,
	æз	цалынмæ	объяснят	фæ- кæн	-ын		задачæ -т	-æ
	æз	цалынмæ	объяснят	фæ- кæн	-ын		задачæ -т	-æ ₁
	я	пока	объяснять	PV	делать	PRS.1SG	задача	PL NOM

уæдмæ	уый	ответтытæ	сдзуры
уæдмæ	уый	ответ -тыт -æ	с- дзур -ы
уæдмæ	уый ₁	ответ -т -æ ₁	с- дзур -ы
до.тех.пор	DemDist.NOM	ответ PL NOM	PV говорить PRS.3SG

Пока я объясняю условие задачи, он называет ответы.

1.50	Пока я	объясняю	,	уæдмæ	уымæн	решатгонд
	я			уæдмæ	уымæн	решат гонд
				уæдмæ	уымæн	решат конд
				до.тех.пор	3SG.PRON.DAT	решать делать.PTCP.PST

вæййы	уже
вæйй -ы	уже
вæйй -ы	уже
бывать PRS.3SG	уже

Пока я объясняю, они бывают уже решены.

1.51	Гъе	уый	сæ	потомствойы	и
	гъе	уый	сæ=	потомство -йы	и
	гъе	уый ₁	сæ=	-ы	и
	ну	DemDist.NOM	POSS.3PL=	INESS	EXST

Это у них в крови.

1.52	Байсогъуыртæн	æмæ	Гуыссаутæн	гъе	афтæ	математикæ	сæ		
	байсогъуырт	-æн	æмæ	Гуыссаут	-æн	гъе	афтæ	математикæ	сæ=
		-æн	æмæ	-æн	гъе	афтæ	математикæ	сæ=	
		DAT	и	DAT	ну	так	математика	POSS.3PL=	

ПОТОМСТВОИ	И	
ПОТОМСТВО	-йы	и
	-ы	и
	INESS	EXST

Байсангуровым и Гусаловым так легко математика дается.

2.1 Мысаби	уә	куыд	хорз	ахуыр	кодта		
Мысаби	=уә	куыд	хорз	ахуыр	код	-т	-а
Мысаби	=уә	куыд ₂	хорз	ахуыр	кәен	-т	-а
Мусаби	=2PL.ENCL.GEN	как	хороший	учеба	делать	TR	PST.TR.3SG

скъолайы	,	уый	зонут	?
скъола	-йы	уый	зон	-ут
скъола	-ы	уый ₁	зон	-ут
школа	INESS	DemDist	знать	IMP.2PL

Мысаби ваш, знаете, как хорошо учился в школе?

Интересно поведение клитики уә, которая, находясь в постпозиции, выполняет посессивную функцию.

2.2 Гье	афтә	хорз	ахуыр	кодта	,	әмә	йын
гье	афтә	хорз	ахуыр	код	-т	-а	әмә =йын
гье	афтә	хорз	ахуыр	кәен	-т	-а	әмә =ын
ну	так	хороший	учеба	делать	TR	PST.TR.3SG	и =3SG.ENCL.DAT

йә	рад	ничи	иста	Мысабийән	
йә=	рад	ничи	ист	-а	Мысаби -йән
йә=	рад	ничи	ис	-а	Мысаби -ән
POSS.3SG=	очередь	никто	брать	PST.TR.3SG	Мысаби DAT

Он так хорошо учился, что никто не мог с ним соперничать.

2.3 Әмә	йә	цот	дәр	тынг	хорз	ахуыр	кодтой
әмә	йә=	цот	=дәр	тынг	хорз	ахуыр	код -т -ой
әмә	йә=	цот	=дәр	тынг	хорз	ахуыр	кәен -т -ой
и	POSS.3SG=	потомство	=PTCL	очень	хороший	учеба	делать TR PST.TR.3PL

FOC

Мысабийән	скъолайы
Мысаби -йән	скъола -йы
Мысаби -ән	скъола -ы
Мусаби DAT	школа INESS

И его дети тоже очень хорошо учились в школе.

2.4 Фәлә	Мысабийы	дәсныйән	ничи	уыди	ам	,	гье
фәлә	Мысаби -йы	дәсны -йән	ничи	уыд -и	ам		гье
фәлә	Мысаби -ы	дәсны -ән	ничи	уыд -ис	ам		гье
но	Мусаби GEN	мастер DAT	никто	быть	PST.INTR.3SG	DemProx.IN	ну

здесь

ацы	Къæмынты	скъолайы	.
ацы	Къæмынт -ы	скъола -йы	
ацы	Къæминт -ы	скъола -ы	
DemProx	Камунта GEN	школа INESS	

Но для его уровня здесь, в школе в Камунта, не было [достаточно сильных учителей].

2.5	Æмæ йæ	уавæр	нæ	бæззыди	:	мад	,	фыд
	æмæ йæ=	уавæр	нæ	бæззыд -и		мад		фыд
	æмæ йæ=	уавæр	нæ	бæзз -ис		мад		фыд
	и POSS.3SG=	условия, положение	NEG	годиться PST.INTR.3SG		мать		отец

æнахуыргонд	,	æмæ йæ	размæ	йæ	бон
æн= ахуыр гонд		æмæ йæ=	раз -мæ	йæ=	бон
æнæ= ахуыр конд		æмæ йæ=	раз -мæ	йæ=	бон ₂
без= учеба делать.PTCP.PST	и	POSS.3SG=	перед ALL	POSS.3SG=	возможность
					вперед

рацауын	нæ	фæци	.
ра- цау -ын	нæ	фæци	
ра- цау -ын	нæ	фæци	
PV идти INF	NEG	PV+быть.PRS.3SG	

И условия у него были плохие: мать и отец были необразованными, и ему не удалось выйти вперед.

2.6	Хæдзары	ничи	уыди	,	æмæ	.
	хæдзар -ы	ничи	уыд -и		æмæ	
	хæдзар -ы	ничи	уыд -ис		æмæ	
	дом INESS	никто	быть PST.INTR.3SG		и	

Потому как в доме никого не было.

2.7	Уæд	та	уыцы	рæстæджы	ахуыр	афтæ	нæ	кодтой	,
	уæд	=та	уыцы	рæстæдж -ы	ахуыр	афтæ	нæ	код -т -ой	
	уæд	=та	уыцы	рæстæг -ы	ахуыр	афтæ	нæ	кæн -т -ой	
	тогда	=же	тот	время INESS	учеба	так	NEG	делать TR	PST.TR.3PL

фæлæ	хозяйство	,	мæнæ	хæдзар	.
фæлæ			мæнæ	хæдзар	
фæлæ			мæнæ	хæдзар	
но			вот	дом	

А в то время на учебу не такое внимание обращали, важнее было хозяйство, дом.

2.8	Æмæ	,	мæгуыр	,	тупойæ	баззæди	.
	æмæ		мæгуыр		тупо -йæ	ба- ззæд -и	
	æмæ		мæгуыр		тупо -æй	ба- зай -ис	
	и		бедный		тупой ABL	PV оставаться PST.INTR.3SG	

И он, бедный, остался тупым.

2.9	Афтæ ,	афтæ ,	æндæр	тынг	хорз	ахуыр	кодта	
	афтæ	афтæ	æндæр	тынг	хорз	ахуыр	код	-т -а
	афтæ	афтæ	æндæр	тынг	хорз	ахуыр	кæн	-т -а
	так	так	другой	очень	хороший	учеба	делать	TR PST.TR.3SG

Вот так, а учился он очень хорошо.

2.10	Зын	у	уже ...	скъола ...	ничуал	дзы	и
	зын	у	уже	скъола	ничу уал	=дзы	и
	зын	у ₁	уже	скъола	ничу уал	=дзы	и
	трудный	быть.PRS.3SG	уже	школа	никто больше	=3SG.ENCL.INESS	EXST

,	гъе	ныр	дзы	уже	контингент	нал	и	,	все	.
	гъе	ныр	=дзы	уже		нал	и			
	гъе	ныр	=дзы	уже		нал	и			
	ну	сейчас	=3SG.ENCL.INESS	уже		больше.не	EXST			

Тяжело уже... школа... никого уже здесь нет, уже нет контингента.

2.11	Через	четыре	года ,	или	пять	лет	ма	дзы	иунæг	уызæн
			года		пять	лет	=ма	=дзы	иунæг	уы -дзæн
						лет	=ма	=дзы	иунæг	уыд -дзæн
						лет	=ещё	=3SG.ENCL.INESS	один	быть FUT.3SG

– **и** **все** .
и

Через 4-5 лет будет единственный [ученик] – и все.

2.12	Æмæ	уый	дæр	ласдзысты	интернатмæ
	æмæ	уый	=дæр	лас -дзысты	интернат -мæ
	æмæ	уый ₁	=дæр	лас -дзысты	интернат -мæ
	и	DemDist.NOM	=PTCL	возить FUT.3PL	интернат ALL
			FOC		

И его будут возить в интернат.

2.13	Иунæджы	тыххæй	ам	...
	иунæдж	-ы	тыххæй	ам
	иунæг	-ы	тыххæй ₁	ам
	один	GEN	из-за	DemProx.IN
				здесь

Из-за одного здесь...

3 **Арсений** : **Там** **хотят** **объединять** .
Арсений
Арсений
Арсений

4 **Борæхæн** : **Да** , **да** .
Да

5 Олег : Зря , конечно , это неправильно .
 Олег конечно это
 Олег конечно это
 Олег конечно
 Олег конечно

About Wallagkom

Уæллагкомы тыххæй

Об Уаллагкоме

Oral text from Isaev M.I. Digorskij dialekt osetinskogo jazyka. Moscow: Nauka, 1966. Recorded from Kibizov Gamat, Dunta village, 1958.

Устный текст из Исаев М.И. Дигорский диалект осетинского языка. М.: Наука, 1966. Записан со слов Кибизова Гамата, с. Дунта, 1958.

Interlinearized by A.P. Vydrin

Глоссировал А.П. Выдрин

1.1 Уæллагком уыдысты цыппар гъæуы .
 Уæллагком уыд -ысты цыппар гъæу -ы
 Уæллагком уыд -ысты цыппар хъæу -ы
 Уаллагком быть PST.INTR.3PL четыре село GEN

Уаллагком состоял из четырех аулов.

1.2 Хуссар цардис инсæй хæдзары .
 Хуссар -ы цард -ис ынсæй хæдзар -ы
 Хуссар -ы цæр -ис инсæй хæдзар -ы
 Хуссар INESS жить PST.INTR.3SG двадцать дом GEN

В Хуссаре жило двадцать дворов.

1.3 Ныр бæ си цæры Хъыбысты Александр , курм ,
 ныр =ба =си цæр -ы курм
 ныр =ба =си цæр -ы курм
 сейчас =же =3SG.ENCL.INESS жить PRS.3SG слепой

йæ фыртты хæцца иунæгæй .
 йæ= фырт -т -ы хæцца иунæг -æй
 йæ= фырт -т -ы хæцца₂ иунæг -æй
 POSS.3SG= сын PL GEN с, вместе один ABL

А теперь там живет Кибизов Александр, слепой, со своими сыновьями, живет одиноко.

2 Мах Батыхъæуы цардыстæн , Уæлладжыры .
 мах Батыхъæу -ы цард -ыстæн Уæлладжыр -ы
 мах₁ -ы цæр -ыстæн Уæлладжыр -ы
 мы.NOM INESS жить PST.INTR.1PL Алагирский INESS

Мы в ауле Бад жили, в Уаллагире.

3.1 Ростовæй	ардæмæ	ирон	адæмæй	уыдысты
Ростов -æй	ардæмæ	ирон	адæм -æй	уыд -ысты
Ростов -æй	ардæмæ	ирон	адæм -æй	уыд -ысты
Ростов ABL	сюда	осетин	люди ABL	быть PST.INTR.3PL

От Ростова до этих мест население было из осетинского народа.

3.2 Æмæ сын	тых	кæнын	байдыдтой	æмæ
æмæ =сын	тых	кæн -ын	ба- йдыд	-т -ой æмæ
æмæ =сын	тых	кæн -ын	ба- йдай	-т -ой æмæ
и =3PL.ENCL.DAT	сила	делать INF	PV начинать/ся	TR PST.TR.3PL и

хæхтæн	лидзын	байдыдтой
хæх -т -æн	лидз -ын	ба- йдыд -т -ой
хох -т -æн	лидз -ын	ба- йдай -т -ой
гора PL DAT	бежать INF	PV начинать/ся TR PST.TR.3PL

И их притеснять начали, и в горы убежать начали они.

4.1 Раздæр-раздæр	дзы	мах	æмæ	Уæлиатæ (уыдон
раздæр - раздæр	=дзы	мах	æмæ	уыдон
раздæр раздæр	=дзы	мах ₁	æмæ	уыдон
раньше	раньше =3SG.ENCL.INESS	мы.NOM	и	DemDist.PL.NOM

Гуырдызыйæ	ралыгъдысты	æрцардысты
Гуырдыз -йæ	ра- лыгъд -ысты	æр- цард -ысты
гуырдыз -æй	ра- лидз -ысты	æр- цæр -ысты
грузины ABL	PV переселяться PST.INTR.3PL	PV жить PST.INTR.3PL

Раньше всех (букв. 'прежде-прежде') там мы (т.е. наши предки) и Уалиаевы (они из Грузии переселились) поселились.

4.2 Стæй сыл	æмбырд	кæнын	байдыдтой
стæй =сыл	æмбырд	кæн -ын	ба- йдыд -т -ой
стæй =сыл	æмбырд	кæн -ын	ба- йдай -т -ой
потом =3PL.ENCL.SUPER	собрание	делать INF	PV начинать/ся TR PST.TR.3PL

падзах	фæзынди	æмæ	уымæй	лыгъдысты
падзах	фæ- зынд -и	æмæ	уым -æй	лыгъд -ысты
падзах	фæ- зын -ис	æмæ	уым -æй	лидз -ысты
правитель PV	появляться PST.INTR.3SG	и	DemDist ABL	бежать PST.INTR.3PL

А потом вокруг них собираться начали, царь появился, и от него убегали...

5.1 Къæмынтæ	та	се	'ппæт	дæр	Уæлладжыраей
Къæмынт -æ	=та	се=	' ппæт	=дæр	Уæлладжыр -æй
Къæминт -æ ₁	=та	сæ=	æппæт	=дæр	Уæлладжыр -æй
Камунта NOM	=же	POSS.3PL=	все	=PTCL	Алагирский ABL
				FOC	

ралидзгæ		сты
ра- лидз	-гæ	сты
ра- лидз	-гæ	сты
PV	бежать CONV	быть.PRS.3PL

А жители села Камунта целиком из Уаллагира переселились.

5.2 **Гæлиат дæр Уæлладжырæй**
 Гæлиат =дæр Уæлладжыр -æй
 Гæлиат =дæр Уæлладжыр -æй
 Галиат =PTCL Алагирский ABL
 FOC

И жители села Галиат из Уаллагира.

5.3 **Мæнæ Къæмынтæ 'мæ Гæлиаты хæццæ иу æвзаг нын**
 мæнæ Къæмынт -æ ' мæ Гæлиат -ы хæццæ иу æвзаг =нын
 мæнæ Къæминт -æ₁ æмæ Гæлиат -ы хæццæ₂ иу æвзаг =нын
 вот Камунта NOM и Галиат GEN с, вместе один язык =1PL.ENCL.DAT

ис
 ис
 и
 EXST

Вот с жителями села Камуна и с жителями села Галиат один язык у нас.

5.4 **Дыгурыл нымад стæн**
 дыгур -ыл нымад стæн
 дыгур -ыл нымад стæм
 дигорец SUPER счет быть.PRS.1PL

Дигорцами считаемся.

5.5 **Хæстæгдæр та нæм Уæлладжыры æвзаг у ...**
 хæстæг -дæр =та =нæм Уæлладжыр -ы æвзаг у
 хæстæг -дæр₁ =та =нæм Уæлладжыр -ы æвзаг у₁
 близкий COMPAR =же =1PL.ENCL.ALL Алагирский GEN язык быть.PRS.3SG

А ближе к нам язык Уаллагира стоит...

Legend about the snake

Хиладжы таурæгъ

Предание о змее

Oral text from Isaev M.I. Digorskij dialekt osetinskogo jazyka. Moscow: Nauka, 1966. Recorded from Kibizov Avdakim, Dunta village, 1958.

Устный текст из Исаев М.И. Дигорский диалект осетинского языка. М.: Наука, 1966. Записан со слов Кибизова Авдакима, село Дунта, 1958.

Interlinearized by A.P. Vydrin

Глоссировал А.П. Выдрин

1.1	Мах	тынг	бирæ	хæттыты	фегъустан	рагон
	мах	тынг	бирæ	хæтт -ыт -ы	фе- гъуст -ан	рагон
	мах ₁	тынг	бирæ	хатт -т -ы	фæ- хъус -ан	рагон
	мы.NOM	очень	много	раз PL GEN	PV слышать PST.TR.1SG	древний

таурæгъты	тыххæй	зæронд	адаемы	хæццаæ	бадгæй
таурæгъ -т -ы	тыххæй	зæронд	адаем -ы	хæццаæ	бад -г -æй
таурæгъ -т -ы	тыххæй ₁	зæронд	адаем -ы	хæццаæ ₂	бад ₁ -гæ -æй
легенда PL GEN	о	старый	люди GEN	с, вместе	сидеть CONV ABL

Мы очень много раз слышим древние предания, со старыми людьми сидя.

1.2	Ис	иу	уæхæн	таурæгъ	нæ	фыдæлтæн
	ис	иу	уæхæн	таурæгъ	нæ=	фыдæл -т -æн
	и	иу	уæхæн	таурæгъ	нæ=	фыд -т -æн
	EXST	один	такой	легенда	POSS.1PL=	отец PL DAT

Есть одно такое предание у наших отцов (предков).

1.3	Устур	дис	фæкæнæн	уыцы	таурæгъ	фехъусгæйæ
	устур	дис	фæ- кæн -æн	уыцы	таурæгъ	фе- хъус -гæ -йæ
	устур	дис	фæ- кæн -æн ₁	уыцы	таурæгъ	фæ- хъус -гæ -æй
	большой	удивление	PV	делать PRS.1PL	тот легенда	PV слышать CONV ABL

Очень удивляемся мы, то предание услышав.

2.1	Таурæгъ	æрцыд	Гæлиаты
	таурæгъ	æр- цыд	Гæлиат -ы
	таурæгъ	æр- цыд	Гæлиат -ы
	легенда	PV	идти.PART.PST Галиат INESS

Предание произошло в Галиате.

2.2	Фæллоу	гæнæг	адаем	сæ	мусмæ	æрæмбырд
	фæллоу	гæн -æг	адаем	сæ=	мус -мæ	æр- æмбырд
	фæллоу	кæн -æг	адаем	сæ=	мус -мæ	æр- æмбырд
	труд	делать PTCP.PRS	люди	POSS.3PL=	гумно ALL	PV собрание

кодтой	гъæмп
код -т -ой	гъæмп
кæн -т -ой	гъæмп
делать TR	PST.TR.3PL солома

Трудящиеся люди на свое гумно свезли солому.

2.3	Гъæмпы	хурфы	разындис	тынг	устур	хилаг
	гъæмп -ы	хурфы	разынд -ис	тынг	устур	хил -аг
	гъæмп -ы	хурфы	разын -ис	тынг	устур	хил -аг ₁
	солома GEN	внутри	обнаружиться	PST.INTR.3SG	очень большой	ползти PTCP.PRS2

, ку-иу		базмæлыд		, уæд	гъæмпы	рагъ	дæр
ку	- =иу	ба- змæлыд	-*0	уæд	гъæмп -ы	рагъ	=дæр
ку	=иу	ба- змæл	-*0 ₂	уæд	гъæмп -ы	рагъ ₁	=дæр
когда	=ITER	PV двигаться	PST.INTR.3SG	тогда	солома GEN	скирд	=PTCL FOC

базмæлыд

ба- змæлыд	-*0
ба- змæл	-*0 ₂
PV двигаться	PST.INTR.3SG

Внутри соломы оказалась очень большая змея, когда она шевелилась, то скирд соломы также шевелился.

2.4 Гæлиаты	цæрджытæ	тынг	стасы	сты	уцы
Гæлиат -ы	цæр -дж	-ыт -æ	тынг с- тас -ы	сты	уцы
Гæлиат -ы	цæр -æг	-т -æ ₁	тынг с- тас ₁ -ы	сты	уыцы
Галиат GEN	жить PTCP.PRS PL	NOM	очень PV страх INESS	быть.PRS.3PL	тот
	житель				

устур	хилагæй	, æмæ	дзы	тæрсын	дæр
устур	хил -аг -æй	æмæ	=дзы	тæрс -ын	=дæр
устур	хил -аг ₂ -æй	æмæ	=дзы	тæрс -ын	=дæр
большой	ползти SUF ABL	и	=3SG.ENCL.ABL	бояться INF	=PTCL FOC

гъудис	-	Гæлиаты	фос	:	гъуццытæ	, галтæ
гъуд -ис		Гæлиат -ы	фос		гъуцц -ыт -æ	гал -т -æ
хъæу -ис		Гæлиат -ы	фос		хъуг -т -æ ₁	гал -т -æ ₁
быть.нужным PST.INTR.3SG		Галиат GEN	скот		корова PL NOM	бык PL NOM

, фыстæ	цæгъдын	байдыдта
фыс -т -æ	цæгъд -ын	ба- йдыд -т -а
фыс -т -æ ₁	цæгъд -ын	ба- йдай -т -а
овца PL NOM	уничтожать INF	PV начинать/ся TR PST.TR.3SG

Жители Галиата сильно напугались той большой змеи, и ее пугаться стоило: Галиата скорт - коров, волов, баранов - истреблять начала она.

3.1 Гæлиат сæ	гъæуæй	лидзынмæ	гъавыдысты	, фæлæ
Гæлиат сæ=	гъæу -æй	лидз -ын -мæ	гъавыд -ысты	фæлæ
Гæлиат сæ=	хъæу -æй	лидз -ын -мæ	хъав -ысты	фæлæ
Галиат POSS.3PL=	село ABL	бежать INF ALL	намереваться PST.INTR.3PL	но

сæ	тас	фенцад	:	хилаг	иу	æхсæв	мусæй
сæ=	тас	фе- нцад		хил -аг	иу	æхсæв	мус -æй
сæ=	тас ₁	фæ- æнцад		хил -аг ₁	иу	æхсæв	мус -æй
POSS.3PL=	страх	PV спокойный		ползти PTCP.PRS2	один	ночь	гумно ABL

фæлæст	раст	Курдадзи	фæзмæ
фæ- лæст	раст		фæз -мæ
фæ- лæс	раст		фæз -мæ
PV ползать	прямой		поляна ALL

Галиатцы из своего аула убежать намеревались, но их страх уменьшился: змея в одну ночь из гумна

отползла как раз к Курдадзовой равнине.

3.2 Хиладжы			кой	бæстул		райгъуст	
хил	-адж	-ы	кой	бæст	-ул	ра- йгъуст	
хил	-аг ₁	-ы	кой	бæстæ	-ыл	ра- хъус	
ползти	PTCP.PRS2	GEN	сплетня	местность	SUPER	PV	слышать

О змее молва по краю прослышалась

3.3 Уæд	Уæлладжырæй		рацыд		иу	лæг		кæцы	уыд
уæд	Уæлладжыр	-æй	ра- цыд	-*0	иу	лæг		кæцы	уыд
уæд	Уæлладжыр	-æй	ра- цæу	-*0 ₂	иу	лæг		кæцы	уыд
тогда	Алагирский	ABL	PV идти	PST.INTR.3SG	один	мужчина		какой	быть

къæмынттаг		хæрæфырт	
къæмынтг	-аг	хæрæфырт	
Къæминт	-аг ₂	хæрæфырт	
Камунта	SUF	племянница, племянник	

Тогда из Уаллагира вышел один человек, который был племянником камунтовским (т.е. мать его была из с. Камунта).

3.4 Уй		цæттæ	уыд	Гæлиаты		фервæзын		кæнынмæ	
уй		цæттæ	уыд	Гæлиат	-ы	фе- рвæз	-ын	кæн	-ын -мæ
уый ₁		цæттæ	уыд	Гæлиат	-ы	фæ- ирвæз	-ын	кæн	-ын -мæ
DemDist.NOM		готовый	быть	Галиат	GEN	PV	спасаться	INF	делать

Он готов был Галиат спасти

3.5 Хиладжы			ныхмæ	йæн		уыдис		дыууæ	
хил	-адж	-ы	ныхмæ	=йæн		уыд	-ис	дыууæ	
хил	-аг ₁	-ы	ныхмæ	=йæн		уыд	-ис	дыууæ	
ползти	PTCP.PRS2	GEN	против	=3SG.ENCL.DAT		быть	PST.INTR.3SG	два	

егары		бæх		æхсаргард		ирон	хъримаг	æмæ	маузер
егар	-ы	бæх		æхсаргард		ирон	хъримаг	æмæ	маузер
егар	-ы	бæх		æхсаргард		ирон	хъримаг	æмæ	маузер
борзая	GEN	конь		сабля		осетин	ружье	и	маузер

Против змеи у него было две гончие, конь, шашка, осетинское ружье и маузер.

3.6 Æрцыд		Гæлиаты	гъæумæ	
æр- цыд		Гæлиат	-ы	гъæу -мæ
æр- цыд		Гæлиат	-ы	хъæу -мæ
PV идти	PART.PST	Галиат	GEN	село

Пришел он в селение Галиат.

3.7 Гæлиаты		цæрæг		адæм	кувдтой		хуцаумæ		цæмæй
Гæлиат	-ы	цæр	-æг	адæм	кувд	-т -ой	хуцау	-мæ	цæмæй
Гæлиат	-ы	цæр	-æг	адæм	кув	-т -ой	хуыцау	-мæ	цæмæй
Галиат	GEN	жить	PTCP.PRS	люди	молиться	TR	PST.TR.3PL	бог	ALL

лæгæн	мацы	уыдаид	скодтой	йын
лæг -æн	ма цы	уыд -айд	с- код -т -ой	=йын
лæг -æн	ма цы	уыд -айд	с- кæн -т -ой	=ын
муж DAT	NEG что	быть CNTRF.3SG	PV делать TR PST.TR.3PL	=3SG.ENCL.DAT

æртæ	кувæггаджы	æмæ	араст	сты	удоны
æртæ кув	-æггадж -ы	æмæ а-	раст	сты	удон -ы
æртæ кув	-æггаг -ы	æмæ а-	раст	сты	уыдон -ы
три	молиться DEST GEN	и	PV прямой	быть.PRS.3PL	DemDist.PL.NOM GEN

хæццаæ	уыцы	лæгмæ
хæццаæ	уыцы	лæг -мæ
хæццаæ ₂	уыцы	лæг -мæ
с, вместе	тот	муж ALL

Люди, живущие в Галиате, взмолились богу, чтобы с человеком ничего не случилось, приготовили ему три пирога (букв. 'то, что готовят для моления богу') и направились с ними к тому человеку.

4.1 Уыцы лæг	хиладжы	хæццаæ	хæцын
уыцы лæг	хил -адж -ы	хæццаæ	хæц -ын
уыцы лæг	хил -аг ₁ -ы	хæццаæ ₂	хæц -ын
тот	мужчина ползти PTCP.PRS2 GEN	с, вместе	воевать INF

байдыдта	бæхы	рагъæй
ба- йдыд -т -а	бæх -ы	рагъ -æй
ба- йдай -т -а	бæх -ы	рагъ ₂ -æй
PV начинать/ся TR PST.TR.3SG	конь GEN	спина ABL

Тот человек со змеей бороться начал верхом (букв. 'со спины лошади').

4.2 Бæх бафæллад	æрхауд
бæх ба- фæллад -*0	æр- хауд -*0
бæх ба- фæллад ₁ -*0 ₂	æр- хау -*0 ₂
конь PV уставать PST.INTR.3SG	PV падать PST.INTR.3SG

фæмард
фæ- мард -*0
фæ- мæл -*0 ₂
PV умирать PST.INTR.3SG

Конь устал, упал и сдох.

4.3 Лæг	рахыст	бæхæй	æмæ	лыстæг	къухтæ
лæг	ра- хыст	бæх -æй	æмæ	лыстæг	къух -т -æ
лæг	ра- хиз	бæх -æй	æмæ	лыстæг	къух -т -æ ₁
мужчина	PV лезть	конь ABL	и	мелкий	рука PL NOM

ныккодта	хиладжы	уæд
нык- код -т -а	хил -адж -ы	уæд
ны- кæн -т -а	хил -аг ₁ -ы	уæд
PV делать TR PST.TR.3SG	ползти PTCP.PRS2 GEN	тогда

Человек сошел с коня и на мелкие кусочки изрезал змею тогда.

4.4 Уæлладжыйрон	æрулæфон		зæгъгæ		бахæрон
уæлладжыйр -он	æр- улæф -он		зæгъ -гæ		ба- хæр -он
Уæлладжыр -он ₃	æр- улæф -он ₂		зæгъ -гæ		ба- хæр -он ₂
Алагирский ADJ	PV отдыхать SBJV.1SG		сказать CONV		PV есть SBJV.1SG

Уаллагирский (человек) сказал: "Отдохну-ка, поем-ка".

4.5 Еци	хæлхъойты		тигъмæ		йæ		егæртгæн
еци	хæлхъой -т -ы		тигъ -мæ		йæ=		егæр -тт -æн
еци	хæлхъой -т -ы		тигъ -мæ		йæ=		егар -т -æн
этот	суматоха PL INESS		гребень ALL		POSS.3SG=		борзая PL DAT

радта		фæйна	кувæггаджы
рад -т -а		фæйна	кув -æггадж -ы
ратт -т -а		фæйна	кув -æггаг -ы
дать TR PST.TR.3SG	по	молиться DEST	GEN

В этой неразберихе он гончим дал по пирогию

4.6 Куддæр	февнæлдтой		хæрынмæ		афтæ дыууæ
куд =дæр	фе- внæлд -т -ой		хæр -ын -мæ		афтæ дыууæ
куыд ₂ =дæр	фæ- æвнал ₁ -т -ой		хæр -ын -мæ		афтæ дыууæ
как =PTCL	PV трогать TR PST.TR.3PL		есть INF ALL		так два

егары	фæмард
егар -ы	фæ- мард -*0
егар -ы	фæ- мæл -*0 ₂
борзая GEN	PV умирать PST.INTR.3SG

Как только принялся есть, так две гончие сдохли.

4.7 Лæг	дæр	бахордта		кувæггаг
лæг =дæр	ба- хорд -т -а			кув -æггаг
лæг =дæр	ба- хæр -т -а			кув -æггаг
мужчина =PTCL	PV есть TR PST.TR.3SG			молиться DEST
	FOC			

Человек тоже съел пирог

5.1 Гæлиаты	цæрæг		адæн стыр	кувд
Гæлиат -ы	цæр -æг		адæн стыр	кувд
Гæлиат -ы	цæр -æг		адæм стыр	куывд
Галиат INESS	жить PTCP.PRS	люди	большой	молиться.PTCP.PST

сарæзтой		ды дæр	ма	уым	ку	уыдаис	!
с- арæзт -ой		ды =дæр	=ма	уым	ку	уыд -аис	
с- араз -ой		ды =дæр	=ма	уым	куы ₁	уын ₄ -аис	
PV делать PST.TR.3PL		ты =PTCL	=ещё	DemDist.IN	если	видеть CNTRF.2SG	
		FOC					

В Галиате живущие люди большой пир устроили. Ох, если бы и ты был там!

5.2 Хилагæн		йæ	туг	цы	зæххыл	фæцыд	
хил	-аг	-æн	йæ=	туг	цы	зæхх	-ыл фæ- цыд -*0
хил	-аг ₂	-æн	йæ=	туг	цы	зæхх	-ыл фæ- цæу -*0 ₂
ползти	SUF	DAT	POSS.3SG=	кровь	что	земля	SUPER PV идти PST.INTR.3SG

уым	авд	азы	кæрдæг	несзад	
уым	авд	аз	-ы кæрдæг	не	с- зад -*0
уым	авд	аз	-ы кæрдæг	нæ	с- зай -*0 ₂
DemDist.IN	семь	год	INESS	трава	NEG PV расти PST.INTR.3SG

Змеи кровь по какой земле полилась, там семь лет трава не взошла.

5.3 Уæлладжыйрон		Къæмынты	хæрæфырт	дæр
уæлладжыйр	-он	Къæмынт	-ы хæрæфырт	=дæр
Уæлладжыр	-он ₃	Къæминт	-ы хæрæфырт	=дæр
Алагирский	ADJ	Камунта	GEN	племянница, племянник =PTCL FOC

фæсад		иу	цалдæр	рæстæджы	бæрц	уæдта
фæ- сад	-*0	иу	цал	-дæр	рæстæдж -ы	бæрц уæд =та
фæ- сæй	-*0 ₂	иу	цал	-дæр ₂	рæстæг -ы	бæрц уæд =та
PV	болеть	PST.INTR.3SG	один	сколько	INDEF	время GEN количество тогда =же

амард

а-	мард	-*0
а-	мæл	-*0 ₂
PV	умирать	PST.INTR.3SG

Уаллагирский [человек], племянник Камунты, тоже болел сколько-то времени, затем скончался.

Botaz the mower

Хосдзау Ботаз

Косарь Ботаз

Oral text from Isaev M.I. Digorskij dialekt osetinskogo jazyka. Moscow: Nauka, 1966. Recorded from Tsopanov Ruslan, Kamunta village, 1958.

Устный текст из Исаев М.И. Дигорский диалект осетинского языка. М.: Наука, 1966. Записан со слов Цопанова Руслана, с. Камунта, 1958.

Interlinearized by A.P. Vydrin

Глоссировал А.П. Выдрин

1.1 Ботаз	æрцыди	хос	кæрдынмæ	гуæрдæнмæ
Ботаз	æр- цыд -и	хос	кæрд -ын -мæ	гуæрдæн -мæ
Ботаз	æр- цæу -ис	хос	кæрд -ын -мæ	гуæрдæн -мæ
Ботаз	PV идти	PST.INTR.3SG	сено	косить INF ALL пашня ALL

Ботаз пошел сено косить на сенокос.

1.2 Уыди	хур	бон	,	æппындæр	мигъ	никаæцæй
уыд -и	хур	бон		æппындæр	мигъ	никаæцæй
уыд -ис	хур	бон ₁		æппындæр	мигъ	никаæцæй
быть PST.INTR.3SG	солнце	день		совсем	облако	ниоткуда

зынди

зынд	-и
зын	-ис
виднеться	PST.INTR.3SG

Был солнечный день, совсем облаков нигде (букв. 'ниоткуда') не было видно

1.3 Ботаз	хос	кæрдын	райдыдта			
Ботаз	хос	кæрд -ын	ра- йдыд	-т	-а	
Ботаз	хос	кæрд -ын	ра- йдай	-т	-а	
Ботаз	сено	косить INF	PV начинать/ся	TR	PST.TR.3SG	

Ботаз сено косить начал

1.4 Хур	куы	æркасти	,	уæд	æ	фарсмæ	хос
хур	куы	æр- каст	-и	уæд	æ=	фарс	-мæ хос
хур	куы ₁	æр- кæс	-ис	уæд	æ=	фарс ₁	-мæ хос
солнце	когда	PV смотреть	PST.INTR.3SG	тогда	POSS.3SG	сторона	ALL сено

кæрдгæ	ауыдта		иу	лæджы	,	уый
кæрд -гæ	а- уыд	-т -а	иу	лæдж -ы		уый
кæрд -гæ	а- уын ₄	-т -а	иу	лæг -ы		уый ₁
косить CONV	PV видеть	TR	PST.TR.3SG	один муж	GEN	DemDist.NOM

уыдис	æ	хурауон
уыд -ис	æ=	хурауон
уыд -ис	æ=	хурауон
быть PST.INTR.3SG	POSS.3SG	тень

Солнце когда проглянуло, тогда он рядом увидел сено косившего одного человека: то была его тень.

1.5 Ботаз	тынг	фæтарсти		æмæ	æ	кæрдын
Ботаз	тынг	фæ- тарст	-и	æмæ	=æ	кæрд -ын
Ботаз	тынг	фæ- тæрс	-ис	æмæ	=æ	кæрд -ын
Ботаз	очень	PV бояться	PST.INTR.3SG	и	=3SG.ENCL.GEN	косить INF

фæуагъта	,	йæ	хурауон	дæр	фæуагъта
фæ- уагът	-а	йæ=	хурауон	=дæр	фæ- уагът -а
фæ- уадз	-а	йæ=	хурауон	=дæр	фæ- уадз -а
PV оставлять	PST.TR.3SG	POSS.3SG=	тень	=PTCL	PV оставлять PST.TR.3SG
				FOC	

Ботаз очень напугался и косить перестал, его тень также перестала косить.

1.6 Тынг	рамæстджын	Ботаз	æмæ	йæн	цæвæггæй	
тынг	ра- мæст	-джын	Ботаз	æмæ	=йæн	цæвæг -æй
тынг	ра- мæст	-джын	Ботаз	æмæ	=йæн	цæвæг -æй
очень	PV горе/злость	ADJ	Ботаз	и	=3SG.ENCL.DAT	коса ABL

1.10	Æрбадти		æмæ	дзуры		йæ	хурауонмæ	:
	æр- бадт	-и	æмæ	дзур	-ы	йæ=	хурауон	-мæ
	æр- бад ₁	-ис	æмæ	дзур	-ы	йæ=	хурауон	-мæ
	PV сидеть	PST.INTR.3SG	и	говорить	PRS.3SG	POSS.3SG=	тень	ALL

Присел он и обращается к своей тени:

2	-	Хатыр	мын	бакæн		уæдæйты	дæн	цæвæгæй
		хатыр	=мын	ба- кæн	-*0	уæдæйты	дæн	цæвæг -æй
		хатыр	=мын	ба- кæн	-*0 ₁	уæдæйты		цæвæг -æй
		прощение	=1SG.ENCL.DAT	PV делать	IMP.2SG	недавно		коса ABL

кæй	февзыстон			уый	тыххæй
кæй	фе- взыст		-он	уый	тыххæй
кæй ₁	фæ- æвзид		-он ₁	уый ₂	тыххæй ₁
кто.GEN	PV	замахиваться, угрожать	PST.TR.1SG	DemDist.GEN	из-за

Прости мне, что я тогда тебе косой пригрозил.

дæн - должно быть дин (дигорский диалект) или дын (иронский диалект)- 1SG.ENCL.DAT.

3.1	Фæлæ	йæ	хурауон	ницы	дзуры
	фæлæ	йæ=	хурауон	ницы	дзур -ы
	фæлæ	йæ=	хурауон	ницы	дзур -ы
	но	POSS.3SG=	тень	ничто	говорить PRS.3SG

Однако ему тень ничего не говорит.

3.2	Ботаз	бæ	йæн	дзуры	:
	Ботаз	=ба	=йæн	дзур	-ы
	Ботаз	=ба	=йæн	дзур	-ы
	Ботаз	=же	=3SG.ENCL.DAT	говорить	PRS.3SG

Ботаз же ей говорит:

4.1	-	Цæй	бафидауæн	,	-	æмæ	йæн	дæдты	йæ
		цæй	ба- фидау	-æн		æмæ	=йæн	дæдт	-ы
		цæй ₃	ба- фидау	-æн ₃		æмæ	=йæн	дæтт	-ы
		ну	PV мирить	IMP.1PL	и	=3SG.ENCL.DAT	давать	PRS.3SG	POSS.3SG=

къух .
къух
къух
рука

Ну, помиримся, - и ей подает руку свою.

4.2	Хурауон	дæр	æн	йæ	къух	æрбадаргъ
	хурауон	=дæр	=æн	йæ=	къух	æрба- даргъ
	хурауон	=дæр	=ын	йæ=	къух	æрба- даргъ
	тень	=PTCL	=3SG.ENCL.DAT	POSS.3SG=	рука	PV длинный
		FOC				

кодта

код -т -а
 кәән -т -а
 делать TR PST.TR.3SG

Тень тоже к нему свою руку протянула.

4.3 **Ботаз фестад** , **әмә фәцәуы** , **йә** **хураууон**
 Ботаз фе- стад -*0 әмә фә- цәу -ы йә= хураууон
 Ботаз фә- ст -*0₂ әмә фә- цәу -ы йә= хураууон
 Ботаз PV вставить PST.INTR.3SG и PV идти PRS.3SG POSS.3SG= тень

дәр та йә фәстә
 =дәр =та йә= фәстә
 =дәр =та йә= фәстә
 =PTCL =же POSS.3SG= после
 FOC

Ботаз встал и пошел, его тень тоже опять за ним.

5 **Ботаз райдыдта** **та кәрдын әмә дзуры**
 Ботаз ра- йдыд -т -а =та кәрд -ын әмә дзур -ы
 Ботаз ра- йдай -т -а =та кәрд -ын әмә дзур -ы
 Ботаз PV начинать/ся TR PST.TR.3SG =же косить INF и говорить PRS.3SG

йә хураууонмә :
 йә= хураууон -мә
 йә= хураууон -мә
 POSS.3SG= тень ALL

Ботаз начал опять косить и говорит своей тени:

6 - **Райдайән кәрдын , цымә нә зәрмә чи**
 ра- йдай -ән кәрд -ын цымә =нә зәр -мә чи
 ра- йдай -ән₃ кәрд -ын цымә =нә изәр -мә чи
 PV начинать/ся IMP.1PL косить INF интересно =1PL.ENCL.ABL вечер ALL кто

тынгдәр бафәллаид
 тынг -дәр ба- фәлла -ид
 тынг -дәр₁ ба- фәллад₁ -ид
 очень COMPAR PV уставать OPT.3SG

Начнем-ка косить, (посмотрим), из нас до вечера кто скорее устанет?